

התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר

על ידי ב"כ עוה"ד אליעד שרגא, ו/או צרויה מידד-לוזון ו/או
נילי אבן חן ו/או מיקה קונר קרטן ו/או נדאל חאיק ו/או
דניאל דושניצקי ו/או תומר נאור

מרח' יפו 208, ירושלים

ת.ד. 4207 ירושלים 91043

טל': 02-5000073, פקס: 02-5000076

העותרת

- נגד -

1. **המפקח על הבנקים**
2. **נגידת בנק ישראל**
המשיבים 1-2 מרח' קפלן 2, ת.ד. 780, ירושלים
טל': 02-6552701; פקס: 02-6528419
3. **טומהוק השקעות בע"מ**
שד' רוטשילד 46, תל אביב 66883
טלפון: 03-7148888; פקס: 03-7148881
4. **גנזן הולדינגס בע"מ**
דרך בגין 132 תל אביב יפו
טל': 03-6075682; פקס: 03-6075890
5. **אי די בי חברה לאחזקות בע"מ**
מרכז עזריאלי 3, מגדל משולש, קומה 44, תל-אביב, 67023
טל': 03-6075666; פקס: 03-6075667
6. **אי די בי חברה לפתוח בע"מ**
מרכז עזריאלי 3, קומה 44, תל-אביב, 67023
טל': 03-6075666; פקס: 03-6075667
7. **בנק הפועלים בע"מ**
שד' רוטשילד 50, תל אביב יפו 66883
טל': 03-6532407; פקס: 03-5676688
8. **בנק לאומי לישראל בע"מ**
יהודה לוי 34, תל אביב יפו 65546
9. **בנק מזרחי טפחות בע"מ**
ז'בוטינסקי 7, רמת גן
10. **בנק דיסקונט לישראל בע"מ**
יהודה לוי 23, תל אביב יפו 6513601

המשיבים

עתירה למתן צווים על תנאי

העותרת מתכבדת בזאת לבקש מבית המשפט הנכבד ליתן צווים על תנאי כדלקמן:¹

1. צו על-תנאי המורה למשיב 1 לבוא ולנמק מדוע לא ישיב תשובה לגופו של עניין שלוש פניותיה של העותרת בעניין הפעלת סמכויותיו בכל הנוגע להסדרי החוב עם הקבוצות העסקיות הגדולות במשק, ובפרט עם קבוצת אי.די.בי, בהתאם להוראות סעיף 2(א) לחוק לתיקון סדרי מינהל (החלטות והנמקות), התשי"ט-1958, וזאת נוכח העובדה כי העותרת פנתה למשיב לפני למעלה משנה בבקשה כי יפעיל סמכויותיו, ומאז פעמיים נוספות, וטרם זכתה לכל מענה מצידו של המשיב.
2. צו על-תנאי המורה למשיב 1 לבוא ולנמק מדוע לא יבצע חקירה מקיפה ומערכתית בעניין התנהלות המערכת הבנקאית במתן אשראי לקבוצת אי.די.בי לרבות מתן הבטוחות, הערבויות, מיחזור ההלוואות, החלטותיהן של ועדות האשראי וכן הסדרי החוב של המערכת הבנקאית עם קבוצת אי.די.בי; יסיק מסקנות מערכתיות ואישיות מן החקירה האמורה ויפרסמן לציבור הרחב; ויפעל על פי סמכותו לתיקון הליקויים שנמצאו במסגרת החקירה האמורה, לרבות לחייב את הבנקים לגבות את חובות קבוצת אי.די.בי במלואם ולהעביר את האחראים לליקויים מתפקידם, בהתאם לסעיפים 5, 8א, 8ב ו-8ג לפקודת הבנקאות, 1941, נוכח כשלי ונזקי המערכת הבנקאית, כפי שמשתקפים בביקורת המשפטית והציבורית בהתנהלות המערכת הבנקאית במקרה דנן, וכל זאת כשנטל הראיה הינו על המשיב, בהתאם להוראות סעיף 6 לחוק לתיקון סדרי מינהל (החלטות והנמקות), התשי"ט-1958.
3. צו על-תנאי המורה למשיבה 2 לבוא ולנמק מדוע לא תנחה את המשיב 1 לפעול כמבוקש בצו על-תנאי 2 המבוקש לעיל ו/או תיטול לידיה את סמכויותיו של המשיב 1 ותפעל כמבוקש בצו על תנאי 2 המבוקש לעיל, וזאת נוכח כשלי ונזקי המערכת הבנקאית בעניין חלוקת האשראי וגביית החובות על ידי הבנקים, כפי שמשתקפים בביקורת המשפטית והציבורית, והכל בהתאם לסמכותה לפי סעיף 5(ד) לפקודת הבנקאות.
4. כל סעד אחר מתאים הנראה לבית המשפט הנכבד בנסיבות העניין.

ואלו נימוקי העתירה:

א. הצדדים לעתירה

העותרת

העותרת הינה עמותה, רשומה כדין, אשר חרטה על דגלה שמירה על טוהר המידות בשירות הציבורי, עידוד ערכי שלטון החוק, שירוש נורמות בלתי ראויות במנהל הציבורי והשרשת נורמות ראויות של מנהל ציבורי תקין.

¹ בכל מקום בו לא מצוין אחרת, החדגשות הן של הח"מ.

המשיבים

1. המשיב 1 הינו **המפקח על הבנקים בבנק ישראל**, הממונה מתוקף תפקידו על פיקוח פעילות הבנקים והבטחת יציבותם, וזאת במטרה להגן על טובת הציבור, כספיו ועל המשק הישראלי, ולו הוקנתה הסמכות בחוק ליתן הוראות לעניין התנהלות הבנקים כדי להבטיח את ניהולם התקין ואת השמירה על ענייני לקוחותיהם והאחריות לבחון בראייה מערכתית את כשלי התאגידים הבנקאיים.
2. המשיבה 2 הינה **נגידת בנק ישראל**, הממונה מתוקף תפקידה בחוק על יציבות המחירים במשק, צמיחה כלכלית, תעסוקה, צמצום פערים חברתיים, על פיקוח והסדרה של המערכת הבנקאית ועל יציבות המערכת הפיננסית ופעילותה הסדירה, וכן ברת הסמכה ליטול לעצמה את כל סמכויותיו של המשיב 1.
3. המשיבה 3 היא חברת **טומהוק השקעות בע"מ**, הנמצאת בבעלות איש העסקים מר נוחי דנקנר והשולטת במשיבה 3. למשיבה 2 חובות לבנקים השונים בסך של כ-330 מיליון ש"ח (נכון לאפריל 2013).
4. המשיבה 4 היא חברת **גנדן הולדינגס בע"מ**, הנשלטת על ידי המשיבה 2. לחברה חובות בסך כחצי מיליארד ש"ח למשיבים 7 ו-8 (נכון לאפריל 2013).
5. המשיבה 5 היא **אי די בי חברה לאחזקות בע"מ**, אשר נשלטה עד ליום 05.01.2014 על ידי המשיבה 4 ואיש העסקים מר נוחי דנקנר והמחזיקה ב-100% ממניות המשיבה 6. לחברה חובות (נכון לאפריל 2013) בסך 4 מיליארד ש"ח, ובהם חוב של כ-100 מיליון ש"ח לבנק לאומי, המשיב 8.
6. המשיבה 6 היא **אי די בי חברה לפתוח בע"מ**, הנשלטת על ידי המשיבה 4, והמחזיקה תחתיה צבר תברות גדול ביותר, בתחומים רבים (ביטוח ושירותים פיננסיים, תקשורת, נדל"ן ועוד). לחברה חובות (נכון לאפריל 2013) בסך כ-6 מיליארד ש"ח, לרבות חוב בסך כ-מיליארד ש"ח ורבע למשיבים 7-10.
7. המשיב 7 הינו **בנק הפועלים בע"מ**, שהעניק הלוואה למשיבה 6 בשווי של כ-770 מיליון ש"ח (נכון לאפריל 2013).
8. המשיב 8 הינו **בנק לאומי לישראל בע"מ**, שהעניק הלוואות בשווי של כ-450 מיליון ש"ח למשיבה 4, כ-100 מיליון ש"ח למשיבה 5 וכ-200 מיליון ש"ח למשיבה 6 (סה"כ כ-710 מיליון ש"ח) (נכון לאפריל 2013).
9. המשיב 9 הוא **בנק מזרחי טפחות בע"מ**, שהעניק הלוואות בשווי של כ-80 מיליון ש"ח למשיבה 4 וכ-200 מיליון ש"ח למשיבה 6 (סה"כ כ-280 מיליון ש"ח) (נכון לאפריל 2013).
10. המשיב 10 הוא **בנק דיסקונט לישראל בע"מ**, שהעניק הלוואה בשווי של כ-130 מיליון ש"ח למשיבה 6 (נכון לאפריל 2013).

ב. מבוא

1. העותרת מתכבדת לעתור לבית משפט נכבד זה נוכח התנהלותו של המפקח על הבנקים בבנק ישראל (להלן: "המשיב" או "המפקח על הבנקים"), שמיאן להשיב לשלוש פניותיה של העותרת וממאן עד רגעים אלה ממש להפעיל סמכויותיו ולבחון בחינה מקיפה ומערכתית בעניין מתן אשראי והסדרי החוב של המערכת הבנקאית עם הקבוצות העסקיות בכלל ועם קבוצת ID8 (ובכללה המשיבות 3 ו-4) (להלן ולעיל בצווים: "קבוצת אי.די.בי" או "פירמידת אי.די.בי") בפרט.
2. **מחדלו של המשיב הינו מחזל כפול: ראשית**, בחר הוא להתעלם מפניותיה של העותרת, אשר פנתה אליו בשלושה מכתבים במשך כשנה, בקריאה להפעיל את הסמכויות הכלליות והספציפיות המוקנות לו בחוק ולבחון את התנהלות הבנקים. **העותרת לא זכתה לקבל כל מענה מן המשיב, ולו מענה טכני, ובוודאי שלא לגופם של דברים**. שתיקתו זו של המשיב עומדת בניגוד חזיתי להוראות חוק לתיקון סדרי מינהל (החלטות והנמקות), התשי"ט-1958, והתכליות שבבסיסו.
3. **שנית**, חרף פניותיה של העותרת, חרף האינטרס הציבורי הברור וחרף קביעותיו של כבי' השופט אורנשטיין כפי שתפורטנה להלן, החליט המשיב 1 שלא לבחון את נסיבות מקרה קבוצת אי.די.בי ולהסיק מסקנות **מערכתיות ואישיות** כנגד הבנקים, כאשר אלו הללו הם כספים לאי.די.בי וכאשר הם פעלו כדי להגיע עימה להסדרי חוב במקום לגבות את מלוא החובות.
4. העותרת סבורה כי מחדלו של המפקח על הבנקים בהימנעותו להפעיל סמכויותיו כאמור עולה כדי חריגה מסמכות שהפכה לסמכות שבחובה המוטלת עליו נוכח הנסיבות; מהווה חוסר סבירות קיצוני במצב עובדתי זה; ומקים פגיעה קשה באינטרסים ציבוריים חיוניים, באמון הציבור במערכת הבנקאית כולה ובמערכת הפיקוח על המערכות הפיננסיות השונות.
5. העותרת רואה פגם חמור, היורד לשורש תפקיד המפקח על הבנקים, בהתעלמותו המוחלטת מהתנהלות הבנקים הגדולים במשק כלפי קבוצת אי.די.בי ומהשלכות הריכוזיות הגבוהה במשק האשראי ואי דרישת ביטחונות מספקים על יציבות המערכת הבנקאית ועל טובת הציבור.
6. **הציבור כולו כבר נכווה בפרשת "וויסות המניות"**, שעה שהפיקוח על הבנקים עצם את עיניו במשך שנים והביא למחדל פיננסי מהגדולים בישראל. לא ייתכן שמוסד המפקח על הבנקים יעמוד מהצד פעם נוספת בעניינים כה מהותיים ויתבונן בנעשה כאילו היה בהצגה? הוא הרי השחקן הראשי; עליו מוטלת החובה החוקית והמוסרית לנווט את תוכן העלילה כדי שיהיה לה סוף טוב. לא ייתכן כי המפקח על הבנקים יסתפק ב"שב ואל תעשה" ויגלה שניתנו שני מיליארד ש"ח ללא ערבויות וביטחונות. העובדה שהמערכת הבנקאית מגיעה למצבים מעין אלו נזקפת לחובתו של המפקח על הבנקים ולהימנעותו הנחרצת מלהפעיל את סמכויותיו, הימנעות המהווה כשל, אליבא דעותרת, בתפיסת המפקח את תפקידו.

7. התמשכותו של מחדל זה מתאפשרת אף נוכח הימנעותה של נגידת בנק ישראל, המשיבה 2, להתערב בעניין מושא עתירה זו וליטול לעצמה את סמכויותיה של המפקח על הבנקים. במציאות זו, בה לא מוגשמות תכליותיו של מוסד המפקח על הבנקים, קמה חובה על נגידת בנק ישראל לפעול כאמור.

8. מחדלים אלו, כך סבורה העותרת, מצדיקים את התערבותו של בית משפט נכבד זה, והכל כדי לתקן מצב עניינים חמור זה. כל זאת, כאמור, נוכח העובדה כי ניסיונות העותרת להביא לפתרון הסוגיה מחוץ לכותלי בית המשפט העלו חרס.

ג. רקע עובדתי

1. הכשלים בפעילות הבנקים מול קבוצת אי.די.בי

9. קבוצת אי.די.בי הינה אחת מקבוצות התאגידים הגדולות ביותר במשק הישראלי. היא מעורבת בלא פחות משמונה מגזרים ושולטת בלמעלה מ-28 תאגידים.

10. היטיב לתאר עובדה זו, מר גבאי, הממונה מטעם בית המשפט לעניין הסדר החוב, אשר כתב בדו"ח שהגיש לבית המשפט (להלן: "דוח המומחה") במסגרת הליך פר"ק 36681-04-13 הרמטיק ואח' נ' אי.די.בי חברה לפיתוח בע"מ (להלן: "פרשת הרמטיק") כי "ידה של הקבוצה בכל, ויד כל בה".

העתק עמוד מס' 1 ועמ' 11-24 לדוח המומחה מיום 28.07.2013 מצורף ומסומן כנספח ע/1.

11. באופן קיצוני יותר מכל קבוצה עסקית אחרת, מבנה המימון של קבוצת אי.די.בי נשען ברובו על חוב, אם זה בגין הלוואות שונות שהיא לקחה מהבנקים ואם זה בשל איגרות החוב הרבות שהיא הנפיקה לציבור. לא בכדי ציינה חברת הדירוג "מעלות" שאחת הסיבות אשר הובילו אותה להוריד את דירוג הקבוצה (בסופו של יום), הייתה העובדה שזו התנהלה באמצעות מינוף גבוה (ראו: עמ' 3 לנספח ע/2, להלן).

העתק דו"ח חברת הדירוג "מעלות" בעניין הורדת דירוג לקבוצת אי.די.בי מיום 13.05.2012 מצורף ומסומן כנספח ע/2.

12. להדגמה, להלן סך התחייבויות קבוצת אי.די.בי כפי שתואר על ידי בית המשפט בסעיף 2 להחלטה מיום 30.04.2013 בפרשת הרמטיק (קרי, נכון לסוף חודש אפריל 2013):

א. לאי.די.בי חברה לפיתוח בע"מ חוב בסך של כ-6 מיליארד ש"ח. בין נושיה: מחזיקי אג"ח-המבקשות בפרשת הרמטיק ביחד עם אג"ח ח', כ-4 מיליארד ש"ח; בנק הפועלים, כ-770 מיליון ש"ח; בנק BNP, כ-310 מיליון ש"ח; בנק מזרחי טפחות, כ-200 מיליון ש"ח; הראל חברה לביטוח בע"מ, כ-190 מיליון ש"ח; בנק לאומי, כ-160 מיליון ש"ח; בנק דיסקונט, כ-130 מיליון ש"ח; בנק HSBC, כ-130 מיליון ש"ח. אין לנושים אלו כל בטוחות לחובם, חרף היקף הסכומים המדוברים וסוג הנושים - מוסדות פיננסיים.

- ב. לאי.די.בי אחזקות חוב בסך של כ-3.96 מיליארד ש"ח. נושיה הם: מחזיקי אג"ח 1.75 מיליארד ש"ח; קרדיט סוויס, כ-160 מיליון ש"ח; בנק לאומי, כ-100 מיליון ש"ח. גם נושי אחזקות נעדרים בטחונות להבטחת חובם.
- ג. לחברת גנדן חובות לבנק לאומי על סך של כ-450 מיליון ש"ח; ולבנק מזרחי טפחות, כ-80 מיליון ש"ח.
- ד. לחברת טומהוק חובות לבנקים שונים בסך כולל של 330 מיליון ש"ח.
13. נוכח המשבר הכלכלי בו שקעה קבוצת אי.די.בי, אשר הוביל אותה, בסופו של דבר, להליך הסדר חוב שהביא להחלפת בעלי השליטה בקבוצה, לא יהיה זה מוגזם לתאר את ההתנהלות הפיננסית של הקבוצה כבלתי אחראית בעליל. שהרי, מעבר לעובדה שחברות רבות בקבוצת אי.די.בי מומנו באמצעות חוב, המדיניות הנוהגת בקבוצת אי.די.בי הייתה לחלק דיבידנדים במעלה הפירמידה - באופן גס, אגרסיבי ובלתי-מידתי (עמ' 8 לדוח המומחה).
14. בכל הנוגע לחלוקת הדיבידנדים האגרסיבית, תבקש העותרת להזכיר כי רק לפני פחות משנה נתקפה חלוקת הדיבידנדים של חברת אי.די.בי פיתוח בע"מ בבקשה לאישור תביעה כתביעה נגזרת בבית המשפט הכלכלי בתל אביב. בבקשה זו (תני"ג (ת"א) 49615-04-13 רונן להב נ' אי.די.בי חברה לפתוח בע"מ (להלן: "פרשת להב") אישרה כב' השופטת רות רונן, את הבקשה להגשת תביעה נגזרת כנגד החברה בשל חלוקה אסורה של דיבידנדים (פס' 32 להחלטה מיום 06.11.13, שם).
15. להתנהלות הפיננסית הבעייתית שתוארה לעיל יש להוסיף גם התנהלות עסקית ששאפה למקסם סיכונים, אשר לא תמיד היו בעלי היגיון עסקי. סיכונים אלו נלקחו בפועל על ידי בעלי השליטה, אולם למעשה מומנו על ידי כל הקבוצה.
16. מדיניות "חליבת הדיבידנדים" של קבוצת אי.די.בי הותירה הון עצמי נמוך בקופות של החברות אשר מצויות בשכבות התחתונה בפירמידה. משכך, אין זה פלא כי כאשר השקעות של החברה כשלו ובמקביל התרחשו שינויים במשק הישראלי, אשר פגעו בפעילות העסקית והפיננסית של החברות בקבוצת אי.די.בי, לא נותר לחברות מקור כספי שיעזור להן לשרוד את תקופת השפל.
17. הרכישה של קבוצת אי.די.בי את כלי התקשרות "מעריב" - עסק מפסיד, שאינו רווחי - הינה דוגמא מובהקת לאופן ניהול הסיכונים של הקבוצה. שהרי, אפילו בעת הרכישה מדובר היה בעסקה תמוהה שעוררה חשד רב. ואכן, חשש זה התממש כאשר דיסקונט השקעות בע"מ (להלן: "דיסק"ש") ספגה בעקבות עסקה זו הפסד כלכלי משמעותי בעלות של 370 מיליון ש"ח.
18. בהקשר זה, נבקש להזכיר, כי בעלי מניות המיעוט בקבוצה אף הגישו תביעה נגזרת בנוגע לכך שרכישת מעריב לא הונעה משיקולים כלכליים וגרמה להם להפסדים רבים. את תביעה נגזרת זו החליטה רשות ניירות ערך לממן, מתוך הערכה שסיכויי הצלחתה של התביעה גבוהים והיא בעלת עניין לציבור, שכן היא עשויה להגן על ציבור המשקיעים.

העתק צילום מסך של אתר רשות ניירות ערך, בו היא מודיעה על החלטתה לממן את התביעה הנגזרת (תני"ג 10466-09-12), מצורף ומסומן כנספח ע/3.

19. לאור ההתנהלות הפיננסית והעסקית הבעייתית, מפתיע לחזות בכמות האשראי שהקבוצה קיבלה מהבנקים, לרוב אף מגלי לקבל ביטחונות או ערבויות בגין אשראי זה.

20. כפי שעולה מפרשת הרמטיק, סך החובות של קבוצת אי.די.בי לבנקים עומד על למעלה מ-2 מיליארד ש"ח (נכון לאפריל 2013). במצב הנוכחי, החזר החובות של קבוצת אי.די.בי לבנקים אינו ודאי ועתידו לוט בערפל. לאור זאת, התנהלות הבנקים וועדות האשראי שלהם ספגו ביקורת קשה מבית המשפט המחוזי בתל אביב.

21. כבי' השופט אורנשטיין קבע כי מדובר במקרה קיצוני מאין כמותו אשר כמוהו עוד לא ראה, בו האשראי אשר העמידו הבנקים לחברות בקבוצת אי.די.בי ניתן ללא ביטחונות וללא נימוק לכך. בית המשפט מצא התנהלות לקויה זו כמחייבת בדיקה של הרגולטור המוסמך, ולכן החליט להעביר לידי המשיב 1 את החלטתו. ובלשונו של כבי' השופט אורנשטיין:

"מצאתי לנכון להביע את הסתייגות בית המשפט מהתנהלות הגורמים המממנים: הבנקים וחברות הביטוח. אלה העניקו, כאמור, אשראים במיליארדי שקלים, לחברות בקונצרן אי די בי ככלל, ולחברה בפרט, החל מהחברות שמצויות בראש הפירמידה ועבור עד בסיסה. כאמור, לחברה ניתנו אשראים בסך של כ-2 מיליארד ש"ח, ולאחזקות בסך של כ-260 מיליארד ש"ח. כל אלה, ללא כל בטוחות. בעמדת הגורמים המממנים לא מצאתי כל התייחסות למתן אשראים ללא כל בטחונות, כמו גם למניע שביסוד החלטת מי מהגורמים האמורים, לנהוג של כדרכם של אלה, באופן שבו נהגו. עסקינן בסכומים אדירים, שמצופה היה כי אלו יגובו בבטוחות הולמות, ולמצער, שעבוד על מניות חברות הבנות או נכסיהן של אלה.

"בית משפט זה הן בהליכי חדלות פירעון, לא נתקל במקרה כה קיצוני, שבו ניתנו אשראים על ידי מוסדות פיננסיים, קל וחומר בסכומים כה ניכרים, ללא כל ביטחונות ומבלי שניתן הסבר לכך, ולא הוצגו החלטות של ועדות האשראי של אותם גורמים שבהם הוחלט להעמיד את האשראי ללא ביטחונות, ורב הסתום על הנגלה. אין ספק כי התנהלות זו מחייבת בדיקה ובחינה של הרשויות המוסמכות.

[...]

המזכירות תמציא החלטתי למנהל בתי המשפט, על מנת שיעבירה למפקח על הבנקים".

22. לחובות קבוצת אי.די.בי לבנקים יש אף להוסיף את חובותיו האישיים של בעל השליטה הקודם, מר נוחי דנקנר, אשר נאמדים בכחצי מיליארד ש"ח. החובות הללו מקורם בערבויות אישיות אשר העמיד בעל השליטה לבנקים בגין ההלוואות שהם נתנו לחברות אשר בבעלותו.

העתק כתבתו של שניר הנדלר, "נוחי דנקנר יישאר עם חוב אישי של מאות מיליוני שקלים לבנקים", מאתר "כלכליסט" מיום 09.12.2013 מצורף ומסומן כנספח ע/4.

23. לסיכום, תיאור השתלשלות העניינים חושפת שורה ארוכה של מתדלים והחלטות חמורות ביותר, הן מהכיוון של מקבלי ההחלטות בקבוצת אי.די.בי והן מהכיוון של מקבלי ההחלטות בבנקים השונים - ביניהם הדירקטורים וחברי ועדות האשראי - אשר לאורך השנים המשיכו

להזרים אשראי לקבוצת אי.די.בי מבלי לוודא כי הם מקבלים ביטחונות או ערבויות אישיות להלוואות הללו. זאת, תוך התעלמות גסה מתמרורי האזהרה השונים שהתעוררו באופן תדיר בשנים האחרונות, ואשר חשפו ניהול פיננסי ועסקי בלתי אחראי, המבוסס על סיכונים רבים.

24. המפקח על הבנקים, למיטב ידיעת העותרת, לא פעל כדי להבטיח את גביית מלוא החובות, ולא פעל כדי לבחון מי האחראים למחדל החמור, לא כל שכן פעל כדי למצות ההליכים כנגדם. לאור כל האמור, יחד עם הצורך בקביעת הוראות שיימנעו מצבים אלו בעתיד, החליטה העותרת לפנות למשיב ולדרוש ממנו להפעיל סמכויותיו כאמור, והכל כדי לשמור על יציבות המערכת הבנקאית ועל כספי הציבור בכללותו. אלא שהמשיב מתעלם, באופן עקבי מבקשות העותרת בסוגיה חשובה זו, כפי שיפורט להלן.

2ג. מיצוי הליכי העותרת מול המשיב 1

25. המערכת הבנקאית, כאמור, חשופה לחובותיה של קבוצת אי.די.בי בהיקף של כשני מיליארד ש"ח, זאת לצד חובות הקבוצה לגופים מוסדיים ולמשקיעים פרטיים. נוכח הביקורת הרבה על המערכת הבנקאית ועל המשיב כגורם המאסדר הרלוונטי, שלא השכילו לבחון את הלוואותיה של קבוצת אי.די.בי בראייה מערכתית וכוללת, החליטה העותרת לפנות למפקח על הבנקים בבקשה להשתמש בסמכויות השונות המוקנות לו בדיון.

26. כך, לפני למעלה משנה, ביום 17.04.2013 פנתה העותרת בפעם הראשונה למפקח על הבנקים, מר דודו זקן, בקריאה לבדיקה דחופה של חובות פירמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית. במכתבה זה, עמדה העותרת על ההיקף הבלתי-נתפש של חובות קבוצת אי.די.בי, והבעייתיות בכך שהחובות נחלקים בין הבנקים השונים, הכל ללא ראייה מערכתית בטיפול בחובות אלו. כל אלו עלולים להוביל לשמיטת חובות על ידי הבנקים, לכאורה של חובות "קטנים" יחסית בכל פעם, מבלי להבין כי למעשה הציבור כולו יפסיד מיליארדי שקלים.

27. העותרת ציינה כי לא ניתן עוד לבחון את חובות קבוצת אי.די.בי דרך חרך צר, קרי כל חוב בנקאי בפני עצמו. יכולתם של הבנקים לתאם ביניהם את הטיפול בחובות אי.די.בי היא מוגבלת, בין היתר בשל הבעייתיות הטמונה בתיאום ובהעברת מידע בין מתחרים. על כן, על הגורם בר-הסמכה - המשיב 1 - להפעיל סמכויותיו ולפעול על מנת להבטיח טיפול כולל, יעיל ושוויוני בצבר החובות הענק של אי.די.בי, קרי להימנע ממחיקת חובותיה ולמצער לממש ללא היסוס את הביטחונות שניתנו להם תמורת הלוואות.

העתק מכתבה של העותרת מיום 17.04.2013 למשיב 1 ואישור קבלתו מצ"ב ומסומן כנספח ע/5.

28. משלא קיבלה העותרת כל מענה משך כשמונה חודשים ממכתבה דלעיל, ונוכח פרק הזמן הארוך שעבר מדברי הביקורת החמורים שיצאו תחת ידיו של בית המשפט בעניין הרמטיק והנחת האחרייות לפתחו של המשיב, שבה העותרת ופנתה למשיב ביום 08.12.2013.

29. במכתבה זה חזרה ועמדה העותרת על קריאתה להפעיל סמכויות המשיב ולקדם טיפול מתואם ומושכל בחובות הבנקאיים של פירמידת אי.די.בי., לרבות דחייה על הסף של כל ניסיון למחוק סכומי עתק מחובותיה של הפירמידה.

30. כן הדגישה העותרת את החשש מהתנהלות שהיא בבחינת איפה ואיפה מצד הבנקים, במיוחד לאור דבריו של מר אלכסנדר גרנובסקי, שותפו העסקי של מר דנקנר, כפי שפורסמו במסגרת ראיון לאתר האינטרנט "דה מרקר" הודה, לכאורה, בפה מלא כי מר דנקנר זוכה ליחס מועדף מהבנקים:

"אני ביחסים מעולים איתו [עם מר דנקנר - הח"מ], ואני רואה שאנשים רבים אוהבים אותו. יש לו יחסים טובים עם הבנקים. בלי דנקנר הבנקים יעמידו את החוב של כל הפירמידה לפירעון מיידית".

העתק כתבתם של מיכאל רוכוורגר ושלי אפלברג, "גרנובסקי: עוד לא פגשתי את כל השותפים החדשים באי.די.בי. אני סומך על דנקנר" מאתר TheMarker מיום 04.12.2013 מצורף ומסומן כנספח 6/ע.

31. כמו-כן, העותרת קראה למשיב לפרסם את הממצאים מהבדיקות שנערכו בעקבות הביקורת שעלתה מדברי כב' השופט אורנשטיין בעניין הרמטיק, ככל שאלו אכן נערכו.

העתק מכתבה של העותרת מיום 08.12.2013 ואישור קבלתו מצורף ומסומן כנספח 7/ע.

32. אף הפעם נותרה העותרת ללא כל מענה מצד המשיב 1, המפקח על הבנקים, וזאת חרף פניותיה של העותרת. לאחר כ-11 חודשים של העדר כל התייחסות, ביום 03.03.2014 פנתה העותרת פעם נוספת, שלישית במספר, למשיב 1 בעניין גביית חובות אי.די.בי. על ידי הבנקים.

33. את מכתבה זה מיענה העותרת גם לנגידת בנק ישראל, האמונה על מינוי המפקח על הבנקים ולה מוקנית הסמכות ליטול לידיה את כל סמכויותיו, כאמור בסעיף 5(ד) לפקודת הבנקאות, 1941 (להלן: "הפקודה").

34. אף במכתבה זה עמדה העותרת על הסמכות הכללית של המפקח על הבנקים, עליה תעמוד העותרת בהמשך, ועל חובתו לשמור על האינטרסים של לקוחות הבנקים ועל האינטרס הציבורי, והפצירה במשיב לפעול בהקדם האפשרי ולבדוק מי הם הגורמים בבנקים שאישרו את החלואאות לקבוצת אי.די.בי.; לבחון את פרוצדורת אישור החלואאות, לרבות האם תנאי החלואה לקחו בחשבון את כלל הסיכונים הרלוונטיים ואת הביקורת של ועדות האשראי והדירקטורים על החלואאות.

35. לסיכום כל האמור, קראה העותרת למשיב להדביק למחזל רב הממזים האמור שם וכתובת ולמצות את הדין עם האחראים שהפגינו, לכאורה, זילות בכספי הבנקים, קרי כספי הציבור.

העתק מכתבה של העותרת מיום 03.03.2014 למשיב 1 ולנגידת בנק ישראל ואישורי קבלתו מצורף ומסומן כנספח 8/ע.

36. וכך, עברו חלפו להם שלושה חודשים ממכתבה האחרון של העותרת לידי המשיב, וכך אף חלפה לה למעלה משנה מהמכתב הראשון, ומענה - אין. ניסיונותיה החוזרים והנשנים של העותרת לקבל את תגובתו ועמדתו של המשיב נותרו יתומים, ללא כל התייחסות - בין אם עניינית ובין אם לאו.

37. משנוכחה העותרת כי אין מזור לפניותיה ושהמשיב מתעלם הלכה למעשה מהעותרת ומנושא כה אקוטי זה, וזאת חרף תפקידו הבכיר ברשות המנהלית האמונה על הפיקוח על הבנקים, וכך גם התעלמה נגידת בנק ישראל מן המבוקש ומן הסכנות הטמונות במציאות הקיימת על המשק הישראלי, נדמה כי העותרת מיצתה את כלל האפשרויות העומדות לרשותה, **זולת הגשת העתירה דנן לבית המשפט הנכבד.**

38. במאמר מוסגר תציין העותרת, כי במכתבה ביקשה מהמשיב 1 כי גם יפעיל סמכויותיו ויפרסם הוראות חדשות המגדירות לתאגידי הבנקאיים כיצד עליהם להעניק הלוואות לקבוצות עסקיות, בייחוד כאשר מדובר בחברות פרטיות שהינן חלק מפירמידה עסקית. קרי, העותרת סבורה כי על המשיב 1 לקבוע הנחיות שיהוו מעין "טיפול מונע" להסדרי חוב, שיבואו לידי ביטוי בעת מתן החלואה.

39. נושא קביעת החוראות האמור לא מבוקש בגדר עתירה זו, שכן למיטב ידיעת העותרת, הנושא נבחן בימים אלו על ידי הוועדה לבחינת תהליכים לעריכת הסדרי החוב בישראל (להלן: "ועדת אנדרון"), כפי שעולה מטיטוט דו"ח ועדת אנדרון. ואולם, **העותרת שומרת לעצמה את זכויותיה לפנות לערכאות ככל שהדבר לא יוסדר במסגרת ועדת אנדרון/או במהירות הראויה ותוך זמין סביר לאחר הגשת המלצותיה.**

40. למען הסר ספק, תבהיר העותרת הבהר היטב כי ועדת אנדרון לא בוחנת ולא מתיימרת לבחון את אשר ארע בעבר - ובכלל זה את המבוקש בעתירה זו, קרי את כשלי התאגידי הבנקאיים במתן האשראי ובגביית החובות מהקבוצות העסקיות הגדולות במשק בכלל ומקבוצת אי.די.בי בפרט ולא ממליצה על אי אלו צעדים אישיים ומערכתיים לנקוט בגינם; ועדת אנדרון, **כל מסקנותיה צופות פני עתיד הן.** על כן, לא נותר לעותרת אלא לפנות לבית המשפט הנכבד במסגרת עתירה זו.

העתק כתב המינוי של ועדת אנדרון מיום 07.05.2013 מצורף ומסומן כנספח ע/9.

ד. הפרק המשפטי

1.1. תכליות וסמכויות המפקח על הבנקים - כללי

41. מוסד המפקח על הבנקים מוקם לפי חוק, בהחלטת נגיד בנק ישראל, ותכליותיו קבועות בסעיפים השונים בפקודה. בין היתר, בידי המפקח יהיו **הפיקוח הכללי והביקורת על כל תאגיד בנקאי (סעיף 5(א) לפקודה)**; וכן הוא אמון על **הבטחת ניהולו התקין של הבנק, על השמירה על עניינם של לקוחותיו, ועל מניעת הפגיעה ביכולתו של התאגיד הבנקאי לקיים את התחייבויותיו (סעיף 5(ג) לפקודה).**

42. על תפקידו המערכתי של המפקח על הבנקים בהבטחת יציבות הבנקים ועל חשיבות ההגנה על אינטרס הציבור וחסכונותו עמד בית המשפט הנכבד פעמים מספר בעבר:

"תכליתו העיקרית היא לבחון את תיפקודה הכולל של מערכת הבנקאות ואת דרך התנהלותם של התאגידים הבנקאיים, ולהורות על אופן תיקונם. הבקרה המערכתית על התנהלות הבנקים עשויה להתבצע בין בדרך של ביקורת שיטתית יזומה על-ידי המפקח ובין בדרך של בירור פניות ותלונות מהציבור המתייחסות לאירועים נקודתיים החושפים לכאורה, ליקוי מערכתני." [בג"ץ 5048/07 דב ארבל - עו"ד נ' בנק ישראל המפקח על הבנקים, פס' 6 לפס"ד כב' השופטת פרוקצ'יה (9.10.2007) (להלן: "פרשת ארבל").]

ובמקום אחר -

"בסופו של דבר בשירות ציבורי בהיקף נרחב עסקינן, ואת המפקח על הבנקים יש לראות, לעניין זה, כזרוע של הציבור, האמונה על האינטרס הציבורי ביציבותם של הבנקים מזה - ועל אי פגיעה בציבור על ידי ניצול לרעה של כוח הבנקים מזה" [ע"א 3955/04 עו"ד אריה רייזל נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, פס' ה(1) לפסק דינו של כב' השופט רובינשטיין (04.07.05) (להלן: "פרשת רייזל").]

כן עמד בית המשפט הנכבד על החשיבות שביציבות הבנקים, ועל הסיכונים שבהתמוטטות המערכת הבנקאית על המשק הישראלי ועל כספי הציבור -

"מטרתה של פקודת הבנקאות ובכללה סעיף 15א בה, המסדירה את הפיקוח על הבנקים, הינה להבטיח יציבות הבנקים ושמירת כספי הציבור. היא נועדה למנוע "בהלת שוא" אשר עלולה להבריח מפקידים ללא כל צידוק [...]. הבנקים הינם גורם מרכזי במשק. ערעור יציבותם עלול להשפיע על יציבותו של המשק הלאומי [...]. סיכון התמוטטות בנקים עלול ליפול על שכם הציבור. על רקע זה קבע המחוקק הוראות מחמירות בדבר היקף הפיקוח על הבנקים וסמכויותיו..." [ע"א 6546/94 בנק איגוד לישראל בע"מ נ' ה' אזולאי ואח', פ"ד מט(4) 66 54 (06.07.1995)]

43. לשם מילוי תפקידו החשובים ולשם הגנה על אינטרס הציבור, הוקנו למפקח בחוק סמכויות רבות ושיקול דעת רחב, סמכויות אותן ביקשה העותרת שיפעיל המפקח לשם בחינת ההלוואות לפירמידת אי.די.בי., לרבות -

- א. הסמכות לדרוש מתאגיד בנקאי ומדירקטור, עובד או רואה חשבון בתאגיד בנקאי למסור לו ידיעות ומסמכים הנוגעים לעסקי התאגיד ולעיין בכל מסמך כאמור. סירוב מהווה עבירה פלילית שדינה מאסר שנה (סעיף 5(א) לפקודה).
- ב. הסמכות (לאחר התייעצות עם הוועדה המייעצת ובאישור נגיד בנק ישראל) ליתן הוראות הנוגעות לדרכי פעולתו וניהולו של תאגיד בנקאי, של נושא משרה בו ושל כל מי שמועסק על ידיו, והכל כדי להבטיח את ניהולו התקיין ואת השמירה על ענינם של לקוחותיו, וכדי למנוע פגיעה ביכולתו לקיים את התחייבויותיו (סעיף 5(ג) לפקודה).
- ג. הסמכות לשלוח לתאגיד בנקאי הודעה בכתב ובה יפרט פגמים העלולים לפגוע ביציבות התאגיד, לדרוש את תיקונם או את מניעת פגיעתם תוך תקופה שייקבע, והכל באם המפקח היה סבור, שתאגיד בנקאי פלוני עשה בעסקיו בדרך העלולה לפגוע ביכולתו לקיים את התחייבויותיו או בניהולם התקיין של עסקיו (סעיף 8 לפקודה).
- ד. לא תיקן הפגמים נדרש בהודעה לפי סעיף 8 לפקודה, רשאי הממונה (לאחר התייעצות בוועדת הרישיונות) להורות לתאגיד הבנקאי להימנע מסוגי פעולות; לאסור חלוקת דיביזנד או רווחים; להתלות או להגביל סמכות או להעביר מתפקידו דירקטור, מנהל עסקים או בעל זכות חתימה בתאגיד הבנקאי (סעיף 8 לפקודה).
44. העותרת סבורה, וכך אף ציינה במכתביה, כי האשראי הגבוה שניתן על ידי ארבעת הבנקים הגדולים במשק הישראלי, חושף שורה של נורמות פסולות בהתנהלות הבנקים, התנהלות אשר מחייבת חקירה מקיפה ומעמיקה, על מנת למצוא את האחראים למחדל.
45. נוכח סמכויותיו האמורות של המשיב, קראה העותרת למשיב להפעיל סמכויותיו, לפעול באופן מיידי ולהתערב בהתנהלות הבנקים מול קבוצת אי.די.בי, וזאת לאחר בחינה מעמיקה של הנסיבות שאפשרו לקבוצת אי.די.בי ללוות סכומי כסף כה רבים לכאורה ללא ביקורת וכן לקבוע נהלים כלליים שינחו את הבנקים מעתה ואילך כיצד לפעול, כדי להימנע מליקויים מעין אלו. חרף בקשתה של העותרת כי ישתמש בסמכותו, נמנע המפקח על הבנקים מלהשיב לפניו הוראות של העותרת - לא כל שכן להפעיל סמכותו כמבוקש - וזאת, בניגוד לדין.

2ד. תכליות וסמכויות נגידת בנק ישראל הרלוונטיות לעתירה

46. נגידת בנק ישראל אמונה, מתוקף תפקידה כעומדת בראש בנק ישראל ובהתאם לסעיף 4(7) לחוק בנק ישראל, תש"ע-2010 (להלן: "חוק בנק ישראל"), על הפיקוח וההסדרה של מערכת הבנקאות. לשם כך, נתונה לה הסמכות והרשות למנות מפקח על הבנקים, שעם מינויו היא למעשה מאצילה לו את סמכויות הפיקוח על המערכת הבנקאית.
47. ואולם, אין בכך כדי לגרוע מסמכותה ואחריותה הקבועות בסעיף 4(7) לחוק בנק ישראל האמור. מעבר לכך, מוקנות לנגידת בנק ישראל סמכויות נוספות ונרחבות על אלו של המפקח על הבנקים, שמטרתן הבטחת יציבות התאגידים הבנקאיים, התנהלותם באופן

תקין ושמירה על טובת הציבור, ובהן, בין היתר, התערבות בניהול הבנק על ידי מינוי מנהל מורשה מטעמה (ראו, למשל, סעיפים 8 ד8 ו-8ד8ג) לפקודה).

48. סעיפים אלו מצביעים על כך שהאחריות העליונה על יציבות המערכת הבנקאית וטובת הציבור הוקנו לפי חוק לנגידת בנק ישראל, לה ולא לאחר. לפיכך, האחריות מוטלת על כתפיה ואף בידיה ליטול מן המפקח על הבנקים את כל סמכויותיו (כקבוע בסעיף 5(ד) לפקודה), אם מתברר כי הוא איננו מגשים את תכליות תפקידו.

37. הפרת החוק לתיקון סדרי מינהל (החלטות והנמקות)

49. חובתו של המשיב 1, על פי סעיף 2(א) לחוק לתיקון סדרי מינהל (החלטות והנמקות), התשי"ט-1958 (להלן: "חוק סדרי מינהל"), להשיב לבקשת העותרת להשתמש בסמכותן עפ"י דין, לא יאוחר מ-45 ימים מיום קבלת הבקשה, וזאת בין אם העניין נושא הבקשה טעון בדיקה או דיון נוספים, ובין אם לאו.

50. כך מורנו סעיף 2(א) האמור:

"2. חובת מתן תשובה במועד

(א) נתבקש עובד הציבור, בכתב, להשתמש בסמכות שניתנה לו על פי דין, יחליט בבקשה וישיב למבקש בכתב בהקדם, אך לא יאוחר מארבעים וחמישה ימים מיום קבלת הבקשה."

51. העותרת פנתה למשיב 1 לפני למעלה משנה (נספח 6/ע), ואף שלחה מכתבי תזכורת והבהרות פעם אחר פעם, בהתאם לשינויי הנסיבות (ראו: נספחים 7/ע, 8/ע) בבקשה לעשות שימוש בסמכויות המוקנות להם על פי דין, ולפעול כדלקמן:

א. להתערב בהליך גביית החובות של קבוצת אי.די.בי וחובותיו האישיים של מר דנקנר, זאת על מנת לוודא שהחובות לבנקים, השומרים שנאמנות על כספי הציבור, נגבים באופן ראוי ומבלי שנעשות "תספורות", הרחק מעינו הפקוחה של הציבור.

ב. לבחון כיצד התאפשר מצב בו ארבעת הבנקים המרכזיים במשק נתנו הלוואות על גבי הלוואות לצבר חברות אחד, מבלי שגודל החוב וההתנהלות הפיננסית של הקבוצה נלקחו בחשבון. בין היתר יש לבחון את הנסיבות של כל הלוואה, לוודא כיצד היא אושרה ומי הם הגורמים האחראיים לאישורה;

ג. להחליט אילו גורמים בכל בנק צריכים לשאת באחריות אישית בגין הלוואות הכושלות שהם אישרו;

ד. לפרסם הוראות בדבר מתן הלוואות באופן ראוי לקבוצות עסקיות, בדבר גביית חובות ובדבר הסדרי חוב עם קונצרני-ענק, כשאלו לווים כספים ממספר בנקים במקביל.

52. למרות כן, ובניגוד בוטה להוראת סעיף 2(א) הנזכר, פניות העותרת לא נענו עד עצם היום הזה. על החשיבות במתן מענה לבקשה להפעלת סמכות עמד הנשיא כב' השופט שמגר ב- בג"צ 3094/93 התנועה למען לאיכות השלטון נ' ממשלת ישראל, פ"ד מז(5), 421 404 (08.09.1993). (להלן: "פרשת התנועה לאיכות השלטון") -

"... קביעתם בחוק של הסדרים ראשוניים המקנים לנושא תפקיד פלוני את הכוח להפעיל סמכות מוגדרת בנסיבות נתונות, אינה רק בגדר הענקת כוח ושררה, אלא נגזרות ממנה משמעות עיקריות, הלוברשות גם לבוש של הטלת חובה בכל הנוגע לסדרי השימוש בסמכות. כך טמונה בהענקת סמכות, בין היתר, חובה לשקול את הצורך בהפעלתה ואת הדרכים הראויות שיש לנקוט בהקשר זה. שנית, מובן וידוע הוא, כי מהענקת סמכות לנושא תפקיד פלוני נובעת החובה לדון בפניות ובבקשות, הבאות להניע את בעל הסמכות להפעיל כוחו בדרך זו או אחרת. לבסוף, ככל שהדבר מתייחס לעיון ולדיון בבקשות, שעניינן הפעלת סמכות, מתחייבת נקיטתה של דרך עיון ודיון, שצורתה ומהותה נשלטות על-ידי אמות מידה בסיסיות, שעוצבו בפסיקתו של בית-משפט זה, ואשר ההימנעות מאימוצן יכולה להיות בעלת השלכה על תקפותה של החלטה. במילים אחרות, גם מקום בו אין ה"רשאי" בגדר "חייב", היינו גם כאשר המחוקק לא קבע חובה להפעיל סמכות בדרך מוגדרת, או כאשר החובה להפעיל סמכות אינה עולה ממהות העניין, נולדת וקמה יחד עם הקניית הסמכות גם חובה לשקול את עצם הצורך וההצדקה להפעלתה של הסמכות." (ההדגשות אינן במקור).

53. מתוך כך, המחוקק לא הסתפק בקביעת המועד הסופי למתן מענה לתשובת הפונה, אלא אף קבע את הנפקות של היעדר מענה כזה בסעיף 6 לחוק סדרי מינהל:

6. תוצאות אי מילוי אחר החוק

(א) החלטה או פעולה של עובד הציבור לא יהיו פסולות בשל כך בלבד שהוא לא מילא אחרי הוראות הסעיפים 2א, 2ב, 4 או 5; ואולם בכל הליך לפני ועדת ערר או ועדת ערעור או לפני בית המשפט, על עובד הציבור הראיה כי החלטה או פעולה שלא ניתנה לגביהן תשובה או הודעה כאמור, נעשו כדין. הוראות סעיף זה אינן גורעות מאחריותו המשמעתית של עובד הציבור על אי-מילוי חובתו לפי חוק זה.

(ב) לא השיב עובד הציבור או לא הודיע תוך שלושת החדשים כאמור בסעיף 2 (א) או (ג), רואים בכך, לענין כל דין, החלטה לסרב לבקשה, ללא מתן נימוקים."

(ההדגשות של הח"מ).

54. כך, משלא התקבלה כל התייחסות לפניות העותרת במשך למעלה משלושת החדשים הקבועים בחוק (כשנה וחדשיים בענייננו) יש לראות בכך כאי-מתן הנמקה וסירוב לכל דבר ועניין לבקשות העותרת.

55. בפועל, במחדלו המתמשך קיבל המשיב 1 החלטה שלא לפעול בסוגיות המועלות בעתירה, ומכאן, בהתאם למצוותו של סעיף 6(א) הנ"ל, עליו הנטל להוכיח חוקיות התנהלותו זו.

56. להשלכות היעדר מענה מן הרשות המנהלית התייחס כבי' השופט מ' נאמן בעת"מ (חי) 1179/03 ד. עירון בע"מ נ' הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה- חיפה, 2004, פ"מ מינהליים (תשס"ג) 879, עמ' 889 :

"הדין הוא עם העותרת כי סעיפים 6(א) ו-6(ב) הם סעיפים משלימים ולכן נטל הראיה בשאלת החוקיות, שבדרך-כלל הוא מוטל על מי שתוקף החלטה מינהלית, עבר אל המשיבות (ראה זמיר בספרו הנ"ל [7], בעמ' 714-716). דהיינו, חזקת החוקיות איננה עומדת עוד למשיבות ונטל הראיה עבר עליהן (ראה זמיר בספרו הנ"ל [7], בעמ' 920)."

57. הנה אנו נוכחים לגלות, כי גם חובת ההיענות וההנמקה הופרו ע"י המשיב, וכל תשובה בעניין, כאמור, לא נתקבלה. במצב עניינים זה יש לראות בהיעדר מענה כסירוב המשיב להפעיל סמכותו למרות בקשת העותרת, ללא כל נימוק, והעברת הנטל להוכחת חוקיות התנהלותו אליו.

58. חובתה הבסיסית של הרשות, המשמשת נאמן של הציבור, הינה להפעיל את שיקול דעתה ולבחון האם במקרה זה מן הראוי להפעיל את סמכותה. פרופ' זמיר בספרו הסמכות המנהלית מדגיש :

"סמכות מוענקת לרשות מינהלית על מנת שהרשות תפעיל אותה, לפי נסיבות העניין, כדי לשרת את תכלית הסמכות. לפיכך חובה על הרשות להיות ערה לנסיבות, ולהפעיל אותה לפי הצורך. זוהי החובה לפעול." [ההדגשה אינה במקור].

59. בשלהי הדברים אך לא בשוליהם, תציין העותרת כי התנהלותו זו של המשיב חמורה אף יותר, נוכח אחריותו של המשיב ותפקידו כמעין נציב תלונות הציבור על הבנקים. על כך עמד בית המשפט הנכבד בפרשת ארבל האמורה לעיל:

"אחריותו של המפקח על הבנקים היא אחריות כוללת לפיקוח על מערכת הבנקאות, וטיפולו בפניות הציבור נגזר מאופיה הכללי של אחריות זו ומתכליתה." [שם; ההדגשות של הח"מ]

וכך גם בפרשת רייזל -

"...המחוקק הקנה למפקח תפקיד בבירור פניות הציבור בדבר עסקים עם תאגידים בנקאיים" [שם; ההדגשות של הח"מ]

60. לפיכך, אין המדובר רק בהפרת חוק סדרי מינהל, אלא העותרת סבורה כי המשיב חטא לתפקידו הספציפי בכך שלא השיב לפניותיה, מעבר לכל תפקיד מנהלי אחר בעל סמכות ומעבר לסעיף 2(א) לחוק סדרי מינהל.

61. לסיכומו של דבר, המשיב 1 לא הפעיל כלל את שיקול דעתו בשאלות המהותיות המועלות בעתירה, ומכאן, הפר את חובתו הכפולה והמכופלת לשיקול הפעלת סמכותו. לפיכך, עתירה זו, כנדבך ראשון, מבקשת מהמשיב 1 הפעלת שיקול דעת כאמור ומתן התייחסות לפניות העותרת ולסוגיות החשובות שבמרכז עתירה זו.

44. חלוקת האשראי בשוק העסקי בישראל - ריכוזיות ופרוצדורה

62. פרק זה יעסוק בריכוזיות האשראי של השוק העסקי בישראל והשפעתה השלילית על שיעור הצמיחה של המשק ועל הרווחה החברתית וכן בהליך לקבלת אשראי בישראל והוא חשוב להבנת עוצמת כשלי התאגידיים הבנקאיים וחומרת התעלמות המפקח על הבנקים.

63. למען הסר ספק, ריכוזיות האשראי של השוק העסקי משמעותה, חלוקת האשראי בין הלווים לפי גודל ההלוואה ללווים; כך, ככל שפיזור האשראי גבוה יותר, כך סיכוני האשראי בגין הריכוזיות נמוכים יותר, והפוך.

(א) ריכוזיות האשראי של השוק העסקי בישראל

64. כבענפים אחרים במשק הישראלי, גם התפלגות האשראי הבנקאי מאופיינת בריכוזיות גבוהה.² למשל, לעשר הקבוצות העסקיות הגדולות בישראל ניתן בסוף שנת 2012 אשראי של כ-135 מיליארד ש"ח, שהם כ-33.5% מהאשראי הבנקאי שניתן למגזר העסקי. בדומה, 2.3% מכלל הלווים במשק קיבלו כ-71.6% מיתרת האשראי, וכ-14.2% מהלווים קיבלו כ-89.5% מיתרת האשראי.³

העתק עמ' 1 ועמודים נבחרים מזו"ח מרכז המחקר והמידע של הכנסת, "סקירת מגזר העסקים הקטנים וניתוח משקלו באשראי העסקי ובתוצר העסקי", מיום 30.10.2013 מצורף ומסומן כנספח ע/10.

65. ונרחיב. נהוג לחלק את העסקים בישראל לעסקים קטנים (עד 50 עובדים); בינוניים (50-100 עובדים); וגדולים (למעלה מ-100 עובדים). 98.5% מהעסקים הפעילים בישראל (נכון לשנת 2012) הם עסקים קטנים, 0.8% הם בינוניים ו-0.7% הם גדולים.

66. תרף העובדה כי משקלם של העסקים הקטנים בתוצר העסקי של המשק עומד על 40%, משקלו של האשראי לעסקים הקטנים בכלל האשראי העסקי נאמד ב-10% בלבד.⁴ מקור האשראי העיקרי של העסקים הקטנים והבינוניים הוא אשראי בנקאי, בין היתר משום שאשראי חוץ-בנקאי יקר יותר.⁵

67. ואולם, לעסקים קטנים יותר קשה לקבל אשראי מן הבנקים, שכן בפועל הם מקבלים פחות אשראי מרמת הביטחונות שהם נדרשים לספק בגינו, וזאת בהשוואה לעסקים גדולים.⁶ ואכן, גישה מוגבלת לאשראי עשויה להביא למחסור בהון תוזר (שמטרתו לגשר בין תזרים התקבולים מהלקוחות ובין תזרים התשלומים לספקים ולעובדים), שבתורו עשוי לפגוע ביכולת ההירדדות של העסקים. גישה מוגבלת לאשראי עשויה גם להביא למחסור בהשקעות (לרבות בהון פיזי, מחקר ופיתוח, ייצוא ושיווק) ולמלאי הון נמוך, שעלולים לפגוע ברמת הפריון והתפוקה.

² נספח ע/10, עמ' 11.

³ שם.

⁴ שם, עמ' 1.

⁵ שם, עמ' 10.

⁶ שם, עמ' 11; מבוסס על פרסומים סטטיסטיים של בנק ישראל.

68. ואכן, אחוז לא מבוטל מבעלי העסקים הקטנים רואה בקושי בהשגת אשראי ומימון כחסם העיקרי להצלחת העסק. כך, 66.7% מבעלי העסקים ציינו כי קשיי מימון ואשראי הם הגורם העיקרי שבגינו הם אינם משקיעים את ההשקעות הרצויות להתפתחות העסק, ו-6% מהעסקים (וכ-20% מהעסקים בעלי 11-20 עובדים) דיווחו כי הם שוקלים לסגור את העסק בשל בעיית תזרים מזומנים.⁷

69. ריכוזיות גבוהה מדי של האשראי במשק מסוכנת למשק, לצמיחתו וליציבותו. היא מלמדת על כך שהקבוצות הגדולות במשק חוסמות, בפועל, את אספקת האשראי ממתחרים פוטנציאליים. מחנק האשראי מעוות את הקצאת המקורות במשק, ופוגע בתחרות ההוגנת, בכושר החדשנות ובפוטנציאל הצמיחה של הכלכלה הישראלית. לא זו אף זו, ריכוזיות האשראי הגבוהה והעובדה שאחוז כה גבוה מהמימון מגיע למספר מצומצם של לווים גדולים, יוצרת מעגל שוטה שבו רק עסק גדול יכול לקבל הלוואה שתעזור לו להתפתח, וכך תורמת להנצחת הריכוזיות הכללית במשק.

70. על הסכנה לתאגידי הבנקאיים הנובעת מן הריכוזיות ועל החשיבות בפיקוח הדוק יותר מצד גופי האסדרה, עמד בנק ישראל בדו"ח שיצא תחת ידיו משנת 2011, כדלקמן:

"הריכוזיות הגדולה מגדילה את הסיכון המערכתי במערכת הפיננסית, שכן אותן קבוצות שליטה הן קבוצות הסיכון הגדולות ביותר של הבנקים, וקריסה של קבוצתה עסקית גדולה עלולה לזעזע את המערכת הבנקאית כולה. המענה שניתן לבעיה זו עוד בראשית העשור הקודם היה הטלת הגבלות על החשיפה על התאגידי הבנקאיים ללווה בודד או לקבוצת לווים. אולם על אף ההגבלות הללו קיומן של קבוצה עסקית גדולה מגדיל את הסיכון המוסרי והמערכתי במערכת הפיננסית, ולפיכך יש להגביר את הפיקוח והרגולציה עליהם, וכן ליצור תמריצים שליליים להיווצרותן של קבוצות נוספות כאלה".

העתק עמ' 1 ועמ' 141 לדו"ח בנק ישראל, "ישראל והמשבר העולמי 2009-2007" מספטמבר 2011 מצורף ומסומן כנספח ע/11.

71. הריכוזיות באשראי, אם כן, מגבילה את התפתחות העסקים ואת הצמיחה של המשק ועלולה לפגוע ביציבות הבנקים. כש-40% מהתוצר העסקי של המשק נמצא בידי 98.5% מהעסקים בישראל, הגבלת צמיחתם עלולה להשליך על המשק כולו. כשדווקא העסקים הקטנים הם אלו הרגישים פחות לשינויים בשווקים (למשל, פיטורי עובדים בתקופות שפל וכו'),⁸ יש להבטיח את יציבותם וגמישותם על ידי חלוקת אשראי המייצגת טוב יותר את משקלם ותרומתם למשק, וזאת כדי להבטיח את יציבות המערכת הבנקאית.

(ב) הליך חלוקת האשראי על ידי הבנקים והפיקוח על ידי המשיב 1

72. יש לעמוד, אם כך, על הליך חלוקת האשראי על ידי הבנקים, אשר מובילים לכאורה לריכוזיות הגבוהה של שוק האשראי הבנקאי בישראל.

⁷ שם, עמ' 7; מבוסס על דו"ח מצב תקופתי בנוגע לעסקים קטנים ובינוניים בישראל מטעם משרד הכלכלה (יולי 2013).

⁸ שם, עמ' 5.

73. מנגנון האישור של הלוואה תלוי בגובה ההלוואה. הלוואות קטנות ויומיומיות מאושרות באופן תדיר על ידי פקידי הבנק השונים. באם סכום ההלוואה הנדרשת עולה על סכום מסוים, הנקבע על ידי הבנק ביחס לשיעור רווחיו, אזי נדרש כי ההלוואה תאושר על ידי גורמי ניהול בבנק, המתכנסים בוועדת האשראי הביצועית. וכך, הלוואות בהיקפים גדולים מאושרות על ידי דירקטוריון הבנק, המקבל את החלטתו באמצעות ועדת האשראי הדירקטוריונית.

74. נוהג זה הינו אחד למדי בין הבנקים השונים, חרף העובדה כי כמעט ואין אף רגולציה המסדירה את הנושא. הרגולציה העיקרית בנושא הינה הוראות סעיף 270 לחוק החברות, תשנ"ט-1999 לעניין אישור עסקה הנגועה בעניין אישי והוראות ניהול בנקאי תקין מס' 312 (עסקי תאגיד בנקאי עם אנשים קשורים). לפי הוראות אלו, אם ההלוואה העומדת לאישור בפני ועדת האשראי או הועדה הביצועית כרוכה בעניין אישי, נדרש לאשר את העסקה באמצעות מנגנון מיוחד, שתפקידו לגשר על החשש לניגוד עניינים.

75. דוגמא בולטת לחשיבות שיש לרגולציה על חלוקת האשראי ניתן למצוא בהקשר של הסדרי החוב: חלק מהסדרי החוב נוצרים בשל אשראי רע, שמלכתחילה לא צריך היה להינתן, או שהיה צריך להפסיקו ו"לקרוא לכסף" שעה שהחברה לא עמדה בהתחייבויותיה המקוריות ואשר הוענק כתוצאה משיקול דעת פגום או חלקי. אשראי שהגיע לידיהם של מחוברים ומקושרים, במקום להגיע לידיים טובות יותר, ובסופו של יום התגלגל להסדר חוב. פיקוח הדוק יותר היה יכול למנוע הסדרי חוב ומחיקתם של מיליוני ש"ח מקופת הבנק.

76. קיימת חשיבות עליונה לתחקור המצב הקיים והנסיבות שהביאו לכדי ריכוזיות כה גבוה במשק האשראי, תחקור אשר ראוי כי יוביל למסקנות מערכתיות ואישיות. הרתעה בעניין זה הינה חשובה ביותר, שכן המצב הקיים מוביל לנוק כספי לציבור, בין אם בשל הסדרי החוב שאנו עדים אליהם בעת האחרונה ובין אם משום שהיא מגבילה את יכולת המשק לצמות.

77. לסיכום פרק זה, המפקח על הבנקים אמון על פיקוח אחר התנהלות הבנקים, לרבות בחינת חלוקת אשראי לשוק העסקי. ריכוזיות האשראי הבנקאי משפיעה ישירות על המשק ועל יכולתם של עסקים קטנים ובינוניים לשרוד ולצמוח. כשהבנקים מקצים אשראי ללא בטוחות מספיקות ובאחוזים כה גבוהים לעסקים הגדולים, על המפקח על הבנקים לבחון את התנהלות זו, בין באופן פרטני לגבי ההלוואות הספציפיות שחולקו ובין באופן מערכתי, והכל כדי למנוע פגיעה ביציבות הבנקים, במשק ובציבור.

54. מחדליהם של המפקח על הבנקים ונגידת בנק ישראל

78. העותרת תציין בשלב זה, כי בהתאם לסעיף 6 לחוק סדרי מינהל, כאמור, נטל הראיה בשאלת חוקיות מחדליהם של המשיב 1 והמשיבה 2 הועבר והונח על כתפיהם. ואולם, למעלה מן הצורך, תעמוד העותרת על הכשלים בהתנהלותו של המשיבים 1-2 באשר למהות הפניות שהועברו אליהם, ותטען על קצה המזלג מדוע עליהם להפעיל סמכויותיהם, והכל - כדלקמן.

(א) סמכות רשות שהופכת לסמכות שבחובה

79. המשיב הינו, כאמור, גוף האסדרה שאמון על התנהלות תקינה של התאגידים הבנקאיים בישראל ועל הבטחת יציבותם, והכל כדי לשמור על אינטרס הציבור. המפקח על הבנקים, כשמו כן הוא, אמון על הפיקוח הכללי על הבנקים, ועליו לבחון באופן ספציפי התנהלותו של כל תאגיד בפני עצמו, כמו גם לבחון בראייה מערכתית את כלל הבנקים כולם יחדיו.

80. לשם כך, מוקנות לו סמכויות שבשיקול דעת (סמכות רשות), סמכויות רחבות עליהן עמדה העותרת לעיל. ואולם, אף סמכויות מעין אלו, **כידוע, עשויות להפוך בנסיבות המתאימות לסמכויות שתהא זו חובה להפעילן.** על כך עמד הנשיא שמגר בפרשת התנועה לאיכות השלטון -

"מכאן כי גם אם הרשות ממאנת להפעיל סמכות שבשיקול-דעת, ניתן לבחון את הימנעותה האמורה מפעולה לפי אמות המידה המקובלות בעת בחינתן של סמכויות סטוטוריות, היינו ניתן לבחון אם ההימנעות משימוש בסמכות נבעה משיקולים סבירים או שמא **חייב מכלול הנסיבות את הפעלת הסמכות**; כן נבחן אם ביסוד ההימנעות אינם מונחים תוסר סבירות, שרירות או הפליה, העלולים לפסול את מעשיה או מחדליה של הרשות. משמע, לא רק הפעלת סמכות בנסיבות שבהן הפעלתה אינה סבירה, **אלא גם הימנעות מהפעלת סמכות שבשיקול דעת בשל טעמים בלתי סבירים, יכולה להוליד למסקנה כי ההימנעות מפעולה היא בטלה.**" [שם]

81. אכן, המחלל המתמשך בעניינם של הלוויים הגדולים במשק, ובפרט של קבוצת אי.די.בי; הסדרי החוב המוחקים מאות מיליוני ש"ח מכספי הציבור; וההימנעות מגביית החובות, בניגוד לכל בעל חוב מן השורה; והנזק הנגרם לציבור ולמשק מאי-חקירת הנסיבות שהביאו למציאות הנוכחית ולאי-מיצוי הדין עם האחראים למצב זה - **כל אלו מקימים מכלול נסיבות, המחייב את הפעלת הסמכות.**

82. וראוי להזכיר, לפחות בכל הנוגע למפקח על הבנקים, אין העותרת עומדת לבדה בעמדתה זו. אף כב' השופט אורנשטיין מבית המשפט המחוזי בתל אביב **קבע בצעד חריג כי על הרשויות המוסמכות, קרי המפקח על הבנקים, לבדוק התנהלות זו.** המדובר בראייה שהינה, לכל הפחות, ראייה מנהלית.

83. ברי שלא כל שביב שמועה או רסיס מידע לא מבוססים יהפכו סמכות שברשות לסמכות שבחובה. נדרשת ראייה מבוססת ורצינית שתצביע באופן ברור ומספק על קיומן של הנסיבות המיוחדות, אשר תחייבנה את הרשות המנהלית להפעיל סמכויותיה. על כך עמד, בעניין אחר, הנשיא אגרנט -

"קיימא לך, שלא כל עדות שמיעה יהיה לה משקל בעיני הרשות המינהלית כגון עדות שאין בה יותר מאשר שמועות בעלמא. שאלת המשקל של העדות ואמינותה היא ענין בשביל הרשות המינהלית לענות בו, ואין לקבוע מראש כללים לפיהם עליה לנהוג לענין זה, זולת הכלל שהעדות צריכה להיות - בשים לב לנושא, התוכן והאדם שמסר אותה-עדות כזאת, אשר כל אדם סביר היה רואה אותה כבעלת ערך הוכחתי והיה סומך עליה במידה זו או אחרת" [בגץ 442/71 מאיר לנסקי נ' שר הפנים, פ"מ כו(2) 337 357; ההדגשות של הח"מ]

ובמקום אחר הנשיא שמגר -

"...חומר אשר ערכו הראייתי הוא כזה שאנשים סבירים היו רואים בו יסוד מספיק למסקנה בדבר אופיים ועיסוקם של הנוגעים בדבר". [ע"ב 2/84 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת האחת עשרה, בעמ' 249].

84. דברים אלה נאמרו על ידי בית המשפט הנכבד בבואו להתייחס ליכולת הרשות המנהלית להתבסס על ראיות מנהליות. בענייננו, עסקינן בהחלטה שיצאה תחת ידיו של בית משפט. אם הרשות המנהלית מוסמנת ומחויבת ליתן משקל לראיות מנהליות המונחות בפניה, היא בוודאי ובוודאי מחויבת ליתן ביטוי ומשקל לקביעה שיפוטית.

85. לשם הנוחות, תצטט העותרת את דבריו של כב' השופט אורנשטיין, שצוטטו לעיל, גם עתה:

"בית משפט זה הדין בהליכי חדלות פירעון, לא נתקל במקרה כה קיצוני, שבו ניתנו אשראים על ידי מוסדות פיננסיים, קל וחומר בסכומים כה ניכרים, ללא כל ביטחונות ומבלי שניתן הסבר לכך, ולא הוצגו החלטות של ועדות האשראי של אותם גורמים שבהם הוחלט להעמיד את האשראי ללא ביטחונות, ורב הסתום על הנגלה. אין ספק כי התנהלות זו מחייבת בדיקה ובחינה של הרשויות המוסמכות.

[...]

המזכירות תמציא החלטתי למנהל בתי המשפט, על מנת שיעבירה למפקח על הבנקים".

86. העותרת סבורה כי אין צורך להכביר ולהכביד במילים מעבר לדבריו של כב' השופט אורנשטיין, כדי להבין כי אכן חלה חובה על המפקח להפעיל את סמכותו שברשות, בין אם לעניין המקרה הספציפי (קרי, לבצע בדיקה מקיפה לפי סעיפים 5 ו-8 לפקודה) ובין אם על דרך הכלל כדי להבטיח שהתנהלות זו לא תישנה (קרי, לקבוע הוראות לפי סעיף 5(1) לפקודה).

87. נדמה כי בעניין קבוצת אי.די.בי עומד המפקח על הבנקים מן הצד, צופה בנעשה ולא נוקט בכל פעולה. מתדל זה מצטרף למתדלם של הבנקים, והופכים חד הם. ואולם, המפקח על הבנקים,

המשיב, חב חובותיו לציבור - וחייב הוא לפעול כעת. כך, חייב הוא שם להפעיל את סמכותו לשם קביעת הוראות מערכתיות, שכן שתיקתו עד עתה היא זו שהביאה למציאות של ריכוזיות האשראי הגבוהה ושל הסדרי החוב, שהציבור עוקב אחריה בדאגה.

88. העותרת רק תזכיר את הביקורת על המפקח על הבנקים (דאז) שפירט בית המשפט הנכבד בפרשת ויסות המניות:

"ועדת בייסקי ציינה, כי ויסות המניות הבנקאיות לא היה מתפתח ומגיע לדרגות אליהן הגיע, לולא עמדו נגידי בנק ישראל והמפקח על הבנקים מן הצד ואיפשרו לבנקים לבצע את ויסות מניותיהם" [בג"ץ 935/89 אורי גנור נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד(2) 496 485 (10.05.1990); ההדגשות של הח"מ].

89. עמידתו במקום בחוסר מעש גם עתה מסכלת את מילוי תפקידו וייעוד מוסד זה, שכן הוא הוקם הן לטיפול בבעיות נקודתיות והן כדי לראות את התמונה הגדולה ממעוף הציפור. התערבותו של המפקח נדרשת ביתר שאת דווקא כאשר מספר בנקים פועלים לכאורה באופן בלתי תקין, המסכן את המשק כולו ורק הוא - כגוף המערכתי - עשוי לראות את ההשלכות הרות האסון על המשק כולו ולפעול בעניין.

90. וכך גם נגידת בנק ישראל, אשר נמנעת מליטול לעצמה את שיקול הדעת ואת סמכויותיו של המפקח על הבנקים, חרף התנהלותו המסוכנת למשק וליציבות הבנקים שסותרת את תכלית תפקידו. הנגידה, כמי שאחראית על פיקוח אחר המפקח על הבנקים, חייבת לקחת את המושכות לידיה, מקום בוא הוא חוטא לתפקידו. זוהי סמכותה וזוהי חובתה.

91. מכל האמור לעיל, נוכח המחזל הבלתי נתפס, העותרת סבורה כי חלה חובה על המשיב 1 להפעיל סמכויותיו. משלא עשה כן, היה על המשיבה 2 ליטול סמכויותיו ולפעול כמבוקש. כעת, כאשר גם המשיב 1 וגם המשיבה 2 נמנעים מהפעלת סמכויותיהם, העותרת מבקשת מבית המשפט הנכבד להורות למשיב 1 להפעיל את סמכותו, לבחון את התנהלות הבנקים מול קבוצת אי.די.בי, להסיק מסקנות מערכתיות ואישיות ולהוציא תחת ידיו הנחיות שיבטיחו כי התנהלות זו לא תתרחש עוד בעתיד, או לחילופין להורות כאמור למשיבה 2, והכל כמבוקש בצווים לעיל בדישא לעתירה.

(ב) פגיעה בחובת הנאמנות בהתנהלות המשיבים 1-2

92. החוסר בפיקוח אפקטיבי באופן כללי על התנהלות התאגידים הבנקאיים אל מול קבוצת אי.די.בי במשך שנים, כמו גם החוסר בפעילות נמרצת למציאת האחראים על מחדלי מתן האשראי לקבוצת אי.די.בי וההימנעות מלהורות על גביית החובות במלואם, וההתעלמות מקביעותיו של כבי השופט אורנשטיין - כל אלה מהווים פגיעה חמורה בחובת הרשות הציבורית לפעול כנאמנת הציבור.

93. כלל יסוד במנהל הציבורי הוא כי הרשות השלטונית משמשת כנאמנת הציבור, וכל אשר בידה מנוהל עבור ולמען הציבור. משכך בפעולתה חייבת הרשות לשים לנגד עיניה את **טובת הציבור**.

94. בשורה ארוכה של פסקי דין תבהיר בית משפט נכבד זה את המשמעות של חובת הנאמנות של הרשות ותחולתה הרחנה על כל פעולות הרשות ובכלל זה על חלוקת כספי הציבור, והפיקוח על כספים אלה. בין היתר, ראוי להביא את הדברים להלן בדבר חובת הנאמנות של הרשות, אשר מזה מספר עשורים מהדהדים כקול קורא במרחבי המנהל הציבורי בישראל:

"המדינה באמצעות הפועלים בשמה היא נאמן של הציבור, ובידיה הופקד האינטרס הציבורי והנכסים הציבוריים לשם שימוש בהם לטובת הכלל. כפי שאומר השופט ח' כהן:
"לא הרי רשות היחיד כהרי רשות הציבור, שזו בתוך שלה היא עושה, ברצותה מעניקה וברצותה מסרבת, ואילו זו כל כולה לא נוצרה כי אם לשרת את הכלל, ומשלה אין לה ולא כלום: כל אשר יש לה מופקד בידיה כנאמן, וכשלעצמה אין לה זכויות או חובות נוספות על אלה, או שונות ונפרדות מאלה, אשר הן נובעות מנאמנות זו או הוקנו לה או הוטלו עליה מכוח הוראות חקוקות". (בג"צ 142/70 (בנימין שפירא נגד הוועד המחוזי של לשכת עורכי-הדין, ירושלים, פ"ד כה (331, 325 (1, בעי 331

[...]

חובות אלה מוטלות על המדינה בכל פעולה ופעולה שהיא עושה. החלות על כל החלטה והחלטה והן חלק מכל שיקול דעת המופעל על-ידה. אין כל יסוד הגיוני להבחין בין החלטה מכוח סמכות סטטוטורית מיוחדת לבין החלטה מכוח סמכויות המינהל הכלליות. אלה כאלה מופקדות בידי המדינה בנאמנות, ואלה כאלה חייבות להיות מופעלות בהגיונות." [בג"צ 840/79 מרכז הקבלנים והבונים בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד לד(3), 729, עמ' 746-745]

95. אם כך הרי שהחובה של הרשות הציבורית, ובענייננו המפקח על הבנקים, לפקח אחר הבנקים, **נובעת מהמעמד שלו כנאמן הציבור**, כמי שאמון על טובת הציבור ועל ניהול כספי הציבור באופן התקין והראוי.

96. חובה זו אף חלה על הנגידה, שאף היא משרתת את הציבור כנאמן הציבור, ועליה לפקח אחר התנהלותו של המפקח על הבנקים כדי להבטיח שהאחרון ממלא את תפקידו כדבעי.

97. לא זו אף זו, כאשר הרשות נמנעת לפעול במהירות הראויה מפרה היא למעשה את **חובת הנאמנות וההגיונות שלה כלפי הציבור**, לנהוג באופן סביר ובשקידה ראויה להגשמת המטרה הציבורית, אשר מצויה בבסיס פעולתה - קידום תכלית החוק.

98. העובדה שעניין לפיו ארבעת הבנקים הגדולים במדינת ישראל חילקו אשראי לקבוצה עסקית ללא קבלת בטוחות מספקות ובכך נפגעו חסכוניות הציבור נותר ללא טיפול, בוודאי שאיננה מלמדת על שקידה ראויה או על כך שהמשיבים 1-2 פעלו בהתאם לחובת הנאמנות שלהם. הרי המדובר בבעיה מערכתית, המובילה להסדרי חוב ולריכוזיות בשוק האשראי, שטיפול בה מחייב בין היתר הרתעה שתימנע הישנות של התנהלות זו, וזו בדיוק תפקידם.

99. רשות הנמנעת במשך שנים מלשמור על כספי הציבור, בהתאם לסמכות שניתנה לה ולתכליות שלשמן היא הוקמה, פוגעת באופן בלתי מידתי באינטרסים של הציבור כולו. זאת לאור העובדה כי התנהלות זו מובילה, הלכה למעשה, לפגיעה כמעט בלתי הפיכה בציבור ובחוסנם של הבנקים. השתהותה של הרשות בענייננו בתהליך הפיקוח, הבקרה והגבייה, עלולה להוביל לכך שיימחקו כשני מיליארד ש"ח מכספי הציבור.

100. נוכח המובהר לעיל, על המשיבים 1 ו-2 לפעול בהתאם לחובת הנאמנות החלה עליהם ולבצע בחינה מעמיקה בעניין חלוקת האשראי לקבוצת אי.די.בי, להסיק מסקנות כנגד האחראים ולהורות על ביית מלוא חובות קבוצת אי.די.בי, והכל כמבוקש במסגרת הצווים המבוקשים בעתירה זו. העותרת סבורה כי הרגולטור חוטא לתפקידו כנאמן הציבור, עת משלים הוא עם התנהלות הבנקים והחשש מפגיעה ממשית ביציבות המערכת הבנקאית.

(ג) הימנעותו של המשיב לפעול פוגעת באמון הציבור במערכת הבנקאית ובבנק ישראל, ומערערת את תזמיתו

101. המפקח על הבנקים, וכך גם נגידת בנק ישראל, ככל רשות מנהלית וככל בעל תפקיד בכיר במינהל הציבורי, הינם נאמן הציבור. כיתר נאמני הציבור - משלהם אין להם ולא כלום. כל שיש להם, למען הציבור יש להם. (ראו: פרשת ז'רז'בסקי, עמ' 840).

102. עמד על כך כב' השופט ח. כהן, בג"צ 142/70 שפירא נ. הועד המחוזי של לשכת עורכי הדין, ירושלים פ"ד כה (325, 331) (1):

"לא הרי רשות היחיד כהרי רשות הציבור, שזו בתוך שלה היא עושה, ברצותה מעניקה וברצותה מסרבת, ואילו זו כל כולה לא נוצרה כי אם לשרת את הכלל, ומשלה אין לה ולא כלום: כל אשר יש לה מופקד בידיה כנאמן, וכשלעצמה אין לה זכויות או חובות נוספות על אלה, או שונות ונפרדות מאלה, אשר הן נובעות מנאמנות זו או הוקנו לה או הוטלו עליה מכוח הוראות חקוקות" [ההדגשה של הח"מ]

103. בל נשכח - הסמכויות הרבות שניתנו למשיבים, מן הציבור הן ניתנו להם, לשם פיקוח יעיל על הבנקים, שיבטיח כי האינטרס הציבורי יישמר. ואולם כעת, המשיבים נמנעים מלהפעיל את הסמכויות הללו, ובכך הם מעניקים לגיטימציה לבנקים לפעול כפי שרוחם מורה להם, ללא פיקוח וללא ביקורת. מתדל גורר מחדל, והציבור משלם את המחיר.

104. בכך, נפגע אמון הציבור בגופים המאסדרים בכלל ובמפקח על הבנקים בפרט. אף במקרים הקיצוניים שבקיצוניים, כבענייננו, המפקח בוחר שלא להתערב ולעמוד מן הצד (כפי שנעשה בעניין ויסות המניות, כאמור), והציבור משלם את המחיר. ומדוע שהציבור יפקיד את אמונו במפקח על הבנקים ובבנק ישראל, כשאינן הם ממלאים את תפקידם?

105. ודוק, העדר או החלשת אמון הציבור ברשויות השלטון, כידוע, מגבילים את השלטון לבצע את תפקידיו ולממש את תכליותיו. במדינה דמוקרטית, רשות שלטונית שאיננה זוכה באמון הציבור - עקרה היא. על כך עמד כב' השופט (כתוארו דאז) ברק -

"...יכולתו של השלטון לשלוט מבוססת על אמון הציבור בו. בלא אמון הציבור אין השלטון יכול לתפקד. עמדתי על כך בפרשת גנוסר, לעניין עובד מדינה שהודה בביצוע עבירות פליליות חמורות וקבל חנינה על חלקו, בצייני:
המפתח לקיומו של שירות ציבורי ראוי לשמו, הוא אמון הציבור בטוהר השירות הציבורי. יוקרתו של המינהל הציבורי ואמון הציבור בו, הם אינטרס ציבורי בעל חשיבות רבה... קיים ועומד האינטרס הציבורי בטוהר השירות הציבורי ובצורך להבטיח את אמון הציבור ברשויות השלטון... בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא המאפשר להן למלא את תפקידן" (בג"צ 4267/93 אמיתי - אזרחים למען מינהל תקין וטוהר המידות נ' ראש ממשלת ישראל, פ"ד מז(5) 441, פסי' 29]

106. אין המדובר בהשלכה ערטילאית על אמון הציבור ברשויות השלטון, כי אם בענייננו עסקינן בהשפעה מוחשית, כלכלית, שפוגעת בציבור, שכן הביקורת הציבורית על מחיקת החובות לטייקונים ולקונצרנים נעשית חריפה מיום ליום.

107. ואכן, לאמון הציבור בתאגידים הבנקאיים ובמערכת הפיקוח עליהם, יש השפעה ישירה על יציבות המערכת הבנקאית כולה. שמטת החובות הבלתי-שוויונית והבלתי הוגנת של הבנקים, גוררת עימה קריאות רבות למשיכת כספי הלקוחות מן הבנקים מוחקי-החובות, דבר שבוודאי עלול להביא לקריסת תאגיד בנקאי. ראו לעניין זה את דבריו של עו"ד איתן ארז לרקפת רוסק-עמינת, מנכ"לית בנק לאומי -

"אני פשוט מודיע לך כי אם עד ליום 30 באפריל בשעה 13:00 לא אקבל אישור שהמחיקה בוטלה - אפעל להוציא את כל הכספים שאני מחזיק לבנק אחר... במקרה כזה, אפנה לכל מאות מכריי בבקשה להוציא את כספיהם מהבנק. בנוסף לכך, אפנה מתוקף תפקידי כסגן ראש לשכת עורכי הדין לוועד המרכזי של הלשכה בבקשה לדון בנושא, על מנת שלשכת עורכי הדין תמליץ לכל 50 אלף עורכי הדין בישראל שימשכו את פקדונותיהם מהבנק".

העתק כתבתו של לי-אור אברבך, "מתקפה חריפה נגד לאומי וההסדר עם דנקנר", מיום 17.04.2014 מאתר "גלובס" מצורף ומסומן כנספח ע/12.

108. אין כל צל של ספק כי עם שתיקת המשיבים, נפגע אמון הציבור במערכת הבנקאית, והציבור חש כי עליו לפעול בעצמו. לכך עלולות להיות תוצאות תרסניות על המערכת הפיננסית, השלכות שבדיוק אותן ביקשה הפקודה למגר. רק גוף אסדרה חזק ופעיל עשוי להשיב את אמון הציבור בעצמו ובמערכת הבנקאית, להביא לפתרונות מושכלים ולממש את תכליתו של תפקיד המפקח על הבנקים.

109. עד עתה המשיב 1 בחר שלא לעשות כן. הימנעותו זו מרוקנת מתוכן את תכליותיו ואת עצם קיומו של מוסד זה, שכן ללא פיקוח על הבנקים, נשמט הרעיון מאחורי הקמתו ואמון הציבור בו יאבד לעד.

110. פגיעה זו אף מתחזקת נוכח האיפה ואיפה שבהתנהלות הבנקים לגבי החייבים. כך, כאשר אזרח פשוט מן השורה חג חובות כספיים לבנק, גדודי משפטנים קמים ופועלים לילות כימים לשם גביית החוב עד תומו; ואולם, כאשר המדובר בקונצרן רב-מימדים, מוכנים הבנקים להגיע לידי הסדרי חוב המוחקים מאות מיליוני שקלים מקופתם. אל למפקח להתעלם מכך, ועליו להבטיח שהגבייה תהא שוויונית כלפי כולם.

111. לסיכום, כאשר הגוף האסדרה לא פועל כהוא זה לשינוי המצב הקיים, נפגע אמון הציבור בו. ואכן, פגיעה באמון הציבור במפקח על הבנקים עלול להשליך על אמון הציבור ביתר המוסדות האמונים על הפיקוח על המערכות הפיננסיות, ובהן בנק ישראל, המפקח על שוק ההון והביטוח וכיוצא בזאת.

112. נוכח התעלמותו של המשיב מפניותיה של העותרת, לא נותר לעותרת אלא לפנות לבית משפט נכבד זה בבקשה להורות לרשות המנהלית לפעול כנדרש ממנה לפי חוק ולהשיב את אמון הציבור במוסד זה.

(ד) חוסר הסבירות שבאי-הפעלת הסמכות

113. בנוסף לאמור לעיל, תטען העותרת כי אי הפעלת סמכויות חשובות הינה בלתי סבירה באופן קיצוני בנסיבות החמורות בעלות ההשפעה הרותבת על המשק כולו.

114. כלל גדול הוא כי על הרשות להפעיל סמכויותיה בסבירות, ושהפעלה בלתי-סבירה של הסמכות היא עילה עצמאית שיכולה להביא אף לבטלותה של הפעולה שנעשתה, או לחיוב לפעול מקום שהרשות נמנעה באופן בלתי-סביר מפעולה (לעניין זה ראו למשל בג"צ 389/80 דפי זהב נ' רשות השידור, פ"ד לה(1) 421 (1981), וכן בג"צ 1635/90 ז'רז'בסקי נ' ראש הממשלה, פ"ד מה(1) 749 (1991) (להלן: "פרשת ז'רז'בסקי").

115. העותרת במכתבה סקרה שורה של אינטרסים חיוניים שהפעלת הסמכות תשרת ותקיים, הצביעה על החשיבות הרבה בקיומם ואף על כלים אפשריים למימוש סמכות זו. אף על פי כן, לא ניתן כל מענה מצד המשיבים מדוע לא יפעילו סמכויותיהם, וממילא לא סיפקו המשיבים התייחסות ראויה לפניות העותרת.

116. אכן, יהא זה בלתי סביר באופן קיצוני להימנע מהפעלת הסמכות שהוקנתה למשיב בחוק, וזאת ביתר שאת נוכח קביעותיו של כבי' השופט אורנשטיין המוזכרות לעיל. זו זו הסיבה לשמה הונחה הסמכות בידי של המשיב - לבחון בחינה מערכתית של התנהלות הבנקים, בחינה שלהם אסור לקיים נוכח המגבלות על גופים המצויים בתחרות.

117. הנסיבות המיוחדות בענייננו, מקרה אי.די.בי, בו קונצרן ענק חב חובות של מיליארדי ש"ח לבנקים השונים, ואלו מוחקים לו מאות מיליוני ש"ח במסגרת הסדרי חוב - כל אלו מהייבים את בדיקתו והתערבותו של המשיב 1. הימנעות מהפעלת סמכויותיו בנסיבות האמורות, הינה בלתי סבירה באופן קיצוני, וחותרת תחת תכליותיו.

118. מוסד המפקח על הבנקים אפשר, במו ידיו, מצב שבו ריכוזיות האשראי היא בלתי נסבלת. בעוד האשראי ניתן ברובו לקבוצה מצומצמת ו"מובחרת", יתר מבקשי האשראי מסתפקים "בפירורים" ומתקשים לקבל הלוואות ולפתח את עסקיהם. המפקח על הבנקים יושב מהצד כשהנערים "משחקים לפניו", והוא רק צופה במחזה במקום להיות השחקן הראשי.

119. כשכספי הציבור מנוהלים על ידי קבוצה "מובחרת" אך בלתי נבחרת, ששומרת על חבריה בזמן שהציבור נותר מחוץ למגרש - דווקא אז חייב המפקח להפעיל את סמכויותיו ולפקח באופן אקטיבי מקום בו השוק נכשל. אין זה סביר כלל ועיקר לשבת בחיבוק ידיים ולהותיר את המצב על כנו ללא התערבות בשם הציבור, בהתאם לסמכויות שהוקנו לו לפי חוק.

120. משהוכח שהסמכות שהעותרות מבקשת להפעיל מצויה בידי המשיב, ומשהוכחה חשיבות וחיוניות הפעלת הסמכות במקרה דנן, מהווה הימנעותו של המשיב מהפעלת סמכותו כמבוקש בעתירה דנא חוסר סבירות קיצוני, ולעמדת העותרות אין מנוס מפני חיובו להפעילה.

ה. סיכום

121. המפקח על הבנקים הינו הגוף המאסדר על ניהולם התקין של הבנקים. החוק מקנה לו סמכויות פיקוח כבדות משקל ורחבות יריעה כדי שיוכל למלא את תכליותיו - הבטחת יציבות המערכת הבנקאית ושמירה על כספי הלקוחות.

122. כאמור, אין בסמכותו של המפקח על הבנקים כדי לגרוע מסמכות ואחריות בנק ישראל והעומדת בראשו.

123. ככל רשות מנהלית אחרת, מוטלת על המפקח ועל הנגיזה החובה להשיב לפניות המבקשות ממנו להפעיל את סמכויותיו. התעלמותו המוחלטת והנחרצת מפניותיה של העותרת סותרת את רצון המחוקק וחותרת תחת הגשמת ייעודו כנאמן הציבור.

124. ואולם, אין זהו מחדלו היחיד של המשיב.

125. המפקח על הבנקים, כשמו כן הוא, אמון על פיקוח פעיל ויעיל על הבנקים. כשמונחות בפניו נסיבות יוצאות דופן במערכת הבנקאית, עליו לעמוד בחוד החנית כראש וראשון העמלים לבחינת הנסיבות שהביאנו עד הלום תחילה, ובהסקת המסקנות המתבקשות לצורך מיצוי הדין ומניעת הישנות הכשלים. לכן, הימנעותו מלהפעיל סמכויותיו לפי חוק כשמתבקש הוא, הן על ידי העותרת והן על ידי בית המשפט - תמוחה היא.

126. לא זו אף זו, היא איננה חוקית. בנסיבות החמורות דנן, סמכותו של המפקח על הבנקים

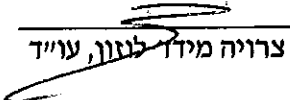
הופכת סמכות שחובה עליו להפעילה ולכל הפחות, כמו גם חורגת מאחריותו כנאמן הציבור, ואי-הפעלתה הינה בלתי-סבירה באופן קיצוני. הותרת המצב על כנו, מבלי להיכנס לקרביים ולבחון מי האחראים למצב בלתי נסבל זה, אף פוגעת פגיעה קשה באמון הציבור במערכת הבנקאית ובמערכת הפיקוח על הבנקים.

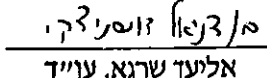
127. אלו, אם כן, שלושת המחזלים של המפקח על הבנקים, אותם מבקשת העותרת לתקן - והכל בשם הגנה על אינטרס הציבור, אינטרס אותו היה על המפקח לשים לנגד עיניו אך כשל מלעשות כן. אליהם מצטרף מחזלה של המשיבה 2, עת בחרה שלא ליטול את סמכויותיו של המשיב 1 חרף המחזלים המתוארים לעיל.

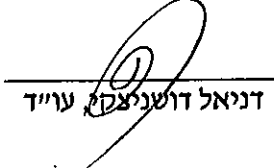
128. על יסוד כל האמור, מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צווים כמבוקש בראש העתירה ולהפוך את הצווים לצווים מוחלטים.

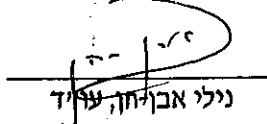
129. כן תבקש העותרת מבית המשפט הנכבד לחייב את המשיבים בחוצאותיה, לרבות שכ"ט עו"ד.

130. מן הדין ומן הצדק להיעתר לעתירה זו.

צרויה מירז' לירון, עו"ד

אליעזר שרגא, עו"ד

דניאל דושניצקי, עו"ד

נילי אבן-ח'ת, עו"ד

ב"כ העותרת

29.06.2014
א' בתמוז, התשע"ד

התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר
על ידי ב"כ עוה"ד אליעד שרגא, ו/או צרויה מידד-לוזון
ו/או נילי אבן חן ו/או מיקה קונר קרטן ו/או נדאל חאיק
ו/או דניאל דושניצקי ו/או תומר נאור

מרח' יפו 208, ירושלים

ת.ד 4207 ירושלים 91043

טל': 02-5000073, פקס: 02-5000076

העותרת

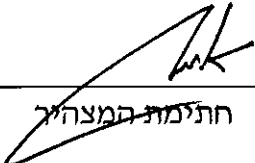
- נגד -

1. **המפקח על הבנקים**
2. **נגידת בנק ישראל**
המשיבים 1-2 מרח' קפלן 2, ת.ד 780, ירושלים
טל': 02-6552701; פקס: 02-6528419
3. **טומהוק השקעות בע"מ**
שד' רוטשילד 46, תל אביב 66883
טלפון: 03-7148888; פקס: 03-7148881
4. **גנדן הולדינגס בע"מ**
דרך בגין 132 תל אביב יפו
טל': 03-6075682; פקס: 03-6075890
5. **אי די בי חברה לאחזקות בע"מ**
מרכז עזריאלי 3, מגדל משולש, קומה 44, תל-אביב, 67023
טל': 03-6075666; פקס: 03-6075667
6. **אי די בי חברה לפתוח בע"מ**
מרכז עזריאלי 3, קומה 44, תל-אביב, 67023
טל': 03-6075666; פקס: 03-6075667
7. **בנק הפועלים בע"מ**
שד' רוטשילד 50, תל אביב יפו 66883
טל': 03-6532407; פקס: 03-5676688
8. **בנק לאומי לישראל בע"מ**
יהודה לוי 34, תל אביב יפו 65546
9. **בנק מזרחי טפחות בע"מ**
זיבוטינסקי 7, רמת גן
10. **בנק דיסקונט לישראל בע"מ**
יהודה לוי 23, תל אביב יפו 6513601

המשיבים

תצהיר מטעם העותרת

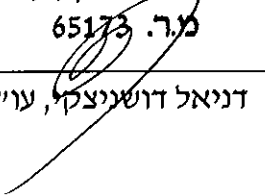
אני הח"מ אלי סולם בעל ת.ז. 055095574, מנכ"ל העותרת, מצהיר בזאת כי העובדות המפורטות בעתירה זו נכונות לפי מיטב ידיעתי ואמונתי.

חתימת המצהיר

אני עו"ד דניאל דושניצקי מאשר בזאת כי ביום 29.06.2014 חתם מר אלי סולם בעל ת.ז. 055095574 על הצהרתו דלעיל, לאחר שהזהרתיו כי עליו להצהיר ולומר את האמת, וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן, ולאחר שאישר את נכונות הצהרתו.

דניאל דושניצקי, עו"ד

מ.ר. 65173

דניאל דושניצקי, עו"ד

רשימת נספחים

- נספח ע/1 ..... העתק עמוד מס' 1 ועמ' 24-11 לדוח המומחה מיום
28.07.2013
- נספח ע/2 ..... העתק דו"ח חברת הדירוג "מעלות" בעניין הורדת הדירוג
לקבוצת אי.די.בי מיום 13.05.2012
- נספח ע/3 ..... העתק צילום מסך של אתר רשות ניירות ערך, בו היא מודיעה
על החלטתה לממן את התביעה הנגזרת (תנ"ג 12-09-10466)
- נספח ע/4 ..... העתק כתבתו של שניר הנדלר, "נוחי דנקנר יישאר עם חוב
אישי של מאות מיליוני שקלים לבנקים", מאתר "כלכליסט"
מיום 09.12.2013
- נספח ע/5 ..... העתק מכתבה של העותרת מיום 17.04.2013 למשיב 1
ואישור קבלתו
- נספח ע/6 ..... העתק כתבתם של מיכאל רוכוורגר ושלי אפלברג,
"גרנובסקי: עוד לא פגשתי את כל השותפים החדשים
באי.די.בי אני סומך על דנקנר" מאתר TheMarker מיום
04.12.2013
- נספח ע/7 ..... העתק מכתבה של העותרת מיום 08.12.2013 ואישור קבלתו
- נספח ע/8 ..... העתק מכתבה של העותרת מיום 03.03.2014 למשיב 1
ולנגידת בנק ישראל ואישורי קבלתו
- נספח ע/9 ..... העתק כתב המינוי של ועדת אנדרון מיום 07.05.2013
- נספח ע/10 ..... העתק עמ' 1 ועמודים נבחרים מדו"ח מרכז המחקר והמידע
של הכנסת, "סקירת מגזר העסקים הקטנים וניתוח משקלו
באשראי העסקי ובתוצר העסקי", מיום 30.10.2013
- נספח ע/11 ..... העתק עמ' 1 ועמ' 141 לדו"ח בנק ישראל, "ישראל והמשבר
העולמי 2007-2009" מספטמבר 2011
- נספח ע/12 ..... העתק כתבתו של לי-אור אברבך, "מתקפה חריפה נגד לאומי
וההסדר עם דנקנר", מיום 17.04.2014 מאתר "גלובס"

נספח ע/1

**העתק עמוד מס' 1 ועמ' 11-24 לדוח
המומחה מיום 28.07.2013**

בבית המשפט המחוזי בתל-אביב – יפו

פרי"ק 36681-04-13 הרמטיק ואחי' נ' אי די בי חברה לפתוח בע"מ ואחי'

פרי"ק 52083-12-12 רזניק פז נבו נאמנויות ואחי' נ' אי די בי חברה לאחזקות בע"מ

פרי"ק 4474-04-13 יורי נחושטן נ' אי די בי חברה לאחזקות בע"מ

פרי"ק 11478-06-13 רזניק פז נבו נאמנויות בע"מ ואחי' נ' אי די בי חברה לאחזקות בע"מ

בפני כבוד השופט איתן אורנשטיין

דו"ח המומחה

אי די בי חברה לאחזקות בע"מ

אי די בי חברה לפתוח בע"מ

RGB Equity

איל גבאי

אב תשע"ג

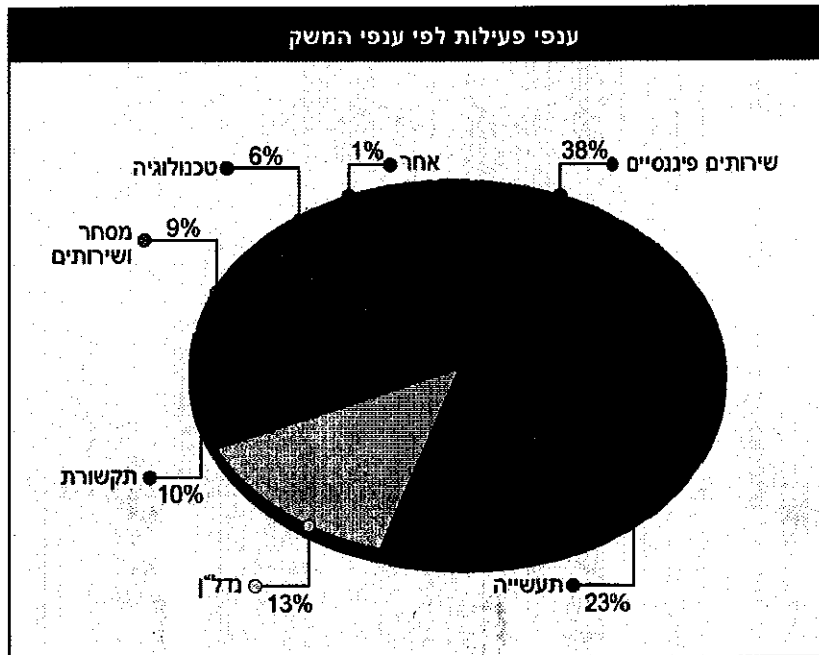
יולי 2013

חלק א: תיאור הקבוצה והרקע להסדר החוב

רקע להסדר החוב

1. דוח זה עוסק בקבוצת אי די בי (אי די בי חברה לאחזקות בע"מ ואי די בי פתוח בע"מ וכל החברות המוחזקות על-ידן, להלן "אי די בי אחזקות", "אי די בי פתוח" ו"הקבוצה", בהתאמה), מהקבוצות העסקיות הגדולות והבולטות במשק הישראלי. עסקיה של קבוצת אי די בי, אשר מאוגדת כאשכול חברות רב שכבות, מתפרשים על ענפים רבים של פעילות, המדווחים לפי לא פחות מ-8 מגזרים, באמצעות 28 תאגידים שונים. ידה של הקבוצה בכל, ויד כל בה, עד כדי כך שקשה למצוא בכירים במגזר העסקי בישראל שאין להם קשרים קודמים עם הקבוצה.¹
2. להלן תמהיל ההחזקות של הקבוצה על פי ענפי משק:²

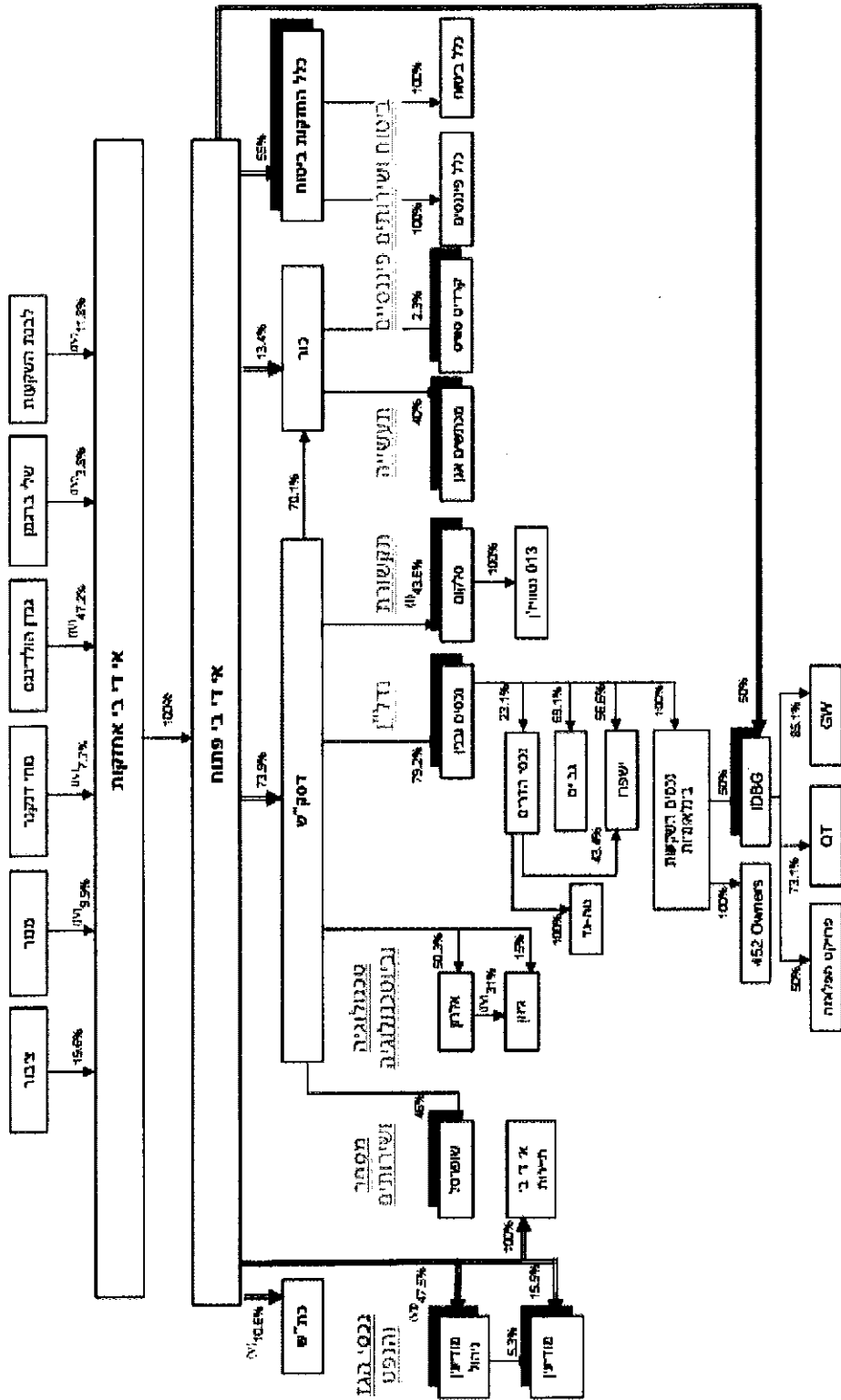
תרשים 1: תמהיל ההחזקות של הקבוצה על פי ענפי משק

3. להלן תרשים מבנה האחזקות של הקבוצה:³

¹ ראה סעיף 24 לדוח המשקף שמונה לכהונה באי די בי פתוח, ע"י חגי אולמן, כפי שהוגש לבית המשפט ביום 16 במאי 2013. ע"י אולמן מתאר את הקושי הרב באיתור דירקטורים בלתי תלויים לכהונה באי די בי פתוח לאור היקף עסקיה והגורמים הרבים במשק המערובים בהתקשרויות עמה.

² מתוך דוחותיה הכספיים של אי די בי אחזקות לשנת 2012.

³ שם, בעמוד 8. התרשים כולל את אחזקות הקבוצה בכלל תעשיות (כת"ש) אשר יתרת החזקותיה של הקבוצה במניותיה נמכרה ביום 6 במרץ 2013, ולקבוצה אין עוד אחזקות בה למועד דוח זה. התרשים מובא כפי שהוא מופיע בדוחותיה הכספיים של אי די בי אחזקות לשנת 2012, ואינו משקף שינויים לאחר מועד הדוחות כאמור.

תרשים 2 : מבנה האחזקות של הקבוצה

4. היקף עסקיה של הקבוצה, ופיזור הענפי הרחב מבסס תשתית עסקית למערכת קשרים בין קבוצתית ענפה, למרות חלוקתה המשפטית לתאגידים רבים. זאת כיוון שברשרור סופי, קבוצת השליטה בכל חברות אלה אחת היא, וחלק ניכר ממנהליה משותפים⁴.
5. כלכלית, ברי כי קיים יתרון לגודלה של הקבוצה ולעוצמתה. לדוגמא, אפשר לצמצם עלויות עסקה, לפתור בעיות של פערי מידע בסגירת עסקאות ולפזר את סיכוני המשקיעים. יש להניח כי הקבוצה פעלה ברוח זו, ואכן היקפן של העסקאות הבין קבוצתיות, המכונות "עסקאות בעלי העניין" בה ניכר. חלק מהעסקאות ודאי הניבו ערך לקבוצה והעלו את שווייה. יחד עם זאת, חלק ניכר מהן העבירו זכויות וכספים אל מחוץ לגדרי הקבוצה, אל בעלי השליטה ואל יחידים המכהנים בה בתפקידי מפתח. ראה חלק ד לזוה זה להלן להתייחסות תמציתית לסוגיית שכר הבכירים ועסקאות בעלי עניין בקבוצה.
6. מבנה התאגדותה של הקבוצה הוא באמצעות אשכול תאגידי רב שכבות המכונה בספרות המשפטית "פרמידה"⁵. למבנה פרמידיאלי מעלה מימונית רבת עוצמה: בשל רשרור ההחזקות בחברות ציבוריות שהציבור שותף להונן המונפק, ניתן להשתמש בהן על מנת לשלוט בחברות בהיקף הוני ניכר משמעותית מההון המקורי המצוי בידי החברה המחזיקה המצויה בראש הפרמידה.
7. לשם המחשה, שליטת הקבוצה בסלקום בע"מ, אשר הונח העצמי ליום 31 במרס 2013 עמד על 565 מיליון ש"ח, ואשר היקף מאזנה 8,023 מיליון ש"ח ליום 31 במרס 2013, נעשית באמצעות אשכול חברות רב שכבות, המאפשר להפחית משמעותית את ההון העצמי הנדרש להכוננת סלקום ושליטה בה. כך, למרות שבעלת השליטה המחזיקה במישרין בסלקום מחזיקה 41.9% מהונה המונפק, ובהתאמה מיוחס לה 41.9% מהונה העצמי של האחרונה, היותה של בעלת השליטה הישירה בסלקום, חברת השקעות דיסקונט, חברה ציבורית הנשלטת על-ידי חברה סבתא ציבורית אחרת מאפשרת לקבוצת השליטה העומדת בראש הפרמידה להשתמש בכספי בעלי המניות מן הציבור בחברות המפרידות בין סלקום לבין קודקוד פרמידת השליטה על מנת להקטין משמעותית את ההון העצמי הנדרש בפועל לשם הכוננת סלקום ושליטה בה. אי די בי פתוח מחזיקה 73.9% בלבד מחברת השקעות דיסקונט וכך יכולה לכוון את פעולה של האחרונה כבעלת השליטה בה. ולבסוף, בעלי השליטה בקבוצה מחזיקים רק 79.4% מהונה המונפק של אי די בי אחזקות. ברשרור סופי, אם כן,

⁴ לשם המחשה, מר נוחי דנקנר מכהן כדירקטור ב-9 מחברות הקבוצה; ליאור חנס מכהן כדירקטור ב-3 מחברות הקבוצה; יצחק מנור מכהן כדירקטור ב-5 מחברות הקבוצה, רפי ביסקר מכהן כדירקטור ב-7 מחברות הקבוצה; וחיים גבריאל מכהן כדירקטור ב-6 מחברות הקבוצה. לפי נתונים שנמסרו לנו על ידי הנהלת הקבוצה.

⁵ Lucian Bebchuk, Reinier Kraaman and George Triantis, *Stock Pyramids, Cross-Ownership, and Dual Class Equity: The Creation and Agency Costs of Separating Control from Cash-Flow Rights, in Concentrated Corporate Ownership* (R. Morck, ed.) 295-315 (2000).

המבנה הפרמידאלי מאפשר לבעלי השליטה בקבוצה להפחית את ההון העצמי הנדרש לשליטה בסלקום מ-236 מיליון ש"ח (המיוחסים לבעלת השליטה במישורין) ל-139 מיליון ש"ח, בהתאם למכפלת האחזקות המשורשרות שעומדת על כ-24.6% בלבד מהונה של סלקום.

8. כפי שמתעדת הספרות המשפטית והכלכלית, פרמידות משמשות אמצעי יעיל להפרדה בין זכויות בתזרים, שהן אחידות בהתאם לחוק ניירות ערך בישראל⁶, ובין זכויות השליטה בתאגיד, ומייצרות בכך עלות "נציג" משמעותית בניגודי העניינים שבין קבוצת השליטה לבין בעלי המניות מן הציבור.

9. פרמידות מייצרות גם תמריץ מובהק להחצנת סיכונים ולמינוף באמצעות חוב המשמש להעמקת השליטה בחברות במורד הפרמידה. בשלב ראשון, גיוס החוב משמש לרכישת שליטה והעמקתה בחברות נוספות. בשלב שני, השליטה מאפשרת גילום ערך מוסף באמצעות עסקאות בעלי עניין והיכולת לקבוע את מדיניות חלוקת הדיבידנדים בחברות במורד הפרמידה. ובשלב שלישי, החוב מותזר כאשר העסקה מצליחה וסכום הדיבידנדים החוזרים מעלה עולה על עלות גיוס החוב בחברות במעלה הפרמידה.

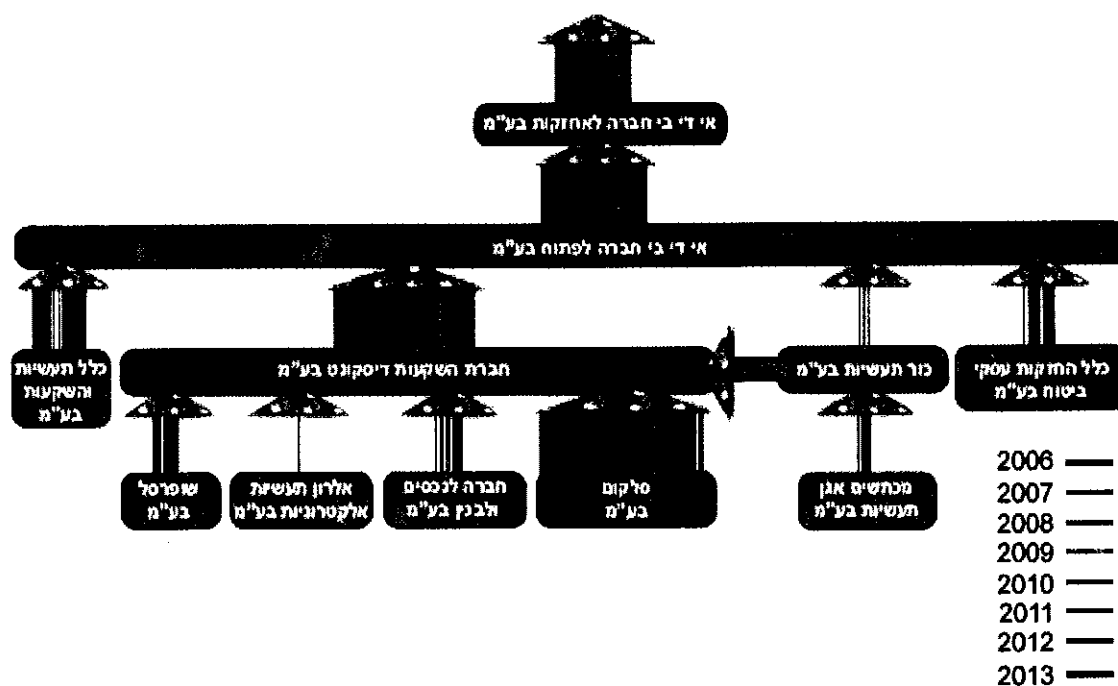
10. גיוס החוב משמש את בעלי השליטה בפרמידה ליצירת תשתית עסקית מנצחת: אם העסקה מצליחה והדיבידנדים העולים מעלה עולים על החוב, בעלי השליטה מחזירים את החוב ונהנים מההון השיווי הנוצר בחברות המחזיקות במעלה הפרמידה. לעומת זאת, כאשר העסקה כושלת והחברות מטה לא מחלקות מספיק דיבידנדים כדי לשלם את מלוא עלות החוב, בעלי השליטה לא מרוויחים, אך עלות החפסד מוטלת על מממני החוב. בעלי השליטה נהנים מהיתרון הגלום בשליטה והיכולת לרקום בקבוצה עסקאות בעלי עניין גם בתנאי שפל וגם בתנאי גאות.

11. כך קרה בקבוצה. אכן, המקור העיקרי לתזרים המזומנים השוטף של אי די בי פתוח ואי די בי אחזקות הינו דיבידנדים המחולקים על-ידי חברות מוחזקות, ודיבידנד המחולק על-די אי די בי פתוח, בהתאמה. במסגרת הסכם בעלי המניות באי די בי אחזקות⁷, הוסכם בין בעלי השליטה בקבוצה לפעול כמיטב יכולתם על מנת לגרום לכך שאי די בי אחזקות תחלק לבעלי מניותיה, מדי שנה, לפחות מחצית מהרווחים השנתיים הראויים לחלוקה שלה. כמו כן, הסכימו בעלי השליטה לפעול כמיטב יכולתם וכפוף לדין, כך שכל אחת מהחברות המוחזקות על-ידי אי די בי אחזקות (ובהן אי די בי פתוח) תאמץ מדיניות שתשאף לחלק דיבידנד לבעלי מניותיהן, מדי שנה, לפחות מחצית מרווחיה השנתיים הראויים לחלוקה, וכל זאת, ובלבד שלא תיגרס פגיעה משמעותית בתזרים המזומנים של החברות האמורות או בתכניות שיאושרו או יאומצו מעת לעת על-ידי הדירקטוריונים שלהן.

⁶ סעיף 46ב לחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968.

⁷ ראה סעיף 3.3. לדוח הכספי של אי די בי פתוח לשנת 2012.

12. ואכן, הקבוצה הצטיינה לאורך השנים בחלוקת שפע של דיבידנדים, חלוקה שהשיאה ערך לבעלי המניות בה וסיפקה מקור להחזר החוב לקורת רוחם של הנושים. לשם המחשת מנגנון זרימת הדיבידנדים, ראו התרשים להלן המסכם חלוקת דיבידנדים בתאגידים מדווחים עיקריים בקבוצה בשבע השנים האחרונות:

תרשים 3 : תרשים זרימת הדיבידנדים בקבוצה

עובי הפסים, המייצגים שנים קלנדריות בתרשים זה, מייצג את כמות הכספים שהועברו במיליוני ש"ח.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Q1-2013	
במיליוני שקלים								
-	133	184	98	217	165	89	-	שופרסל -- דסק"ש
68	-	147	167	100	309	-	-	נכסים ובנין -- דסק"ש
77	76	203	-	110	83	236	66	כלל החזקות ביטוח -- אי די בי פתוח
-	53	-	106	36	-	-	-	כור -- אי די בי פתוח
-	244	-	497	169	-	-	-	כור -- דסק"ש
3,555	379	787	557	644	388	171	-	סלקום -- דסק"ש
68	-	67	243	83	149	104	-	גבים -- נכסים ובנין
1,390	772	647	972	258	184	-	-	אי די בי פתוח -- אי די בי אחזקות
592	1,570	1,183	1,242	787	331	-	-	דסק"ש -- אי די בי פתוח
-	-	-	-	-	-	30	-	אלרון -- דסק"ש
22	-	249	109	-	-	-	-	מכתשים אגן -- כור
334	297	76	73	247	382	194	-	כלל תעשיות -- אי די בי פתוח
787	624	576	828	438	-	-	-	אי די בי אחזקות -- בעלי מניות
6,893	4,148	4,119	4,892	3,089	1,991	824	66	סה"כ

טבלה 4 : זרימת הדיבידנדים בתאגידים מדווחים בקבוצה⁸

⁸ הסכומים נלקחו מתוך הדוחות התקופתיים של החברה המחזיקה הרלוונטית.

13. כפי שניכר מהתרשים, בשנתיים האחרונות קטנו משמעותית היקפי חלוקת הדיבידנדים של החברות המוחזקות על-ידי אי די בי פתוח ובעקיפין על-ידי אי די בי אחזקות, כתוצאה משינויים בסביבה העסקית, מצב העסקים, ברווחיות ובתזרים המזומנים של החברות המוחזקות והדבר השפיע לרעה על תזרים המזומנים של אי די בי פתוח ובהתאמה של אי די בי אחזקות.

14. היקף חלוקת הדיבידנדים בקבוצה קטן גם כתוצאה משינויים במגבלות החשבונאיות על חלוקת רווחים בתאגידים. וכך מסכמת את הדברים אי די בי אחזקות בדוחותיה הכספיים לשנת 2012:

"שינויים בתקנים חשבונאיים ותיקוני חקיקה שונים השפיעו ועשוים להשפיע בעתיד על אפשרויות חלוקת דיבידנדים על-ידי אי די בי אחזקות, על היקף הרווחים הניתנים לחלוקה ועל הכדאיות של חלוקת דיבידנדים על-ידי אי די בי אחזקות. בחודש אוגוסט 2012 פורסמו תקנות החברות (סכומים אחרים הכלולים בהון עצמי שיראו אותם כעודפים), התשע"ב-2012, לפיהן השינויים (חיוביים ושליליים) בשוויה ההוגן של השקעה במכשיר הונני, אשר לפי תקן IFRS 9 נזקפים לרווח הכולל האחר, ייחשבו כעודפים לצורך מבחן הרווח בחלוקה, אם סכומים אלה היו נזקפים לרווח הנקי בהתאם לחוראות תקן חשבונאות בינלאומי IAS39. ...

יצוין, כי רשות ניירות ערך הודיעה בחודשים האחרונים כי בכונתה לבחון יחד עם משרד המשפטים אם יש מקום לשנות את המבחנים והתנאים לחלוקת דיבידנדים, הקבועים בחוק החברות ובפרט את "מבחן הרווח" והבסיס לחישובו, ובמסגרת זו לבחון בין היתר האם רווחי שערך צריכים להיכלל במסגרת העודפים הראויים לחלוקה".

15. לניתוח חלוקת העבר אי די בי פתוח ובאי די בי אחזקות כנדרש בהתאם לסעיף 350(ט3) לחוק החברות, התשנ"ט-1999 (תיקון מספר 18, התשע"ב-2012) ("תיקון 18 לחוק") ראה חלק ה' לדוח זה להלן.

16. על-פי הדין בישראל, על חברה חלה חובה להבטיח את יכולתה הכספית לעמוד בפרעון חובותיה לנושיה. לשם כך, שומה על הנהלת החברה לשמר כרית בטחון הונית מספקת שתקיים יחס נאות בין נכסי החברה לבין התחייבויותיה. חובה זו מעוגנת בפסיקת בתי המשפט ונובעת מעקרונות תום הלב וההגינות החלים על החברה כלפי ציבור נושיה?

17. "מימון דק" מתרחש כאשר ההון העצמי של חברה או סך נכסיה אינם מספיקים לכסות את התחייבויותיה. במדינות רבות קובעת הרגולציה הוראות הנוגעות

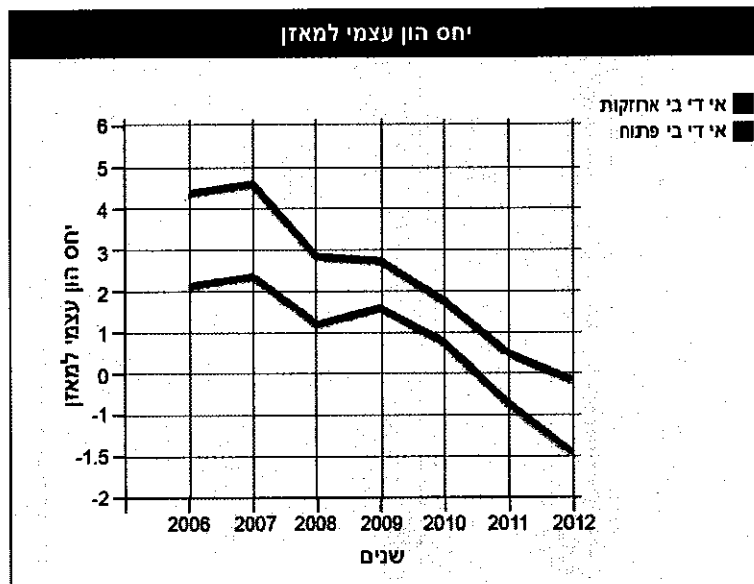
⁹ זוהר גושן, מבט ביקורתי על חוק החברות החדש: תכלית החברה, הצעת הרכש והתובענה הייצוגית, משפטים לב(2) (תשס"ב) 381; עלי בוקשפן, על חברה וחברה, ועל מעמדו של סעיף 11 לחוק החברות במשפט הישראלי, משפטים ועסקים אי (תשס"ד) 229; אוריאל פרוקציה, הבעלות על הפירמה וסייגיה – נושים, עובדים, אלמנות ויתומים בדיני החברות, משפטים כב (תשנ"ג) 301. אוריאל פרוקציה, מימון דק, הרמת מסך והגבלת אחריות בדיני חברות, עיוני משפט ו (תשל"ח) 526; וראה גם דעת הרוב בע"א 4263/04 קיבוץ משמר העמק נ' עו"ד טומי מנור, מפרק אפרוחי הצפון בע"מ, תק-על 2009 (1), 1372.

למימון דק, בין היתר לאור תמריצי המס המובהקים למימון באמצעות חוב והצורך לאזן בין הונה של חברה לבין חובותיה¹⁰. בישראל, קיומו של מימון דק נקבע אקס-פוסט לקריסתה של חברה, על-ידי בתי המשפט.

18. שאלת קיומו של מימון דק בקבוצה היא שאלה משפטית מורכבת הטעונה דיון עובדתי מקיף, מעבר להיקפו של דוח זה.

19. יחד עם זאת, כדי לבחון את החלופות להסדר המוצע בחלק ה' לדוח זה, ולהגשים את תכלית חוות דעת המומחה בהתאם לסעיף 350כ לחוק לתיקון 18 לחוק, חיוני לעמוד על המבנה המימוני שקדם למפולת ולהבינו.

20. מצבן של אי די בי אחזקות ושל אי די בי פתוח נובע לא רק מתזרים הדיבידנדים שהגיע אליהן והחלשותו הניכרת בשנתיים האחרונות. כך למשל מראה בדיקת יחס ההון העצמי למאזן באי די בי אחזקות ובאי די בי פתוח בשבע השנים האחרונות¹¹:

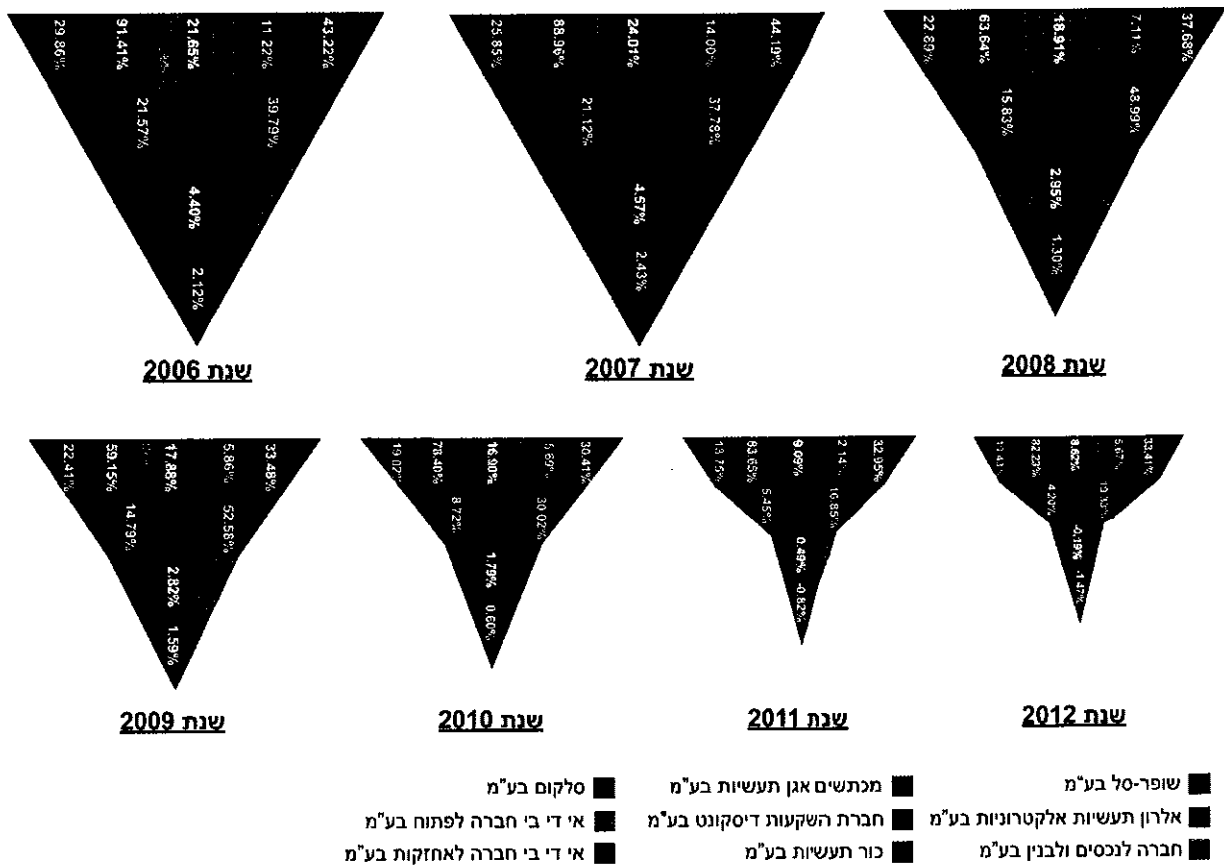
תרשים 5: יחס ההון העצמי למאזן באי די בי אחזקות ובאי די בי פתוח

¹⁰ כך ברבות ממדינות אירופה, בקנדה, באוסטרליה ובברזיל.

¹¹ יחס הון עצמי למאזן חושב לפי סך ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה מחולק בסך המאזן המאוחד. החישוב התבסס על הנתונים הרלוונטיים שנלקחו מתוך הדוחות הכספיים השנתיים המאוחדים של כל חברה לשנים 2006-2012. במידה והנתונים תוצגו בדוחות הכספיים באלפים הם עוגלו למיליוני שקלים, אשר השפעתם על החישוב הינה זניחה.

21. להלן תרשים הממחיש את הצטמצמות יחסי ההון למאזן בתאגידים מדווחים בקבוצה לאורך שבע השנים האחרונות, הניתן לשם המחשה בלבד:

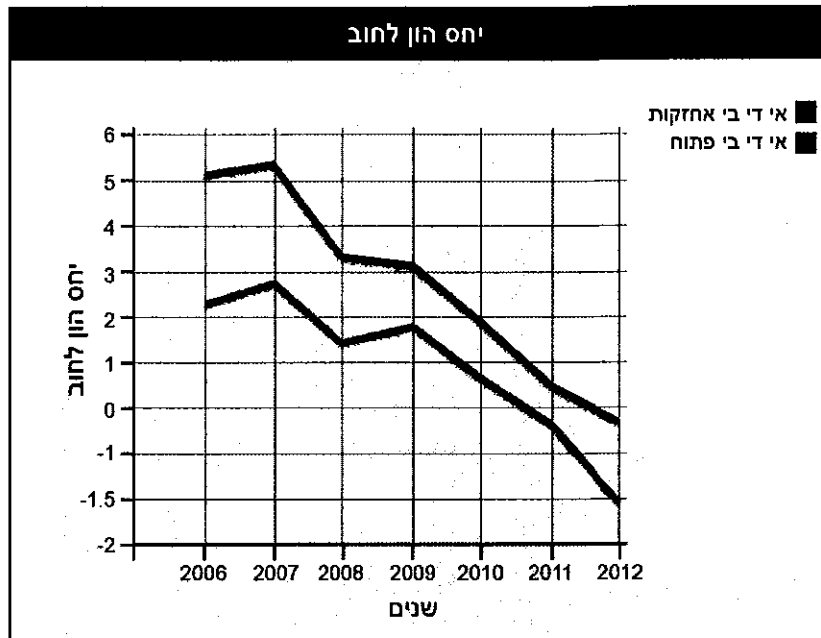

תרשים 6 : יחס הון עצמי למאזן בקבוצת אי די בי¹²

¹² התרשים מתייחס לתאגידים מדווחים בלבד. כלל החזקות ביטוח הוסרה מתרשים אילוטרטיבי זה כיוון שמיקומה הארגוני חורג מהמבנה הכללי של הקבוצה והיא מוחזקת במישרין על-ידי אי די בי פתוח ולא על-ידי דסקייש או כור, בעוד שיחס הונה למאזנה קבוע על-ידי רגולציה של תחום הביטוח ואינו משתנה לאורך התקופה.

יחס הון עצמי למאזן חושב לפי סך ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה מתולק בסך המאזן המאוחד. החישוב התבסס על הנתונים הרלוונטיים שנלקחו מתוך הדוחות הכספיים השנתיים המאוחדים של כל חברה לשנים 2006-2012. במידה והנתונים הוצגו בדוחות הכספיים באלפים הם עוגלו למיליוני שקלים (או דולרים במקרה של חברת אלרון ומכתשים אגן), אשר השפעתם על החישוב הינה זניחה.

22. כדי להבין את הרקע להסדר החוב, מעניין במיוחד לראות את היחס בין ההון העצמי לחוב באי די בי אחזקות ובאי די בי פתוח בשנים האחרונות¹³:

תרשים 7 : יחס ההון העצמי לחוב באי די בי אחזקות ובאי די בי פתוח

23. אכן, רמת המינוף בקבוצה גבוהה באופן חריג. בנימוקים להחלטת הורדת דירוג מיום 13 במאי 2012, קובעת מעלות S&P :

"ברמת הקבוצה, המינוף המצרפי גדל ל-83% כיום..... המינוף המצרפי של הקבוצה נותן אינדיקציה טובה לכיוון הכללי של הפרופיל הפיננסי של חברות המטה, ומחושב כסכום המצרפי של החוב נטו של חמש חברות המטה... אל מול הערכתנו לשווי הנכסים התפעוליים (מחירי שוק לנכסים הסחירים, שווי פנקסי לנכסים הלא סחירים וללא שקלול פרמיית שליטה). אנו סבורים שהמינוף בקבוצה ממשיך להיות גבוה מאד ביחס לחברות החזקה מדורגות אחרות בארץ ובאירופה. יש לציין, כי ברמות מינוף של מעל 60%, ובהעדד עלייה חדה בשווי הפורטפוליו, דרושה מכירת נכסים מאסיבית על מנת להוריד את המינוף בצורה מהותית...".

24. חלק ניכר מנושי אי די בי אחזקות ואי די בי פתוח ומחזיקי אגרות החוב שלהן הם משקיעים מוסדיים, בנקים ומוסדות פיננסיים אשר מרביתם העמידו אשראי ללא בטוחות, תניות או התחייבויות ליחסים פיננסיים (covenants), בידיעה

¹³ יחס הון עצמי למאזן חושב לפי סך ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה מחולק בסך המאזן המאוחד. החישוב התבסס על הנתונים הרלוונטיים שנלקחו מתוך הדוחות הכספיים השנתיים המאוחדים של כל חברה לשנים 2006-2012. במידה והנתונים הוצגו בדוחות הכספיים באלפים הם עוגלו למיליוני שקלים, אשר השפעתם על החישוב הינה זניחה.

שהכנסותיהן של אי די בי אחזקות ואי די בי פתוח מבוססות בעיקרן על דיבידנדים הכפופים לשינויים במצב השוק, מצב החברות והרגולציה. נושי אי די בי אחזקות ואי די בי פתוח הינם נושים מרצון אשר בידיהם אמצעי הבדיקה למצבה של הקבוצה, ונגישות למצבה הכספי העדכני לאור דיווחיה השוטפים בהתאם לדיני ניירות הערך, כקבוצה המורכבת ברובה מחברות ציבוריות ומתאגידים מדווחים. לפי התיאוריה הכלכלית, נושים מוסדיים הם נושים מתוחכמים, ובתנאי שוק הכוללים מידע מלא, ניתן להניח שתמחרו את האשראי בתנאים אלה בהתאם להיקף הסיכון שהוא מגלם, וגבו עליו ריבית המשקפת את פרמיית הסיכון האמורה.

25. אלא שבמציאות שוק ההון בישראל, נוכח היצע קשית, היעדר תחרות והיעדר כוח מיקוח,

בפועל הגופים המוסדיים אינם מצליחים לתרגם את היותם ציר מרכזי בהשקעה באגרות חוב בשוק ההון לכדי השפעה משמעותית על תנאי הנפקת אגרות החוב לטובת החוסכים באמצעותם, וזאת לפי ממצאי הוועדה לקביעת פרמטרים להתייחסות גופים מוסדיים המעמידים אשראי באמצעות רכישת אגרות חוב לא ממשלתיות, בראשות עו"ד דוד חודק, שמונתה על-ידי משרד האוצר והגישה המלצותיה בפברואר 2010 ("ועדת חודק"¹⁴). עוד קבעה ועדת חודק כי לגופים המוסדיים "לא ניתנת ההגנה הראויה במסגרת שטר אגרות החוב ושטר הנאמנות... ציבור החוסכים לגיל פרישה אינו זוכה לזכויות שהיו מוקנות לו" בתנאי משא ומתן בשוק משוכלל בין מוכרים לקונים".

26. ועדת חודק עמדה על שתי חולשות מהותיות בשוק אגרות החוב הקונצרניות בישראל. ראשית, קובעת ועדת חודק כי רוב ההנפקות בישראל עד שנת 2010 בוצעו ללא בטוחות וללא תניות וחוזיות ואמות מידה פיננסיות (קובננטס) מספקות. שנית, מצביעה ועדת חודק על היעדר יכולת של ממש לתמחר את הסיכונים המגולמים בנייר הערך. ועדת חודק קבעה כי בניגוד למצופה ולמרות גודלם, הגופים המוסדיים אינם מצליחים לתרגם את היותם שחקן אשראי מרכזי בשוק ההון לכדי השפעה משמעותית על תנאי אגרות החוב שהם משקיעים בהן. למעשה, ועדת חודק מתארת את שוק אגרות החוב הקונצרניות בישראל כ"שוק של מוכרים", אשר יכולת הגופים המוסדיים לנהל משא ומתן אפקטיבי בו מוגבלת וקטנה.

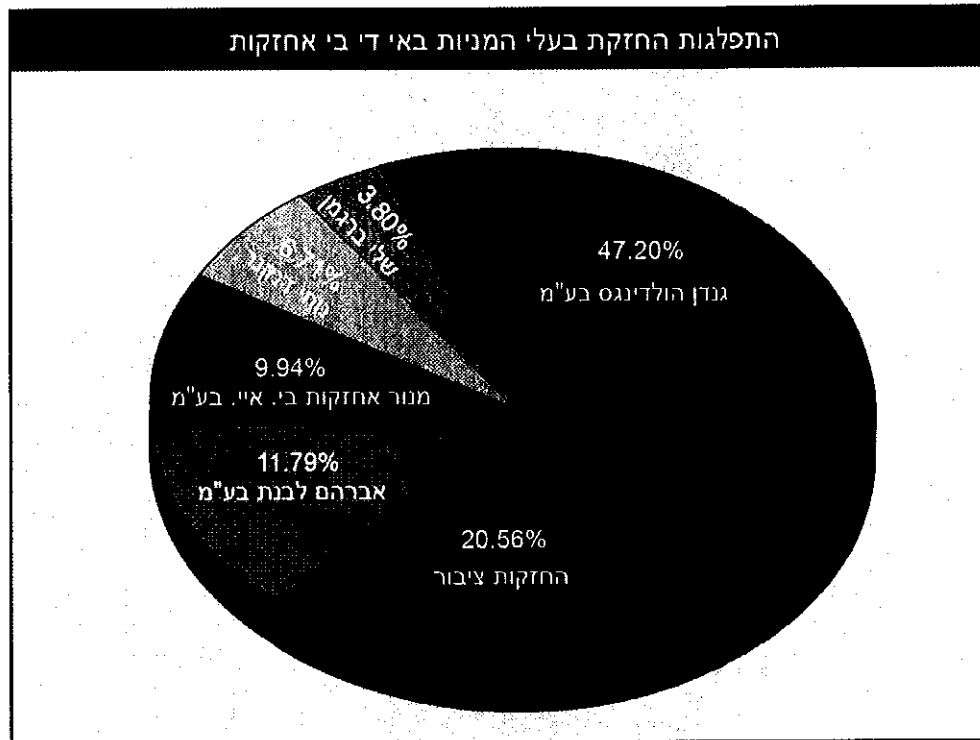
27. כל הנפקות החוב של אי די בי פתוח ואי די בי אחזקות בוצעו טרם הגשתו של דוח ועדת חודק בפברואר 2010.

¹⁴ לדוח המלא של ועדת חודק ראה:

http://www.mof.gov.il/Insurance%20_savings/Lists/List3/Attachments/1/%D7%93%D7%95%D7%97%D7%94%D7%95%D7%A2%D7%93%D7%94%20%D7%9C%D7%A7%D7%91%D7%99%D7%A2%D7%AA%20%D7%A4%D7%A8%D7%9E%D7%98%D7%A8%D7%99%D7%9D%20.pdf

בעלי המניות בקבוצה

28. אי די בי אחזקות מחזיקה ב-100% מהונה המונפק של אי די בי פתוח. להלן תרשים התפלגות ההחזקות באי די בי אחזקות¹⁵:

תרשים 8 : התפלגות החזקות בעלי המניות בהונה המונפק של אי די בי אחזקות

29. על-פי דיווח אי די בי אחזקות מיום 7 ביולי 2013, גנן הולדינגס בע"מ ("גנן הולדינגס"), חברה פרטית רשומה בישראל, מחזיקה, במישרין ובעקיפין, כ-47.20% מהון המניות ומזכויות ההצבעה באי די בי אחזקות (כ-48.22% בדילול מלא). מתוך ההחזקות האמורות כ-30.7%, כ-7% וכ-5.62% ממניות אי די בי אחזקות, משועבדות לבנק לאומי לישראל בע"מ ("בנק לאומי"), לבנק מזרחי טפחות בע"מ ולבנק קרדיט סוויס, בהתאמה. על-פי הודעת אי די בי אחזקות מיום 7 ביולי 2013, לבנקים האמורים עשויה להיות זכות למימוש השעבודים לטובתם, ובנק לאומי אף מסר ביום 28 במאי 2013 לגנן הולדינגס הודעה כי הוא מעמיד לפרעון מיידי את החוב של גנן הולדינגס כלפיו ושומר על זכויותיו לרבות נקיטה בהליכים משפטיים לגביית החוב.

¹⁵ על פי מצבת בעלי עניין שפרסמה אי די בי אחזקות ביום 7 ביולי 2013.

30. בעלי השליטה בגנדן הולדינגס הינם כדלהלן¹⁶:

נוחי דנקנר, המחזיק במישרין ובאמצעות חברה בשליטתו, כ-50.67% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה בגנדן הולדינגס, ואחותו, שלי ברגמן, המחזיקה כ-11.17% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה בגנדן הולדינגס; בעלי השליטה הנ"ל נחשבים כמחזיקים ביחד כ-61.84% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה בגנדן הולדינגס, בין היתר, מכח הסכם לשיתוף פעולה ותיאום מוקדם ביניהם. שליטתו של נוחי דנקנר בגנדן הולדינגס באה לידי ביטוי גם מכוח הסכם עליו חתומים או הצטרפו בחתימתם כל בעלי המניות בגנדן הולדינגס ולפיו, הוענקו לנוחי דנקנר, בין היתר, זכויות וטו בדירקטוריונים ובאסיפות הכלליות של גנדן הולדינגס ושל חברות הבת שלה.

נוחי דנקנר ושלי ברגמן התחייבו להשתמש בזכויות ההצבעה של החזקותיהם הנוספות באי די בי אחזקות (שאינן באמצעות גנדן הולדינגס, כמתואר לעיל) באותו אופן בו תצביע גנדן הולדינגס.

31. נוחי דנקנר וליאור חנס (המחזיק במישרין כ-0.98% מהון המניות ומזכויות ההצבעה בגנדן הולדינגס) מכהנים כדירקטורים באי די בי אחזקות והינם בעלי עניין באי די בי אחזקות¹⁷.

32. עקב השקעה בהיקף של 25 מיליון דולר בגנדן הולדינגס בחודש ספטמבר 2012 מחזיק תאגיד בשליטת מר אדוארדו אלשטיין, Dolphin Fund Limited (קרן השקעות שהוקמה לפי דיני ברמודה, אשר נשלטת בעקיפין על-ידי מר אדוארדו אלשטיין, כ-10% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה בגנדן הולדינגס. הקרן מוחזקת בכ-99% על-ידי IRSA Inversiones y Representaciones Sociedad Anonima, חברה ארגנטינאית, הנשלטת בעקיפין על ידי מר אלשטיין, אשר מניותיה נסחרות בבורסה בניו יורק (NYSE)¹⁸.

33. בין גנדן השקעות, מנור השקעות אי די בי בע"מ ואברהם לבנת השקעות (2002) בע"מ קיים הסכם בעלי מניות המתייחס למרבית החזקותיהן ולשליטתן המשותפת באי די בי אחזקות, בעצמן ובאמצעות חברות האם שלהן¹⁹. הסכם בעלי המניות כולל, בין השאר, הסדר לתיאום מוקדם של הצבעה אחידה באסיפות בעלי מניות של אי די בי אחזקות, הפעלת כח הצבעה להשגת ייצוג מירבי בדירקטוריונים של אי די בי אחזקות וכן ייצוג בדירקטוריונים של יתר חברות הקבוצה; קביעת זהות המכהנים בתפקיד יו"ר הדירקטוריון והמשנים לו בחברות הקבוצה; הגבלות לגבי עסקאות במניות התאגיד המהוות חלק מגרעין השליטה (לרבות, זכות הצעה ראשונה, זכות

¹⁶ על-פי דיווח אי די בי אחזקות מיום 7 ביולי 2013.

¹⁷ שם.

¹⁸ שם.

¹⁹ ראה סעיף 3.3 לדוח התקופתי של אי די בי אחזקות לשנת 2012.

הצטרפות למכירה או להעברה של מניות התאגיד וזכות לגנזן השקעות לחייב את חברי הקבוצה למכור ביחד עמה את מניות גרעין השליטה לצד שלישי, בהתקיים נסיבות מסוימות).

34. כן כולל הסכם בעלי המניות באי די בי אחזקות הסכמה לפעול כמיטב יכולתם וכפוף לדין על מנת לגרום לכך שאי די בי אחזקות תחלק לבעלי מניותיה, מדי שנה, לפחות מחצית מהרווחים השנתיים הראויים לחלוקה שלה. כמו כן, הסכימו הצדדים לפעול כמיטב יכולתם וכפוף לדין כדי שכל אחת מהחברות הנוספות המוחזקות על-ידי אי די בי אחזקות תאמץ מדיניות שתשאף לחלק כדיבידנד לבעלי מניותיהן, מדי שנה, לפחות מחצית מהרווחים השנתיים הראויים לחלוקה. כל זאת, ובלבד שלא תגרם פגיעה משמעותית בתזרים המזומנים או בתכניות כפי שיאושרו ויאומצו מעת לעת על ידי הדירקטוריונים שלהן. תוקף הסכם בעלי המניות הינו בתוקף עד חודש מאי 2023.

35. ביום 7 ביולי 2013, דווחה אי די בי אחזקות כי בעלי השליטה בה (בשרשור סופי) הינם הי"ח נוחי דנקנר, שלי ברגמן, יצחק מנור, רות מנור ואברהם לבנת.

---

²⁰סעיף 5.5 ו-3.3 לדוח התקופתי של אי די בי אחזקות לשנת 2012.

נספח ע/2

**העתק דו"ח חברת הדירוג "מעלות"
בעניין הורדת הדירוג לקבוצת אי.די.בי
מיום 13.05.2012**

13 מאי, 2012

קבוצת אי די בי

הורדת דירוג לאי די בי חברה לאחזקות ואי די בי חברה לפתוח; אשרור דירוג לחברת השקעות דיסקונט, כור תעשיות וכלל תעשיות והשקעות; תחזית הדירוגים שלילית

אנליסט אשראי ראשי: יובל טורבטי yuval_torbati@standardandpoors.com
אנליסט אשראי משני: צבי בוימר zvi_boimer@standardandpoors.com

תמצית

- ישנה הרעה בהערכה שלנו לרמת הנזילות של חלק מחברות המטה של קבוצת אי די בי, ולדרגות הגמישות הפיננסית שקיימת בפלטפורמות השונות, בעיקר ברמה העליונה של אי די בי חברה לאחזקות (אי די בי אחזקות) ואי די בי חברה לפתוח (אי די בי פתוח).
- ההבדלים בהערכתנו לרמת הנזילות של החברות השונות בקבוצה, תחת הקריטריונים שלנו, והשפעת החסמים השונים (חשבונאים ואחרים) הקיימים כיום להעברת מזומנים בין אי די בי פתוח לבין אי די בי אחזקות, ובין חברת השקעות דיסקונט (דסק"ש) לבין אי די בי פתוח, מובילים כעת להבדל בין הדירוגים של חלק מחברות המטה.
- הורדת הדירוג של אי די בי אחזקות מתבססת על רמת נזילות שאנו מעריכים כ"חלשה". בעוד החברה מצוידת במזומנים לפירעון חלויות החוב ב-12 החודשים הבאים, יכולת פירעונות החוב שלה החל מיוני 2013, ויכולת העמידה בהתניות פיננסיות החלות עליה בעקיפין, במהלך השנה הקרובה, מותנות באופן מעשי בהבשלה של מהלכים משמעותיים שהחברה או בעלי מניותיה עשויים ליזום (כגון, הזרמות הון על ידי בעלי השליטה, כניסת שותפים חדשים או מכירת מניות של אי די בי פתוח).
- הורדת הדירוג של אי די בי פתוח מתבססת על עלייה ברמת המינוף (LTV; loan to value) לכ-84% ורמת נזילות "פחות ממספקת" החשופה לסיכון אי השלמת מכירת המניות של משאב יזום ופיתוח בע"מ (משאב) ו-Guard Financial Group Inc. בפרק זמן סביר. אנו סבורים שרמת הגמישות הפיננסית של אי די בי פתוח גבוהה מזו של אי די בי אחזקות, שכן היא מחזיקה מגוון רחב של נכסים נזילים. עם זאת, החברה עדיין תידרש לפעול בנמרצות על מנת להיערך לפירעון חלויות החוב הכבדות במחצית השנייה של 2013, וזאת גם בהינתן סיום מוצלח ומהיר של מכירת הנכסים שהוזכרו לעיל.

- אנו מייחסים סבירות גבוהה לכך שעסקת המיזוג בין דסק"ש וכור תעשיות (כור) תושלם על פי המתווה המסתמן (עסקת מזומן). אשרור הדירוגים של דסק"ש וכור נתמך על ידי נזילות "מספקת" והפורטפוליו המפוזר של החברה הממוזגת, המורכב בעיקר מנכסים סחירים, אשר מעניקים גמישות פיננסית טובה, ומניבים דיבידנדים יחסית גבוהים למרות הפגיעה בביצועים התפעוליים של חלק מהאחזקות העיקריות בשנה האחרונה. מאידך, הדירוג ממשך להיות מוגבל על ידי יחס חוב, נטו, לשווי נכסי (LTV) גבוה מאד, שמוערך על ידינו בכ- 75%, לעומת 67% במעקב האחרון.
- אשרור הדירוג של כלל תעשיות והשקעות (כת"ש) מתבסס על מינוף נמוך יחסית ופרופיל נזילות "מספק" שאינו תלוי בתמורות ממכירת נכסים בשנתיים הקרובות. הדירוג מוגבל בשל פרופיל עסקי חלש כפי שמשתקף בתיק נכסים קטן (שצפוי אף לקטון בכפוף לסגירת עסקת משאב), איכות אשראי נמוכה יחסית של נכסי הפורטפוליו, ונזילות מוגבלת של הנכסים המוחזקים.
- תחזית הדירוג השלילית לכל חמשת חברות המטה משקפת בעיקר: את האימים המוחשיים שאנו רואים בטווח הקצר על רמת הנזילות של אי די בי אחזקות שתהיה תלויה בטווח של שנה, להערכתנו, בבעלי המניות שלה או במהלכים אחרים לגיוס הון; את חשיפת אי די בי פתוח לסיכונים אי-ביצוע בזמן (execution risk) של מכירת משאב ו-Guard; ואת המרווח הלא מספק מול חלק מההתניות הפיננסיות של אי די בי פתוח, שאליהן גם מחויבת אי די בי אחזקות. בעוד אנו מבדילים כיום בדירוגים מהסיבות שהוזכרו לעיל, ושיפורטו להלן, עדיין קיימת מגבלה על הפרש הדירוגים שיכול להתקיים בין חברות המטה של הקבוצה, וזאת כל עוד דבוקת השליטה לא משתנה וכלל חברות המטה עדיין מזהות כ"קבוצת אי די בי". לפיכך, סביר להניח כי הורדת דירוג נוספת במעלה מבנה האחזקות תוביל להורדת דירוגים בחלק או בכל חברות המטה האחרות.
- אנו מתכוונים לשוב ולבחון את דירוג חברות הקבוצה, לכל המאוחר, בספטמבר 2013, ולפרסם עדכון מלא במועד זה. עד לתאריך זה, הידרדרות נוספת ברמת הנזילות, לרבות הפרת התניות פיננסיות ללא פיתרון מיידי (כגון waiver), או השתוות בעייתית בעסקאות המכר שעומדות על הפרק, עלולות להוביל להורדת דירוג נוספות. כמו כן, בטווח הזמן הזה, אנו מעריכים שהנהלת הקבוצה תפעל לגיבוש תוכניות מעשיות להתמודדות מול פירעונות החוב של המחצית השנייה של 2013 באי די בי אחזקות ובאי די בי פתוח. באין התקדמות משמעותית במישור זה עד לתחילת הרבעון הרביעי של 2012, אנו נפעל להורדת הדירוגים, בהתאם לקריטריונים שמנחים את החלטתנו.

פעולת הדירוג

ביום 13 למאי, 2012, Standard & Poor's Maalot הורידה את הדירוג של אי די בי חברה לאחזקות בע"מ לדירוג 'iilBBB+' מדירוג 'iilA-'; הורידה את הדירוג של אי די בי חברה לפתוח בע"מ לדירוג 'iilBBB+' מדירוג 'iilA-'; ואשררה את הדירוג 'iilA-' של חברת השקעות דיסקונט בע"מ (דסק"ש), כלל תעשיות והשקעות בע"מ (כת"ש) וכור תעשיות בע"מ. תחזית הדירוגים של חמש חברות ההחזקה התפעוליות המרכיבות את קבוצת אי די בי הינה שלילית.

שיקולים עיקריים

בניגוד לעבר, כעת, ישנם הבדלים מהותיים בפרופיל הנזילות של חברות המטה, דבר המחייב אותנו להבדיל בדירוגים, וזאת בהתאם למתודולוגיית הערכת הנזילות של S&P בתחום התאגידים (ראה מאמר מוזכר בסוף הדוח). כתוצאה מירידה מתמשכת בשווי ההחזקות, אנו עדים לחסמים חשובנאים (ורגולאטורים) המונעים העברת כספים בין חלק מחברות המטה. האמור הוביל במהרה לנזילות "חלשה" במעלה המבנה, וללחץ על ההתניות הפיננסיות, שכן אי די בי אחזקות, להערכתנו, הגיע למיצוי דרכי הפעולה להזרמת כספים כלפי מעלה מחברת הבת שלה, בעוד אי די בי פתוח חסומה בפני קבלת דיבידנדים מדסק"ש, אך עדיין נותרה עם גישה לתזרימים מכת"ש ומכלל עסקי ביטוח.

עד לפעולת דירוג זאת, מצאנו לנכון להשוות את הדירוגים של חמש חברות המטה של קבוצת אי די בי, וזאת בהתאם לתפיסתנו שהסבירות לכשל פירעון (להבדיל משיעור ה-recovery הצפוי) בטווח הארוך לא תהיה שונה באופן מהותי בין חברות ההחזקה השונות בקבוצה. עם זאת, תמיד בחנו את רמת הנזילות של חברות המטה בנפרד. כל עוד מצאנו כי רמת הנזילות מספקת, ואין חסמים משמעותיים לפעולות בין חברתיות (לרבות מתוקף חוק החברות), לא סברנו שקיימת עילה מספיק חזקה להפרדת הדירוגים. כמו כן, מאפייני השליטה והניהול של חברות המטה הצביעו על כך, לאורך זמן, כי בעלי השליטה רואים חשיבות אסטרטגית בכל אחת מהזרעות, וישנה זהות הדוקה המיוחסת לחברות המטה כחלק מ"קבוצת אי די בי".

עמדתנו בסוגיה זו גם נתמכה, לאורך זמן, על ידי הפעולות שנקטה הקבוצה, לרבות פישוט מבנה השליטה בשנת 2009 על ידי הצעת הרכש למניות המיעוט של אי די בי פתוח, הצעת הרכש של דסק"ש לחלק ממניות של כור בשנת 2011, והלוואות הגישור שניתנו לכור על מנת לעמוד בהתניות הפיננסיות שלה. ברבעון הרביעי של 2011 החלה הקבוצה לפעול למיזוג מלא של דסק"ש וכור. התרשמנו כי התנהגות הנהלה הייתה בהתאם לתפיסה הכוללת של "אי די בי" כקבוצה אחת, כך שהקבוצה תפעל לעמוד בכל ההתחייבויות של חברות המטה תוך ניצול כל המשאבים העומדים לרשותה. למעשה, גישתנו, כפי שבא לידי ביטוי במדיניות של הנהלת הקבוצה, הניחה כי המקורות לשירות החוב של חמשת חברות המטה בטווח הארוך אינם מתמצים בהחזקותיהן הישירות בלבד, אלא במכלול המשאבים שעומדים לרשות הקבוצה.

ברמת הקבוצה, המינוף המצרפי גדל לכ- 83% כיום, בהשוואה לכ- 70% מייד לאחר מכירת מכתשים אגן תעשיות בע"מ (ilA+/Stable) באוקטובר 2011, ובהשוואה למינוף של כ- 82% שנמדד בעת הורדת הדירוג האחרונה לדירוג 'ilA' בתחילת חודש אוקטובר 2011. העלייה במינוף מאז תאריך העדכון האחרון בנובמבר 2011 נבעה מירידה בשווי השוק של חלק ניכר מנכסי הפורטפוליו. המינוף המצרפי של הקבוצה נותן אינדיקציה טובה לכיוון הכללי של הפרופיל הפיננסי של חברות המטה, ומחושב כסכום המצרפי של החוב נטו של חמש חברות המטה (כולל ערבויות פיננסיות הניתנות לחוב ברמה התפעולית) אל מול הערכתנו לשווי הנכסים התפעוליים (מחירי שוק לנכסים הסחירים, שווי פנקסי לנכסים הלא סחירים, וללא שקלול פרמיות שליטה). אנו סבורים שהמינוף בקבוצה ממשיך להיות גבוה מאד בהשוואה לחברות החזקה

מדורגות אחרות בארץ ובאירופה. יש לציין, כי ברמות מינוף שמעל 60%, ובהיעדר עלייה חדה בשווי הפורטפוליו, דרושה מכירת נכסים מאסיבית על מנת להוריד את המינוף בצורה מהותית.

אי די בי אחזקות

לדעתנו, הדירוג של אי די בי אחזקות מושפע, בין היתר, ע"י הגורמים המרכזיים הבאים:

- גמישות פיננסית ירודה לנוכח החזקה בנכס בודד שאינו סחיר.
- חסימה בפני משיכת דיבידנדים מאי די בי פתוח בשל יתרת רווח שלילית של כ- 1.8 מיליארד ₪
- הישענות על בעלי המניות ונכונותם להזרים כסף לחברה. להערכתנו, בעלי המניות פועלים בנמרצות למציאת פתרון לפרופיל הנזילות, גם במחיר של דילול שיעור האחזקה בחברה (כפי שנעשה בהנפקת ההון בפברואר 2012).
- הסיכויים למימון מחדש של פירעונות המחצית השנייה של 2013 הינו נמוך, להערכתנו, כך שבעלי השליטה ככל הנראה יאלצו להגיע לפתרון הוני למצוקה של אי די בי אחזקות. אופציה נוספת הינה מכירת חלק ממניותיה של החברה ב- אי די בי פתוח.

אנו מוצאים לנכון להתייחס לרכישות החוזרות של אגרות חוב שמבצעת החברה בשוק המשני, במחיר של כ- 22% מתחת לשווי המתואם, כחלק מתוכנית החברה לרכישה חוזרת של אג"ח בסכום של עד 100 מיליון ₪. על פי המתודולוגיה שלנו, תחת תנאים ומאפיינים מסוימים, אנו עלולים לפרשן רכישות כאמור, על ידי כל גורם בקבוצה, לרבות בעלי השליטה, כ- distressed exchange offer כפי שמוגדר במאמר המוזכר בסוף הדוח. על מנת שנגיע למסקנה כאמור, אנו בודקים את קיומם של מספר תנאים מצטברים, כדלקמן:

1. הרכישה החוזרת, להשקפתנו, מתבצעת על ידי חברה הנמצאת במצוקה פיננסית ("תחת לחץ").
2. הרכישה החוזרת הנה בשיעור משמעותי מסדרה כלשהי.
3. הרכישה, להשקפתנו, מעידה על כך שהמשקיע יקבל תמורה הפחותה מהערך הגלום בניירות הערך המקוריים.

אנו סבורים שדירוג האשראי של אי די בי אחזקות מעיד על כך שהיא מבצעת את הרכישות החוזרות "תחת לחץ" ואנו סבורים שמחיר הרכישות הנו משמעותית מתחת לשווי המתואם. יחד עם זאת, הכמויות הנרכשות והיקף התוכנית שהוכרזה אינם מהווים כמות משמעותית מהסדרות הנרכשות, לדעתנו. לפיכך, על פי המתודולוגיה של S&P, אנו מעריכים שלעת עתה, הרכישות הן יותר תוצר של הזדמנות מאשר כורח. למרות האמור, אין לשלול מצב שהדינאמיקה הנ"ל תשתנה לאורך זמן, בהתאם להחלטת החברה ולהתפתחויות בפרופיל הפיננסי שלה.

נזילות

על פי הקריטריונים שלנו, רמת הנזילות של אי די בי אחזקות "חלשה". אנו מעריכים כי היחס בין המקורות לשימושים יעמוד על 1.2x עד סוף מאי 2013 ועל 0.2x ב-7 החודשים האחרונים של 2013. הערכה זו מתבססת על היקף גבוה של מזומן בקופה והעדר מקורות אחרים למעט דמי ניהול מזעריים המתקבלים מאי די בי פתוח. אנו מעריכים כי יתרת המזומנים תספיק למימון תשלומי קרן וריבית של החוב הפיננסי עד וכולל מאי 2013. לחברה אין התחייבויות חתומות להשקעות חדשות.

בתרחיש הבסיס שלנו אנו מניחים כי המקורות העומדים לרשות אי די בי אחזקות נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- מזומן ונכסים פיננסיים סחירים בהיקף של כ- 500 מיליון ₪;
- ותקבולי דמי ניהול של כ- 6 מיליון ₪ עד סוף 2013.

ההנחות שלנו לגבי השימושים של אי די בי אחזקות נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- תשלום קרן חוב של כ- 610 מיליון ₪ עד לסוף שנת 2013;
- תשלום ריבית של כ- 215 מיליון ₪ עד לסוף 2013;
- והוצאות הנהלה וכלליות של כ- 18 מיליון ₪ עד לסוף 2013.

אי די בי אחזקות עומדת בהתניות הפיננסיות להן היא מחויבת (ההתניות משותפות עם אי די בי פתוח - ראה פרק "נזילות" של אי די בי פתוח להלן), אם כי המרווח אינו מספק וישנה סכנת הפרה בתחילת שנת 2013 במידה וחברת הבת לא תשכיל לגייס מקורות חדשים עד מועד זה. ההתניה העיקרית הנה דרישה שאי די בי פתוח תחזיק מזומנים בגובה של שני רבעונים של קרן וריבית, בעוד כיום היא מחזיקה מזומנים של מעט יותר מ-2 רבעונים.

נדגיש שוב כי רמת הנזילות של אי די בי אחזקות מהווה את השיקול המרכזי בדירוג הנוכחי ותמשיך לעמוד במוקד הדירוג עד אשר החברה תשפר את היחס בין המקורות והשימושים שלה באופן מהותי ולטווח של לפחות 18 חודשים, לרבות מרווח מספק מההתניות הפיננסיות אליהן היא מחויבת.

אי די בי פתוח

לדעתנו, הדירוג של אי די בי פתוח מושפע, בין היתר, ע"י הגורמים הבאים:

- הגמישות הפיננסית נשחקה בחצי השנה האחרונה, אבל עדיין גבוהה משמעותית מזו של חברת האם, אי די בי אחזקות.
- לחברה מספר החזקות סחירות (דסק"ש, כת"ש, כלל החזקות עסקי ביטוח, ונכסי גז ונפט) וכן נכסים לא סחירים המוחזקים ישירות, המקנים לה מספר דרכי פעולה לגישור על צרכי המזומן שלה.
- החברה חסומה בפני משיכת דיבידנדים מדסק"ש-כור בשל יתרת רווח שלילית של כ- 2.5 מיליארד ₪

- המשך העלייה ברמת המינוף לכ- 84%, הנמדד על ידי חישוב חלקה של אי די בי פתוח בשווי הנכסי הנקי של חברות המטה המוחזקות, בתוספת השווי של הנכסים התפעוליים המוחזקים ישירות, אל מול החוב הפיננסי נטו של החברה, לרבות ערבויות חברה לחוב של חברות תפעוליות.
- חשיפה משמעותית ל- execution risk בנוגע להליך המכירה של משאב ו-Guard.

להערכתנו, הנהלת הקבוצה מתמקדת כיום מציאת רוכש או רוכשים לפעילויות הביטוח והפיננסיים של כלל החזקות עסקי ביטוח. כמו כן, אנו מעריכים שהחברה מודעת היטב לצורך לפעול במהרה, במהלך שנת 2012, למציאת מקורות נוספים, לרבות מימון מחדש, על מנת לעמוד בהתניות הפיננסיות שלה ובפירעונות החוב בשנת 2013.

נזילות

על פי הקריטריונים שלנו, רמת הנזילות של אי די בי פתוח "פחות ממספקת". אנו מעריכים כי היחס בין המקורות לשימושים יעמוד על 1.4x עד סוף מאי 2013 ועל 0.6x ב-7 החודשים האחרונים של 2013. על פי המתחייב מיישום הקריטריונים שלנו להערכת הנזילות, אנו משקללים את השלכות הורדת הדירוג של החברה על נטל הפירעונות שלה בטווח המיידי. הערכת הנזילות שלנו לחברה מתבססת על היקף המזומן בקופה, קווי אשראי מובטחים לטווח ארוך שהתקבלו משני גופים מוסדיים, היקף הדיבידנדים שצפויים להתקבל בגין מכירת מניות משאב יזום ופתוח בע"מ (iAA-) (Watch Negative) המוחזקת על ידי כת"ש ומכירת חברת הביטוח, Guard, המוחזקת על ידי כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ, ותקבולים בגין המיזוג של דסק"ש עם כור. למיטב הבנתנו, אין לחברה התחייבויות מהותיות להשקעות חדשות.

בתרחיש הבסיס שלנו אנו מניחים כי המקורות העומדים לרשות אי די בי פתוח נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- מזומן ונכסים פיננסיים סחירים בהיקף של כ- 820 מיליון ₪;
- תקבולי דיבידנדים בגובה של כ- 660 מיליון ₪, בעיקר בגין מכירת משאב ו-Guard עד לסוף 2012;
- קווי אשראי מובטחים לטווח ארוך בסך 300 מיליון ₪;
- תקבולים בגין מיזוג דסק"ש וכור בסך כ- 350 מיליון ₪;
- ותקבולי דמי ניהול של כ- 45 מיליון ₪ עד לסוף 2013.

ההנחות שלנו לגבי השימושים של אי די בי פתוח נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- תשלום קרן חוב של כ- 1,950 מיליון ₪ עד לסוף שנת 2013;
- תשלום ריבית של כ- 660 מיליון ₪ עד לסוף 2013;
- והוצאות הנהלה וכלליות של כ- 65 מיליון ₪ עד לסוף 2013.

לחברה מספר התניות פיננסיות מול המערכת הבנקאית בהן היא עומדת כיום, אם כי מרווח הביטחון אינו מספק וישנה הישענות משמעותית על ביצוע סגירת עסקאות המכר של משאב ו-Guard. השתהות בביצוע המכירה ובקבלת הדיבידנדים בגין העסקאות האמורות תעמיד בסכנה ברורה את עמידת החברה בהתניה שלה לשמירה מזומנים בגובה

שני רבעונים של קרן וריבית, וזאת במידה והחברה לא תנקוט בחלופה אחרת לסגירת הפערים אל מול הדרישה. לדברי ההנהלה, קיימות תוכניות חלופיות, והן תיושמה במידה ועסקאות המכר תתעכבה. להבנתנו, אי די בי פתוח צופה שהיא תחדש את ההבנות שהושגו לפני כחצי שנה עם התאגידים המלווים הרלוונטיים על אמת המידה הפיננסית המתייחסת להון המיוחס לבעלי מניות. החברה עומדת כיום בהתניה זו עם מרווח משמעותי. כמו כן, עומדת החברה בהתניה נוספת המגבילה את גובה החוב, נטו, ל- 6.7 מיליארד ₪ עם מרווח מספק (חוב נטו בפועל הנו כ- 6.0 מיליארד ₪ נכון לסוף 2011).

נציין שוב כי רמת הנזילות של אי די בי פתוח מהווה שיקול מרכזי בדירוג הנוכחי ותמשיך לעמוד במוקד הדירוג עד אשר החברה תשפר את היחס בין המקורות והשימושים שלה באופן מהותי ולטווח של לפחות 18 חודשים, ללא תלות במימוש נכסים, ולרבות מרווח מספק מכל ההתניות הפיננסיות.

דסק"ש וכו'

אנו מייחסים סבירות גבוהה לביצוע המיזוג בין דסק"ש וכו' בחודשי הקיץ, שלאחרונה סוכם כי יבוצע במזומן בלבד. לנוכח האמור, אנו בוחנים את החברה הממוזגת (פרו-פורמה). לדעתנו, המיזוג הנו מהלך חיובי בטווח המידי עבור דסק"ש ומהלך חיובי עבור שתי חברות המטה העליונות בטווח הארוך, שכן הוא מאפשר לדסק"ש גישה ישירה לקופת המזומנים של כור בטווח המידי, מפשט את מבנה האחזקות, ומונע זליגת דיבידנדים בטווח הארוך. לחברה גמישות פיננסית משמעותית כפי שבא לידי ביטוי בבעלות ישירה על פורטפוליו מפוזר שמורכב בעיקר מנכסים סחירים באיכות אשראי סבירה ומעלה, אשר ממשיכים להניב דיבידנדים יחסית גבוהים למרות הפגיעה בביצועים התפעוליים של חלק מהאחזקות העיקריות, עם דגש על סלקום (ilAA/Negative) וסופרסל בע"מ (ilAA-/Negative). טיבו של תיק ההשקעות שלה מקנה לחברה מספר דרכי פעולה לגישור על צרכי מזומן שעשויים לעלות בטווח הבינוני והארוך. כמו כן, אי די בי פתוח חסומה בפני משיכת דיבידנדים מדסק"ש-כו', בין היתר, בשל יתרת רווח שלילית של כ- 2.5 מיליארד ₪.

הדירוג ממשיך להיות מוגבל, בין היתר, על ידי יחס חוב, נטו, לשווי נכסי (LTV) גבוה מאד, שמוערך על ידנו בכ-75%, לעומת 67% במעקב האחרון.

להערכתנו, לנוכח מחירי השפל, הנהלת החברה עדיין רואה בהשקעה במניות Credit Suisse Group AG (A+/Negative/A-1) כפוטנציאל בטווח הבינוני ולא תמהר לסגור את הפוזיציה בכפוף לכך שלא תאלץ לפגוע ברמת הנזילות של החברה כתוצאה מהשלמת בטוחות עקב ירידה נוספת במחיר המניה.

נזילות

על פי הקריטריונים שלנו, רמת הנזילות של דסק"ש-כו' הנה "מספקת". אנו מעריכים כי היחס בין המקורות לשימושים יעמוד על 2.6x עד סוף 2012 ועל 0.9x בשנת 2013. יחד עם זאת, לגבי שנת 2013, אנו מניחים בחישוב יחס הכיסוי הנ"ל כי יתבצע פירעון מלא של כ- 760 מיליון ₪ בגין אחת מהלוואות ה- nonrecourse המגובות במניות של Credit Suisse בחודש דצמבר 2013. לנוכח מאפייני הלוואה, אנו סבורים שלא מן הנמנע שהלוואה תוארך בכפוף לכך

שהחברה תמשיך להחזיק בפוזיציה שלה ב-Credit Suisse, או תיפרע באמצעות התמורה ממכירת המניות של Credit Suisse. יחס המקורות לשימושים בשנת 2013 ללא הנחת פירעון של ההלוואה האמורה הנו 1.3x. הערכת הנזילות שלנו לחברה מתבססת על היקף המזומן בקופה והיקף הדיבידנדים שצפויים להתקבל מהחברות התפעוליות המוחזקות ישירות על ידי דסק"ש-כור.

בתרחיש הבסיס שלנו אנו מניחים כי המקורות העומדים לרשות דסק"ש הממוזגת נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- מזומן ונכסים פיננסיים סחירים בהיקף של כ- 2,150 מיליון ₪;
- תקבולי דיבידנדים בגובה של כ- 860 מיליון ₪ עד לסוף 2013;
- ותקבולי דמי ניהול והכנסות ריבית של כ- 40 מיליון ₪ עד לסוף 2013.

ההנחות שלנו לגבי השימושים של דסק"ש הממוזגת נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- תשלום קרן חוב של כ- 2,270 מיליון ₪ עד לסוף שנת 2013 (כולל הלוואות בגין מניות CS);
- תשלום ריבית של כ- 650 מיליון ₪ עד לסוף 2013;
- התחייבות לביצוע השקעות חדשות בסך כ- 300 מיליון ₪;
- והוצאות הנהלה וכלליות והתחייבויות אחרות בסך כ- 140 מיליון ₪ עד לסוף 2013.

לחברה שלוש תניות בגין חבילת מימון ה- nonrecourse של מניות Credit Suisse. לגבי שתיים מהן היא עומדת עם מרווח משמעותי, גם לנוכח התנודתיות הגבוהה במחיר המניה של Credit Suisse. עם זאת, ההתניה המרכזית דורשת margin call כאשר יחס ה- LTV עולה על 65%, לעומת יחס נוכחי של כ- 58%. כלומר, ירידה של כ- 10% במחיר המניה של Credit Suisse תגרום לבנקים המממנים לדרוש בטוחות נוספות או לחלופין, תוביל למכירת חלק מהפוזיציה במחירי שפל. אנו בעיקר חוששים ומוטרדים מהאפשרות הקיימת להשלמת בטוחות, שכן האמור יבוא על חשבון פרופיל הנזילות של החברה ותפגע בגמישות הפיננסית של דסק"ש-כור.

כת"ש

לדעתנו, הדירוג של כת"ש מושפע, בין היתר, ע"י הגורמים העיקריים הבאים:

- מינוף נמוך של כ- 26%, הצפוי לעלות לכ- 32% לאחר מכירת משאב והזרמת חלק ניכר מהתמורה כדיבידנד לבעלי המניות. אנו מעריכים שתמורות בגין מכירות נוספות של נכסים, באם יהיו, ייעלו לבעלי המניות כדיבידנד כך שהם לא בהכרח יובילו להורדת רמת המינוף, ואף עשויים לגרות לעליה במינוף.
- פרופיל עסקי חלש, המאופיין בתיק נכסים קטן (שצפוי אף לקטון לאחר מכירת משאב), איכות אשראי נמוכה יחסית של נכסי הפורטפוליו, ונזילות מוגבלת של הנכסים המוחזקים.

בסיכומנו של עניין, דירוג החברה נתמך על ידי רמת המינוף הנמוכה, אך מוגבל על ידי פרופיל הסיכון העסקי ועל ידי השתייכות החברה לקבוצת אי די בי.

נזילות

על פי הקריטריונים שלנו, רמת הנזילות של כת"ש הנה "מספקת". בהנחה שעסקת משאב תצא אל הפועל, אנו מעריכים כי היחס בין המקורות לשימושים יעמוד על 2.2x עד סוף 2012 ועל 2.3x בשנת 2013. ללא ביצוע של עסקת משאב, היחס בין המקורות לשימושים יעמוד על 5.9x עד סוף 2012 ועל 1.6x בשנת 2013, להערכתנו. ניתן ללמוד מכך שחלק ניכר מהתקבולים הצפויים בגין מכירת משאב יחולקו כדיבידנד לבעלי המניות, ובעיקרן, אי די בי פתוח. לפיכך, כת"ש אינה תלויה במכירת נכסים על מנת לעמוד בפירעונות שלה בשנתיים הקרובות. אין לחברה התניות פיננסיות.

בתרחיש הבסיס שלנו אנו מניחים כי המקורות העומדים לרשות כת"ש נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- מזומן ונכסים פיננסיים סחירים בהיקף של כ- 740 מיליון ₪;
- תקבולי דיבידנדים ודמי ניהול בגובה של כ- 100 מיליון ₪ עד לסוף 2013;
- ותקבולים בגין מכירת משאב בסך של כ- 1,180 מיליון ₪ עד לסוף 2013.

ההנחות שלנו לגבי השימושים של כת"ש נכון לתחילת חודש מאי 2012 הן:

- תשלום קרן חוב של כ- 400 מיליון ₪ עד לסוף שנת 2013;
- תשלום ריבית של כ- 140 מיליון ₪ עד לסוף 2013;
- ביצוע השקעות חדשות בסך כ- 60 מיליון ₪;
- הוצאות הנהלה וכלליות של כ- 40 מיליון ₪ עד לסוף 2013;
- דיבידנד לבעלי המניות בגין עסקת משאב בסך כ- 700 מיליון ₪ עד לסוף 2013.

תחזית לדירוג

תחזית הדירוג השלילית לחמשת חברות המטה משקפת בעיקר: את האיומים המוחשיים שאנו רואים על רמת הנזילות של אי די בי אחזקות התלויה בבעלי המניות שלה בטווח הקצר; את חשיפת אי די בי פתוח לסיכונים אי-ביצוע בזמן (execution risk) של מכירת משאב ו-Guard; ואת המרווח הלא מספק מול חלק מההתניות הפיננסיות של אי די בי אחזקות ואי די בי פתוח.

עלייה במינוף של דסק"ש תוביל גם היא ללחץ שלילי על הדירוג שלה, במיוחד אם העלייה במינוף תביא להיחלשות של פרופיל הנזילות כתוצאה מ-margin call בחבילת המימון של מניות Credit Suisse.

בעוד אנו מבדילים בדירוגים של חברות המטה, עדיין קיימת מגבלה על הפרש הדירוגים שיכול להתקיים בין חברות המטה של הקבוצה, כל עוד דבוקת השליטה לא משתנה וחברות המטה עדיין מזוהות כלפי חוץ כ"קבוצת אי די בי". לפיכך, הורדת דירוג נוספת באי די בי אחזקות, למשל, עשויה בהחלט להוביל להורדת דירוגים בחברות המטה האחרות.

אנו מתכוונים לשוב ולבחון את דירוג הקבוצה, לכל המאוחר, בספטמבר 2013, ולפרסם עדכון מלא במועד זה. עד לתאריך זה, הידרדרות נוספת ברמת הנזילות, לרבות הפרת התניות פיננסיות ללא פיתרון מיידי (כגון waiver), או השתהות בעייתית בעסקאות המכר שעומדות על הפרק, תוביל להורדות דירוג נוספות. כמו כן, בטווח הזמן הזה, אנו

מעריכים שהנהלת הקבוצה תפעל לגיבוש תוכניות מעשיות להתמודדות מול פירעונות החוב של המחצית השנייה של 2013 באי די בי אחזקות ובאי די בי פתוח. באין התקדמות משמעותית במישור זה עד לתחילת הרבעון הרביעי של 2012, אנו נפעל להורדת הדירוגים, בהתאם לקריטריונים שמנחים את החלטתנו.

בהינתן המאפיינים שעומדים בבסיס הדירוגים הנוכחיים, ורמת המינוף המצרפית הגבוהה מאד של הקבוצה, איננו סבורים שפעולת דירוג חיובית הנה ריאלית בטווח הזמן הקרוב.

מחקר קשור

- למידע אודות המתודולוגיה שלנו לבחינת נזילות חברות והשפעה על הדירוג ראה: מתודולוגיה – "הערכת רמת הנזילות למנפיק", ספטמבר 2011
את המאמר המתודולוגי המוזכר ניתן למצוא באתר Standard & Poor's Maalot:
http://www.maalot.co.il/data/uploads/pdfs/haarahat_nezilut.pdf
- למידע אודות המתודולוגיה שלנו לדירוג סוגים שונים של חברות החזקה ראה: מתודולוגיה – "גישת הדירוג לסוגים שונים של חברות החזקה", נובמבר 2010
את המאמר המתודולוגי המוזכר ניתן למצוא באתר Standard & Poor's Maalot:
<http://www.maalot.co.il/content.asp?pagelid=274>
- למידע אודות המתודולוגיה שלנו לבחינת רכישות חוזרות של חוב תחת תנאי לחץ ראה: מתודולוגיה – "השלכות דירוגיות של הצעות המרה וארגון מחדש של חוב", מאי 2009
את המאמר המתודולוגי המוזכר ניתן למצוא באתר Standard & Poor's Maalot:
<http://www.maalot.co.il/data/uploads/pdfs/exchangeoffers.pdf>
http://www.maalot.co.il/data/uploads/pdfs/Distress_Exchange_Offers_03_2012.pdf
- למידע אודות המתודולוגיה שלנו לשימוש בדירוגים נמוכים המעידים על סבירות גבוהה ומיידית לכשל פירעון ראה:
מאמר מתודולוגי: "How Standard & Poor's Uses Its 'CCC' Rating", Dec. 12, 2008
את המאמר המתודולוגי המוזכר ניתן למצוא באתר <http://www.standardandpoors.com>

רשימת דירוגים

מדירוג קודם	דירוג נוכחי	
iiA-/Stable	iiBBB-/Negative	אי די בי חברה לאחזקות
IA-	iiBBB-	אג"ח סדרה א'
iiA-	iiBBB-	אג"ח סדרה ב'
iiA-	iiBBB-	אג"ח סדרה ג'
iiA-	iiBBB-	אג"ח סדרה ד'
iiA-	iiBBB-	אג"ח סדרה ה'
iiA-/Stable	iiBBB+/Negative	אי די בי חברה לפתוח
iiA-	iiBBB+	אג"ח סדרה ג'
iiA-	iiBBB+	אג"ח סדרה ז'
iiA-	iiBBB+	אג"ח סדרה ח'
iiA-	iiBBB+	אג"ח סדרה ט'
iiA-	iiBBB+	אג"ח סדרה י'
iiA-/Stable	iiA-/Negative	חברת השקעות דיסקונט
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה א'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ב'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ג'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ד'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ו'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ז'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ח'
iiA-/Stable	iiA-/Negative	כלל תעשיות והשקעות
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ט'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה יא'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה יב'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה יג'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה יד'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה טו'
iiA-/Stable	iiA-/Negative	כור תעשיות
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ח'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה ט'
iiA-	iiA-	אג"ח סדרה י'

דירוגי Standard & Poor's Maalot (להלן: "S&P Maalot") מבוססים על מידע שנתקבל מהחברה וממקורות אחרים אשר S&P Maalot מאמינה כי הנם מהימנים. S&P Maalot אינה מבקרת את המידע שנתקבל ואינה מאמתת את נכונותו או שלמותו.

מובהר בזאת כי דירוג S&P Maalot אינו משקף סיכונים הקשורים ו/או הנובעים מהפרות, במעשה או במחדל, של איזו מן ההתחייבויות הכלולות במסמכי האג"ח ו/או אי נכונות או אי דיוק באילו מן המצגים הכלולים במסמכי הקשרים להנפקת האג"ח נשוא דירוג זה, דוח S&P Maalot או העובדות שבבסיס חוות הדעת שניתנו ל S&P Maalot כתנאי לקבלת הדירוג, פעולות או מחדלים שבוצעו במרמה או הונאה או כל פעולה אחרת בניגוד לדין.

הדירוגים עשויים להשתנות כתוצאה משינויים במידע המתקבל, או מסיבות אחרות. אין לראות בדירוג משום הבעת דעה לגבי מחיר ניירות הערך בשוק הראשוני או המשני. אין לראות בדירוג משום הבעת דעה על כדאיות קניה, מכירה או החזקה בנייר ערך כלשהו.

© כל הזכויות שמורות ל S&P Maalot. אין להעתיק, לצלם, להפיץ או לעשות כל שימוש מסחרי. בתמצית זו ללא הסכמת S&P Maalot, למעט מתן העתק מן הדוח במלואו תוך ציון המקור למשקיעים פוטנציאליים באגרת החוב נשוא דוח דירוג זה לצורך קבלת החלטה בדבר רכישת אגרת החוב האמורה.

נספח ע/3

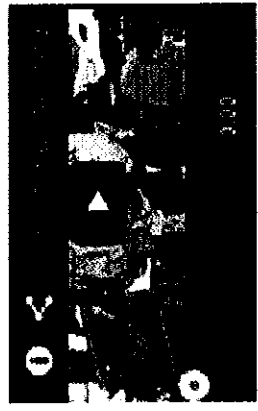
**העתק צילום מסך של אתר רשות ניירות
ערך, בו היא מודיעה על החלטתה לממן
את התביעה הנגזרת (תנ"ג 09-10466-**

(12

חיפוש מתקדם

לשות נ"רות ערך
ISRAEL SECURITIES AUTHORITY

פניות לרשות מברזים ודרושים פניות ומלונות חקיקה ואכיפה הודעות ופרסומים גופים מפקחים אודות הרשות

איך להשקיע נכון?

לכסף שלך מגיע יותר ולכן לפני שתחליטו - תתייעצו, תקראו, תבינו. רשות נ"רות ערך מאשיה לכם מגוון סרטוני הדרכה והסבר בנושאים פיננסיים.

פניות ומלונות לרשות

החלטות מימון של תובענות ייצוגיות ותביעות נגזרות

החלטות מימון של תובענות ייצוגיות ותביעות נגזרות

יואר 2014 - הרשות קיבלה החלטה עקרונית לתמוך במימון התביעה הנזכרת וגד יוסף עסיה ואח' (ת"ג 12-03-14-35114).

הסענה העיקרית העומדת בבסיס התביעה היא שבעלי השליטה בחברת עסיה גרופ בע"מ הפרו כלפיה את חובת האמון. עת פעלו לריקון החברה מכל נכסיה תוך ניצול השליטה. אישור עסקאות וביצוע תשלומים שלא כדין בנוסף, התביעה האשה גם כנגד נשאי המשרה בחברה. בעלי השליטה הקודמים ושומרי הסף שלה (ואי החשבון) מבקרי הפנים ומערכת השו"ח. אשר נטען כי התרשלו במל"ו תפקידם ו"נרדמו בשמירה". הסעד העיקרי הוא פיצוי החברה בגובה המזיקים שנגרמו לה בשל ריקון החברה מנכסיה.

נובמבר 2013 - הרשות קיבלה החלטה עקרונית לתמוך במימון התביעה הנזכרת נגד נוהי דוקנר ואח' (ת"ג 12-09-13-10466).

מדובר בתביעה שבבסיסה עומדת טענה כי החלטת דירקטוריון חברת השקעות דיסקונס בע"מ לרכוש את השליטה בעיתון "מעריב" הייתה החלטה בלתי-סבירה מבחינה כלכלית, נעדרת כל הגיון עסקי או כלכלי. שאינה לטובת החברה. שאינה משרתת את מטרות החברה. ושהיה ברור כי היא צפויה לגרום לחברה מזיקים משמעותיים ביותר. לטענת התובעים הדירקטורים של החברה הפרו את חובת הזהירות שלהם כלפי החברה בכל הנוגע לקבלת החלטה זו. וכן בנוגע להחלטות להשקעות המשך ב"מעריב". הסעד העיקרי הוא השבת נכסי ההשקעה בסך של כ-370 מיליון ש"ח.

אוגוסט 2013 - הרשות קיבלה החלטה עקרונית לתמוך במימון התובענה הייצוגית נגד פירוטו אחזקות בע"מ ואחרים (ת"צ 11-10-13-7477).

- כללי
- החלטות מימון של תובענות ייצוגיות ותביעות נגזרות
- עבודות סגל
- חוקים, תקנות והנחיות פרקליט המדינה
- ספקי דין והחלטות
- עמותות שהוגשו בבית משפט ומסמכים
- דרכונים אחרים
- הגשת בקשה למימון תובענה ייצוגית או תביעה נגזרת
- הגשת בתיב"ת-דין
- התביעה ההגנה

נספח ע/4

**העתק כתבתו של שניר הנדלר, "נוחי
דנקנר יישאר עם חוב אישי של מאות
מיליוני שקלים לבנקים", מאתר
"כלכליסט" מיום 09.12.2013**

נוחי דנקנר יישאר עם חוב אישי של מאות מיליוני שקלים לבנקים

החברות הפרטיות טומהוק וגנדן, היושבות בראש הפירמידה של קבוצת אי.די.בי, חייבות לבנקים כ-860 מיליון שקל שעל חלקם נתן דנקנר ערבות אישית. ביום שבו תאבד שליטתו בקבוצה יגיע הזמן להחזיר את החוב, אך היקף נכסיו של דנקנר לא ידוע

שניר הנדלר

06:52, 09.12.13

27 תגובות

התממשות ההערכות כי נוחי דנקנר יאבד את השליטה בקבוצת אי.די.בי לקבוצת אלשטיין-בן־משה תקשה על טומהוק וגנדן, היושבות בצמרת הפירמידה של קבוצת אי.די.בי, לפרוע יתרת הלוואות מהבנקים בהיקף של מאות מיליוני שקלים. טומהוק חבה לבנקים כ-330 מיליון שקל, ורוב נושיה מתייחסים אל החוב כאל חוב אבוד עוד בטרם קבעו הנושים מי הקבוצה שתזכה להחזיק בשליטה באי.די.בי. גנדן חבה לבנק לאומי 450 מיליון שקל ולבנק מזרחי טפחות 80 מיליון שקל.

השניים קיוו בעבר כי יוכלו להגיע להסדר עם אלשטיין כשעוד היה שותפו של דנקנר, ושיאפשר להם להניח ידם על עיקר החוב - אך בעקבות הביקורת הציבורית שהופנתה כלפי בנק לאומי והעומדת בראשו רקפת רוסק־עמינח, החליט הבנק לסגת מהמתווה.

העובדה שאלשטיין ודנקנר סיימו את השותפות ביניהם הביאה את בנק לאומי להבנה כי גם גנדן תתקשה לעמוד בהתחייבויותיה, והבנק החליט לפני כחצי שנה להעמיד את החוב בגנדן לפירעון מיידי. הבנקים כבר רשמו הפסדי אשראי בגלל החוב בחברות הפרטיות של דנקנר, אך טרם החלו במימוש נכסיו הפרטיים.

על פי הערכות, גם אם בית המשפט יאשר את החלטות הנושים לבחור בהצעת אלשטיין-בן־משה, דנקנר יבחר לערער על ההחלטה כך שאובדן השליטה באי.די.בי יידחה. במקרה כזה, הבנקים ישהו את חילוט הערבויות והשעבודים שסיפק דנקנר, עד שיתברר סופית שאפסו הסיכויים שלו לגייס משקיעים חדשים ולהבריא את החברות.

החוב כבר לא יוחזר במלואו

זכייה של קבוצת אלשטיין-בן־משה מותרת למעשה את הבנקים ללא שעבודים על מניות ועם ערבויות אישיות בלבד. גנדן העניקה לבנק לאומי כנגד החוב שעבוד על 30.7% ממניות אי.די.בי. אחזקות המוחזקות בידי גנדן ודנקנר, ובנק מזרחי טפחות מחזיק בשעבוד שניתן לו על 7% ממניות השליטה באי.די.בי. אחזקות.

עם זאת, העברה אפשרית של השליטה לידי קבוצת אלשטיין-בן־משה תהפוך את השעבודים האלו ללא רלבנטיים. לפי המתווה שמציעה הקבוצה, אי.די.בי אחזקות תחול מלהתקיים, ומניות החברה, המזומן בקופתה והזכות לתביעה יחולקו בין נושיה בהתאם לחלק היחסי בחוב המגיע להם.

הצעת אלשטיין-בן־משה משקפת החזר של 70% על זכויות הנושים באי.די.בי. אחזקות.

החוב ללאומי ומזרחי טפחות באי.די.בי אחזקות עומד על 130 מיליון שקל ו-18 מיליון שקל בהתאמה, כך שלאחר השלמת ההחזר שני הבנקים יקבלו כנגד החוב מניות ומזומן בהיקף כולל של 91 מיליון שקל ו-12.6 מיליון שקל בהתאמה.

גורל הבית בהרצליה לא ידוע

דנקר ושותפיו בגנדן העמידו לבנקים ערבות אישית בהיקף של כ-200 מיליון שקל. מדובר בערבות צפה שלא משועבד כנגדה נכס ספציפי אלא כוללת את כל נכסיו של דנקר. מכיוון שכך, ההשפעה על מקורותיו הכספיים האישיים של דנקר נתונה להחלטת הבנקים המממנים ובעיקר בנק הפועלים, הנושה העיקרי בטומהוק, ובנק לאומי, הנושה המרכזי בגנדן.

מדובר בסכום מאוד משמעותי ובבנקים מקווים שיצחק דנקר, אביו של נחי ומבעלי השליטה בגנדן, יתגייס לסייע וישיב חלק מהחובות בעצמו. הבנקים המממנים טרם החליטו כיצד יפעלו, כך שלא ברור אם הוא ידרש למשל למכור את ביתו המפואר בהרצליה פיתוח, ששווי מוערך בכמה עשרות מיליוני שקלים. פרט לבית בהרצליה, שווי נכסיו של דנקר לא ידוע.

חלק מהבנקים כבר פעלו בעבר לעקל לטייקונים את הבית. כך למשל בספטמבר האחרון ביקש בנק לאומי למנות כונס נכסים לוויילה של מוטי זיסר בפתח תקווה כדי לממש את הנכס, זאת לאחר שזיסר לא עמד בתשלום המשכנתא על הבית. שווי הוויילה מוערך בכ-50 מיליון שקל, וחוב המשכנתא עמד על 15.5 מיליון שקל.

אולם בשונה מהמקרה של זיסר, הבנקים אינם מחזיקים בשעבוד על הבית של דנקר כך שהם אלו שיחליטו אם לדרוש ממנו למכור אותו או לא.

עם זאת, דנקר אינו היחיד שיצטרך לעמוד בנטל החוב. ככל הנראה, הערבות של כל אחד מבעלי המניות בגנדן היא לפי חלקו היחסי בחוב ובסכום מוגבל.

נחי דנקר מחזיק ב-51% מגנדן. יתר השותפים בחברה הם אחותו שלי ברגמן (11.1%), יו"ר נכסים ובנין ושופרסל רפי ביסקר (3%), אבי פישר (7%), ליאור חנס (1%) ומשפחת שימל (9.2%), בעוד צורי דבוש, משפחת גילינסקי וארי ראב"ד מחזיקים יחד 7%.

השתכרו בנדיבות, יעזבו בצניעות

שלושה חודשי הודעה מוקדמת לנוחי דנקר וחיים גבריאלי

החלפת השליטה באי.די.בי אחזקות תביא לעזיבתו של יו"ר הקבוצה נחי דנקר והמנכ"ל חיים גבריאלי. למרות שבתקופת כהונתם נהנו השניים מעלות שכר של מיליוני שקלים מדי שנה, הם יעזבו את עם כמה מאות אלפי שקלים בלבד.

לפי הסכם ההעסקה של דנקר, במקרה של סיום העסקתו הוא זכאי לתקופת הודעה מוקדמת של שלושה חודשים שבמהלכם הוא זכאי לשכר מלא. עלות שכרו החודשית עומדת על כ-194 אלף שקל, כך שהוא צפוי להיפרד מאי.די.בי עם כ-582 אלף שקל. לשם השוואה, בחמש השנים האחרונות הוא משך שכר בעלות כוללת של 12 מיליון שקל.

גם מנכ"ל אי.די.בי אחזקות ואי.די.בי פתוח חיים גבריאלי זכאי לתקופת הודעה מוקדמת של שלושה חודשים. עלות שכרו החודשית של גבריאלי עומדת על 124.7 אלף שקל, כך שבמהלך תקופת הודעה המוקדמת הוא צפוי למשוך שכר בעלות של כ-374 אלף שקל. בחמש השנים האחרונות נהנה גבריאלי משכר בעלות כוללת של 14 מיליון שקל.

עלות שכרם של השניים ב-2013 צפויה להיות נמוכה מזו שמשכו אשתקד, לאחר שבאוגוסט 2012 החליטו לוותר על חלק משכרם עד ספטמבר השנה - דנקר החליט לוותר על 50% משכרו, כך ששכר הבסיס החודשי שמשך באותה תקופה עמד על 97 אלף שקל וגבריאלי ויתר על 15% משכרו, כך ששכר הבסיס החודשי שמשך עמד על כ-106 אלף שקל. הסכומים לא כוללים את הרכב הצמוד, החזר הוצאות הטלפון וההפרשות לביטוח מנהלים של השניים.

נספח ע/5

**העתק מכתבה של העותרת מיום
17.04.2013 למשיב 1 ואישור קבלתו**

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

ז' אייר התשע"ג, 17/04/2013

לכבוד

מר דודו זקן

המפקח על הבנקים

ירושלים

א. נ. שלום רב,

הנדון: הסוף ל"שתיקת הכבשים" – קריאה לבדיקה דחופה של חובות

פירמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית

בשם התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר (להלן: התנועה), הרינו לפנות אליכם כדלקמן:

המערבולת הפיננסית, אליה נקלעה פירמידת אי.די.בי, מאיימת לסחוף לתוכה את הבנקים הגדולים בישראל. אלו חשופים לחובותיה של אי.די.בי בהיקף של כשני מיליארד ₪. מן הפרסומים מצטייר כי הטיפול בחובות הבנקאיים נעדר ראייה מערכתית. אף נוצר חשש כי פירמידת אי.די.בי, ובעל השליטה מר נוחי דנקנר (שחלק ניכר מהחובות במעלה הפירמידה נזקף ישירות לחובתו), יזכו מידי הבנקאים לטיפול מרוכך המצטייר כנגוע במשוא פנים.

לא ניתן עוד להסתפק בצפייה דרך חרץ צר, ובבחינת כל חוב בנקאי כשלעצמו. יש להתבונן על הדברים "ממעוף הציפור", ולהבין את ההקשר הכולל: עתידה העסקי של פירמידת אי.די.בי, כפירמידה, לוט בערפל שהולך ומתעבה מיום ליום.

יש לזכור גם כי שמיטת החובות המתוכננת היא תוצאה עגומה של "שתיקת כבשים" היסטורית: שתיקתם של גופי הפיקוח לנוכח שורת עסקאות תמוהות, שמינפו את מר דנקנר למעמד של בעל השליטה בקונצרן האחזקות הגדול בישראל, ובד בבד יצרו כדור שלג ענק של חובות של מיליארדי שקלים המאיים לסחוף לתוכו את המערכת הפיננסית כולה.

נקרתה לפניך הזדמנות לתקן, ולו במעט, את "החטא הקדמון" שהביא אותנו עד הלום. אנו מפצירים בך לשים לכך סוף, ולא לאפשר לכדור השלג של חובות מר דנקנר ואי.די.בי להמשיך ולהתגלגל. הגיעה העת לפרוע את החובות.

אנו קוראים לך להפעיל את מלוא סמכויותיך כמפקח על מערכת הבנקאות, על מנת להבטיח טיפול כולל, יעיל ושוויוני בצבר החובות הענק של פירמידת אי.די.בי. אנו קוראים לך לדחות על הסף כל ניסיון למחוק חלק מחובותיה של הפירמידה. עליך לעמוד על זכותם של הבנקים לקבל בחזרה את מלוא כספם, ולמצער - לממש ללא היסוס את הבטחונות והערבויות שניתנו להם תמורת ההלוואות.

רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 * العنوان للرسائل: ص.ب. 4207، القدس 91043 * هاتف: 02-5000073 فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

1. פירמידת אי.די.בי, קבוצת האחזקות הגדולה בישראל, נתונה במערבולת פיננסית חמורה. על פי פרסומים שונים,¹ טומהוק, חברת האחזקות העליונה בפירמידה, שקועה בחובות של 400 מיליון ₪ לפחות; גנדן, חברת הבת של טומהוק - 500 מיליון ₪ לפחות; אי.די.בי אחזקות, הנשלטת על ידי גנדן - כ-2 מיליארד ₪; ואי.די.בי פיתוח, חברת הבת של אי.די.בי אחזקות - כ-6 מיליארד ₪. בסך הכל, חובותיה של פירמידת אי.די.בי הצטברו לסכומי עתק של מיליארדי שקלים.

אין מדובר עוד באוסף אקראי של חובות נקודתיים, שחייבת כל אחת מהחברות בפירמידה לכל אחד מנושיה. למול עינינו הולך ונסדק המבנה הפירמידאלי של אי.די.בי - קונצרן האחזקות הגדול בישראל, אשר מוטת השליטה שלו נפרשת על פני ענפים רבים במשק.

2. על פי ההערכות, הבנקים בישראל חשופים בכ-2 מיליארד ₪ לחובותיה של פירמידת אי.די.בי.² בין היתר, דווח כי סך החובות של הפירמידה לבנק הפועלים עומדים על מיליארד ₪; לבנק לאומי - 500 מיליון ₪; לבנק מזרחי-טפחות - 110 מיליון ₪; ולבנק דיסקונט - 100 מיליון ₪.

מספרים אלו ממחישים כי יש חשיבות רבה לבצע "זום-אאוט", ולראות את התמונה הגדולה: הבנקים בישראל הולכים ונסחפים אל תוך מערבולת החובות של פירמידת אי.די.בי, בהיקף של מיליארדי שקלים. לא ניתן עוד להסתפק בצפייה דרך חרך צר. לא ניתן עוד להסתפק בבחינת כל חוב בנקאי כשלעצמו. יש להתבונן על הדברים "ממעוף הציפור", ולהבין את ההקשר הכולל: עתידה העסקי של פירמידת אי.די.בי, כפירמידה, לוט בערפל שהולך ומתעבה מיום ליום.

מטבע הדברים, יכולתם של הבנקים לתאם ביניהם את הטיפול בחובותיה של אי.די.בי היא מוגבלת. זאת בין היתר בשל הבעייתיות הטמונה בתיאום ובהעברת מידע בין מתחרים. מסיבה זו אנו פונים אליך, כמי שמפקח מכוח החוק על יציבות התאגידים הבנקאיים, על ניהולם התקין ועל טובת הלקוחות. לך, כמפקח על הבנקים, יש את הסמכות והידע הנדרשים על מנת לקדם טיפול מתואם ומושכל בחובות הבנקאיים של פירמידת אי.די.בי.

¹ ראו, למשל, כתבה מיום 15.4.2013 בעיתון דה-מרקר: <http://www.themarket.com/markets/1.1994895>
² ראו, למשל כתבה מיום 8.4.2013 בעיתון כלכליסט: <http://www.calcalist.co.il/markets/articles/1,7340,L-3599452,00.html>

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السطاطة في إسرائيل
The Movement for Quality Government in Israel

3. התערבותך כמפקח על הבנקים נדרשת גם לנוכח הדיווחים האחרונים בכלי התקשורת ביחס להסדר חובותיה של גנדן.³ בימים האחרונים פורסם כי מתגבש מתווה להסדר החוב בין מר דנקנר לבנק לאומי, בכל הנוגע לחובותיה של גנדן. הסדר זה יכלול, בין היתר, מחיקה סופית של לפחות 100 מיליון ש"ח ודחיית מועד הפירעון של יתר החוב לתקופה ארוכה.

על פניו מדובר בהסדר בלתי ראוי ובלתי סביר. על פי הפרסומים, בנק לאומי מחזיק בשעבוד על כ-30% ממניות אי.די.בי אחזקות, וכן בערבויות אישיות של מר דנקנר. **מדוע בנק לאומי איננו נוטל לידינו את מושכות השליטה באי.די.בי אחזקות, ואיננו עומד על זכותו לממש את הערבויות האישיות שנתן מר דנקנר?**

נצייר בדמיונו אחרית מן השורה, "גברת ריקי כהן מחדרה", שמתקשה לעמוד בתשלומי המשכנתא. איש בבנק לא היה מעלה בדעתו לוותר לריקי כהן. אין ספק כי הבנק היה ממצה עמה את הדין, כולל הטלת עיקולים ומגבלות ואף פינוי מן הדירה. אך דבר מכל זה לא התרחש ביחס לגנדן ולמר דנקנר. **מדוע לא נוהג בנק לאומי עם מר דנקנר כפי שהיה נוהג עם ריקי כהן? האם ריקי כהן וחברותיה צריכות לשלם את חובן עד השקל האחרון, רק כדי שתברות אחזקה פרטיות ובעלי הון מקושרים יוכלו ללוות את הכסף ולא להחזירו?**

כפי שמלמד סיפורה של גנדן - מתעורר החשש שמא פירמידת אי.די.בי, ובעל השליטה מר נוחי דנקנר (שחלק ניכר מהחובות במעלה הפירמידה נזקף ישירות לחובתו), יזכו מידי הבנקאים לטיפול מרוכך ונגוע במשוא פנים. דין אחד מופעל כלפי ריקי כהן; דין אחר עלול להישמר במיוחד לגנדן, למר נוחי דנקנר ולדומיהם. מר דנקנר עלול לזכות ליחס מפלה, מחבק ומגונן. יחס שעליו ריקי כהן יכולה רק לחלום.

אנו קוראים לך למנוע מצב בו צבר החובות הענק של הפירמידה יטופל בדרך שונה מזו שהיה מטופל כל חוב אחר. **אנו קוראים לך לוודא שכל הלווים שווים, ולא שחלילה - בפראפרזה עגומה על דבריו של ג'ורג' ארוול - "כל הלווים שווים, אבל יש לוויים שווים יותר"**.

4. בל נשכח כי שמטת החובות, אותה מתכננת לכאורה פירמידת אי.די.בי, מהווה בין היתר תוצאה עגומה של "שתיקת כבשים" היסטורית. זוהי שתיקתם של גופי הפיקוח והרגולציה, ובהם המפקח על הבנקים לדורותיו, לנוכח שורת העסקאות התמוהות שהביאו את מר דנקנר למעמד של בעל השליטה בקונצרן האחזקות הגדול בישראל.

³ ראו, למשל, כתבה מיום 14.4.2013 בעיתון דה-מרקר: <http://www.themarket.com/markets/1.1993439>
רח' יפו 208, ירושלים 94383 • מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 • טל: 02-5000073 • פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 • العنوان للرسائل: ص.ب. 4207، القدس 91043 • هاتف: 02-5000073 • فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

יוזכר כי בשנת 1997 קיבלה משפחת דנקנר הלוואה בגובה 400 מיליון דולר מבנק לאומי ובנק המזרחי, לשם רכישת השליטה בבנק הפועלים. כבטוחה להלוואה ניתן אישור ממנהל מקרקעי ישראל, בדבר שינוי ייעוד קרקעות המלח של המשפחה. היה זה אישור מפוקפק וחשוד, שבהמשך אף הוקפא על ידי בג"ץ והביא להגשת כתבי אישום נגד חלק מהמעורבים. הלוואת ענק זו אף יצרה בהמשך כדור שלג, בדמות חוב גדול של משפחת דנקנר לבנקים ופיגורים בסך עשרות מיליונים בהחזרתו.

בהמשך, בשנת 2003 רכשה גנדרן השקעות - בשליטת מר דנקנר - את קבוצת אי.די.בי. לפחות מחצית מהרכישה - למעלה מחצי מיליארד ₪ - מומנה בהלוואות שקיבל מר דנקנר מבנק לאומי ומקרן הפנסיה ההסתדרותית "מבטחים". העסקה תוארה כספקולטיבית וכבלתי-מתאימה לאופיה הסולידי של "מבטחים", ואף קיבלה ביקורות שליליות מאוד בשוק ההון.

ניתן לראות אם כן שהעסקאות אשר הביאו את מר דנקנר למעמדו הנוכחי, שבו הוא שולט על עשרות רבות של חברות הפועלות בענפים רבים של המשק, הן בעלות מאפיינים דומים: מינוף אדיר באמצעות כספי הציבור, הון עצמי נמוך, ומתן אישורים מזורז מצד רשויות השלטון. כפי שתואר - ההשתלטות על אי.די.בי, ועוד קודם לכן על בנק הפועלים, נעשתה תוך קבלת הלוואות ענק מהמערכת הבנקאית. הלוואות אלו לא נפרעו ככל הנראה עד היום, והן הלכו ותפתחו עד שהגיעו למצב הנוכחי. כדור השלג הוסיף להתגלגל, וכך הגענו למצב כיום שבו חובותיה של קבוצת אי.די.בי למערכת הבנקאית עומדים על כ-2 מיליארד ₪. במקביל, על פי הפרסומים, קבוצת אי.די.בי קידמה במשך שנים מדיניות דיבידנדים אגרסיבית, תוך "חליבה" של החברות בפירמידה והעברת מיליארדי שקלים לחברות האחזקה ובעלי השליטה. כך למשל תלויה ועומדת בבית המשפט בקשה לאישור תובענה נגזרת, במסגרתה נטען כי אי.די.בי אחזקות ביצעה בשנים 2008-2010 מספר רב של חלוקות אסורות בסכומים מצטברים של למעלה מ-1.5 מיליארד ש"ח.⁴

נקרתה לפניך הזדמנות לתקן, ולו במעט, את "החטא הקדמון" שהביא אותנו עד הלום, ואשר רובץ במידה מסוימת גם לפתחו של הפיקוח על הבנקים לדורותיו. אנו קוראים לך להפר את "שתיקת הכבשים", ולא לאפשר לכדור השלג של חובות מר דנקנר ואי.די.בי להמשיך ולהתגלגל. הגיעה העת לפרוע את החובות.

5. סיכומו של דבר, אנו קוראים לך להפעיל את מלוא הסמכויות על מנת להבטיח טיפול כולל, עיל ושוויוני בצבר החובות הענק של פירמידת אי.די.בי. אנו קוראים לך לדחות על הסף כל

⁴ ראו, למשל, כתבה מיום 9.1.2013 בעיתון כלכליסט: <http://www.calcalist.co.il/markets/articles/0,7340,L-3592553,00.html>

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

ניסיון למחוק סכומי עתק מחובותיה של הפירמידה. אנו קוראים לך לעמוד על המשמר ולוודא כי הבנקים מפעילים את זכותם לקבל בחזרה את כספם, ובמידת הצורך – מממשים את הבטחונות והערבויות שניתנו להם תמורת ההלוואות. אנו קוראים לך לשים סוף מהדהד לשתיקתם ההיסטורית של גופי הפיקוח. אותה שתיקה מבישה שאפשרה לפירמידת אי.די.בי ולבעל השליטה מר דנקנר לפרוש את זרועותיהם על ענפי משק רבים, ואשר עלולה כעת להוריד לטמיון מיליארדים רבים של הלוואות.

6. התנועה שומרת לעצמה את הזכות לפעול בכל דרך משפטית הקנויה לה בכדי להגן על הציבור.

7. לתגובתך המהירה, נודה.

בכבוד רב,

נילי אבן-חן-עויד
מנהלת מחלקת כלכלה ומחקר

צביה מידד-לוגון, עויד
היועצת המשפטית

העתקים:

שר האוצר מר יאיר לפיד

שר הכלכלה והמסחר מר נפתלי בנט

Date/Time: 17. Apr. 2013 14:27

File No.	Mode	Destination	Pg(s)	Result	Page Not Sent
5528	Memory TX	026669590	P. 5	OK	

Reason for error

- E. 1) Hang up or line fail
- E. 2) Busy
- E. 3) No answer
- E. 4) No facsimile connection
- E. 5) Exceeded max. E-mail size

מפקדת אר הינן ים
 שם המאשר אליהם (S) (S)
 תאריך 17/4/13
 שעה 16:41
 [Signature]

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من اجل جودة الخدمة في اسرائيل / The Movement for Quality Government in Israel

17/04/2013, 14:41

לכבוד
 מר דוד זקן
 המפקח על הבנקים
 ירושלים
 א.נ.ש.ל.ר.

**מכתב: הוסף ל"שתיקת הכבשים" – קריאה לבדיקה דחופה של תחנות
 מירמידות אי.די.בי למערכת הבנקאית**

בשם התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר (להלן: התנועה), תרנו לפנות אליכם כדלקמן:

המערבולת הפונקציונלית, אליה נקלעה מירמידות אי.די.בי, באיימת לטרוף את הבנקים החדולים בישראל. אלו חשומים לתוצאות של אי.די.בי בחיפוף של כשני מיליארד ש"ח הפוטנציאל משט"ר כי השיפור בתחנות הבנקאיות נעדר ראייה מערכתית. אף נוצר חשש כי מירמידות אי.די.בי, בעל השליטה מר (נחזי דנקנר) (שהולך גיבר מהחובות במללה המירמידות טקף ישירות לתוצאה), יזכו מידי הבנקאים לטיפול מיוחד המצטיין בגלל במשוא פנים. לא ניתן עוד להסתפק בצמיחה דרך חיד"ש, ובחינת כל חוב בנקאי משלעצמו. יש להתבונן על הדברים "משטף הציפוד", ולהבין את התקשר הכולל: עמידת העסקי של מירמידות אי.די.בי, במירמידות, לוס במימל שהולך המערכת מיום ליום.

יש לחזר גם כי שמיטת החובות המהובנות היא תוצאה עונתה של "שתיקת כבשים" היסטורית: שתיקתם של גופי הפיקוח לנכח שדות עסקאות תמורתה, שמימנו את מר דנקנר למעמד של בעל השליטה בקונצרן התחזקות הגדול בישראל, וכי בדי יצרו מודי שיש עקב של תוכנת של מיליארדי שקלים המאיים לטרוף את המערכת המיניסטית כולה.

נקרנה למיך הדמנות לתקן, ולו במעט, את "החטא הקדמון" שהביא אותנו עד הלום. אנו ממצויים בך לעזם לכך טוף, ולא לאפשר לכבוד השלב של תוצות מר דנקנר ואי.די.בי להמשיך ולהתגלגל. תגישה חשט למרות את החובות.

אנו קוראים לך לחמיל את מלוא סמכויותיך כמפקח על מערכת הבנקאות, על מנת להבטיח טיפול כולל, יעיל ושוחזי בכבר החובות הענק של מירמידות אי.די.בי. אנו קוראים לך לדחות על הסף כל ניסיון למחוק חלק מהחובות של המירמידות, עליוך לעמוד על זכותם של הבנקים לקבל בחזרה את מלוא כסמם, ומצטער - לממש לא חיסום את הבטחונות והערבויות שניתנו לתם תמורת הלוואות.

רחי שיש 106, ירושלים 91043 * סמל לכתובת: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * סמל: 02-5000076 * סמל: 02-5000076
 ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * סמל: 02-5000076 * סמל: 02-5000076 * סמל: 02-5000076
 208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B. 4207, Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000076 * Fax: 02-5000076
 E-mail: g@govemco@mgg.org.il * Web Site: www.mgg.org.il

נספח ע/6

**העתק כתבתם של מיכאל רוכוורגר ושלי
אפלברג, "גרנובסקי: עוד לא פגשתי את
כל השותפים החדשים באי.די.בי אני
סומך על דנקנר" מאתר TheMarker
מיום 04.12.2013**

גרנובסקי: "עוד לא פגשתי את כל השותפים החדשים באי.די.בי. אני סומך על דנקר"

ימים ספורים לפני הכרעת הנושים ובית המשפט על השליטה באידיבי אומר אלכסנדר גרנובסקי, השותף החדש של נוחי דנקר אומר: "עוד לא החלטנו מי יהיה היו"ר. אולי אני אהיה. אני אהיה בעל השליטה באי.די.בי. אם יהיו חילוקי דעות – אני זה שיחליט"

19:50 | 04.12.2013 | מאת מיכאל רוקנורג, שלי אפלברג

"לא אשקר לכם. אני תמיד אומר אמת" - כך אמר אתמול ל-TheMarker אלכסנדר גרנובסקי, השותף הבכיר של נוחי דנקר בקבוצת המשקיעים שמתמודדת על השליטה ב אי.די.בי. "לא פגשתי אף אחד מהשותפים החדשים שלי באי.די.בי, אבל דנקר נפגש עם כולם. הרבה פעמים. אני סומך עליו".

גרנובסקי אינו מתגורר בישראל, מרבית עסקיו פועלים באוקראינה. שני המתחרים של גרנובסקי ודנקר על אי.די.בי - אדוארדו אלשטיין ומוטי בן משה - טרחו להופיע בשתי האסיפות האחרונות שקיימו נאמני האג"ח של אי.די.בי אחזקות, וניסו להציג את עמדתם; שניהם גם התראיינו באחרונה ל-TheMarker, ולא התחבאו מאחורי דוברים ויח"צנים. גרנובסקי - כמו השותף הבכיר שלו, דנקר - נמנע מכך עד כה. הקרב על אי.די.בי, שאמור להסתיים בעוד עשרה ימים, יזכר ב-15 בדצמבר בדיון שיקיים שופט בית המשפט המחוזי בתל אביב, איתן אורנשטיין. ההכרעה תתבסס על הצבעת מחזיקי האג"ח של אי.די.בי אחזקות. הם אלה שיכריעו באיזו משתי הצעות ההסדר הם בוחרים.

אולי בגלל הלחץ לקראת ההכרעה, אולי בגלל הכיוון שאליו מושכים הנאמנים שתומכים באלשטיין ובבן משה, כיוון שאליו נוטה כעת גם נציגות מחזיקי האג"ח של אי.די.בי אחזקות - החליט השבוע דנקר להציג בפני קוראי TheMarker את עמדותיו. לא בפגישה פרונטלית חלילה. בטלפון. אתמול היה זה תורו של גרנובסקי לתת ראיון מתוזמן תחת השגחה צמודה של יועץ התקשורת של אי.די.בי, רני רהב, שאף קטע את הראיון אחרי כמה דקות. זה מה שהספקנו לשאול אותו.

איך עשית את ההון הראשוני שלך?

גרנובסקי: "קניתי ג'יפ ומכרתי אותו במחיר טוב. זה היה בתקופה שברוסיה ובאוקראינה היה אפשר לקנות נכסים בזול ולמכור אותם ביוקר. כך התחלתי להתקדם בעסקים. אחר-כך יישמתי את זה בתחום הנדל"ן. אני בעסקים כבר 23 שנה. דברים לא קרו ביום אחד".

אילו עסקים יש לך?

"יש לי רק עסקים פרטיים באוקראינה ובארה"ב. לכן לא שמעו עלי בישראל".

למה החלטת להיכנס להשקעה באי.די.בי? זו הרי חברה בקריסה. יש לה חוב גבוה. מתי היא תחזור להרוויח?

"זו חברה טובה. השותפים שלנו הם אנשים מוצלחים ומבינים בעסקים. לאחר שנשלים את ההסדר עם מחזיקי האג"ח, נוכל לשלם את החובות במועד ולהפוך את החברה לרווחית. אני מאמין שערך נכסי החברות הבנות יעלה. יש לנו תוכנית עסקית ברורה. נשנה את ההנהלה, נביא אנשים מקצועיים, ובעזרת השם - נצליח".

האם כבר פגשת את השותפים החדשים שלך ?

"לא פגשתי עדיין אף אחד מהם פנים אל פנים. המנכ"ל שלי, יוסי שניאורסון, פגש אותם וגם דנקנר. אני סומך עליהם".

את כישורי הניהול של דנקנר ראינו בשנים האחרונות. הוא זה שהוביל את אי.די.בי אחזקות לקריסה. למה אתה סומך עליו?

"יש לי דעה אחרת מהדעה שלכם. דנקנר אינו הבעיה של אי.די.בי. הוא אמנם עשה טעויות. כולם עושים טעויות. דנקנר שילם הרבה כסף מכיסו בגין הטעויות שעשה. לדעתי, המשבר של אי.די.בי נבע מהמשבר העולמי. הרבה חברות גדולות בעולם, כמו פנסוניק וג'נרל אלקטריק, נקלעו לקשיים, על אף שהיו להן מנהלים טובים. ככה זה בעסקים. לפעמים אתה למעלה, ולפעמים למטה. לכל אחד יש מינוסים ופלוסים. אנחנו ניקח מדנקנר רק את הפלוסים ואת הידע המקצועי שלו.

מה הם הפלוסים של דנקנר? אילו יחסים יש ביניכם?

"אני ביחסים מעולים איתו, ואני רואה שאנשים רבים אוהבים אותו. יש לו יחסים טובים עם הבנקים. בלי דנקנר הבנקים יעמידו את החוב של כל הפירמידה לפירעון מיידי".

למה היית צריך לתת לדנקנר במתנה הלוואה לקנות מניות של אי.די.בי פיתוח בשווי של 150 מיליון שקל?

"זו ממש לא מתנה. זו הלוואה עסקית בתנאים טובים. כשהחברה תחלק דיווידנדים, הוא ישלם לי אותה בחזרה".

דיווידנדים? מתי החברה הזאת תוכל לחלק דיווידנדים?

"לדעתי, בחמש השנים הבאות לא נוכל לחלק דיווידנדים".

ואם החברה לא תחלק דיווידנדים, ההלוואה לא תוחזר?
"נכון".

אתם שבעה שותפים. כיצד תתנהלו יחד? כיצד תוכלו לקבל החלטות?

"איני חושב שצריכה להיות לנו בעיה. אלוהים אוהב שיש שלום בין השותפים. גם לאפל יש בעלי מניות רבים, ואין לה בעיות ניהול. בסופו של יום אני בעל השליטה העיקרי בחברה. אם יהיו חילוקי דעות – אני זה שיחליט".

מה יהיה חלקו של דנקנר בניהול אי.די.בי, אם תזכו בה? איזה תפקיד יהיה לו?

"דנקנר לא ינהל. שבעת השותפים ינהלו את החברה יחדיו. ההנהלה בפועל תהיה מקצועית. חשוב לנו שדנקנר יישאר. אסור שהוא יעזוב את החברה במצבה העסקי הגרוע, מכיון שזה מסוכן לסיכויי ההישרדות שלה".

האם דנקנר ימשיך להיות היו"ר באי.די.בי?

"איני יודע עדיין. עדיין לא החלטנו מי יכהן בתפקיד. כבעל שליטה יש לי זכות להחליט מי יכהן בתפקיד היו"ר. אולי אני, ואולי לא".

אילו הסכמים ישנם בין שבעת השותפים? מה הם כוללים?

"יש לנו הסכמים טובים מאוד".

דנקנר הסביר לנו השבוע שהשותפים אינם יכולים לעזוב, אלא אם כן ייכנס שותף אחר במקומם.

"זה לא מדויק. כרגע, אף אחד אינו רוצה לעזוב. יש עוד אנשים שהיו רוצים להצטרף אלינו כשותפים, אבל אנחנו לא מעוניינים בהם כעת. אנשי עסקים רבים מאמינים שאנחנו קבוצה טובה ונצליח לייצר תשואות בעתיד. אם יהיו שותפים שירצו לעזוב, נביא עוד שותפים חזקים פנימה. את השותפים הקיימים בחרנו בפינצטה".

נראה שלקבוצה שלכם יש בעיה עם חוק הריכוזיות החדש שעומד להיכנס לתוקף?

"אין כל בעיה לפרק את הפירמידה באי.די.בי. מדובר בפרוצדורה טכנית בלבד, והתחלנו להיערך לקראתה. אנחנו יודעים איך לעשות זאת. לא נדרש לזה הרבה כסף. היינו משטיחים את הפירמידה של אי.די.בי גם ללא חוק הריכוזיות. לדעתי, הטענה שחוק הריכוזיות מונע מהמחזיקים לבחור בהצעה שלנו, היא מניפולציה של המתחרים שלנו על אי.די.בי, אלשטיין ובן משה".

עשו לנו לייק לקבלת מיטב הכתבות והעדכונים ישירות לפייסבוק שלכם

נספח ע/7

**העתק מכתבה של העותרת מיום
08.12.2013 ואישור קבלתו**

תאריך: ה' טבת, תשע"ד 08/12/2013

סומן: כ-12-10968

לכבוד
מר דודו זקן
המפקח על הבנקים
ירושלים

נכבדי שלום רב,

הנדון: קריאה דחופה לפרסום ממצאי בדיקה בדבר חובות פירמידת

אי.די.בי למערכת הבנקאית

מכתבנו מיום 17.04.13

בשם התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר, (להלן: התנועה) הריני לפנות אליך כדלקמן:

מכתב זה עניינו קריאה למיצוי הבדיקה של המפקח על הבנקים ופרסום ממצאיו אודות התנהלות הבנקים בהקשר של חובות החברות השונות בפירמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית, הן בשלב אישור ההלוואה והביטחונות שניתנו להן והן בשלב בהם מוחזרו ההלוואות או נפרסו על פני שנים רבות יותר. זאת, על רקע העובדה שעברו כשבעה חודשים מאז מתח בית המשפט הנכבד ביקורת חמורה על התנהלות הבנקים ומאז החלטתו אשר משמעותה, כי התנהלות הבנקים מחייבת בדיקה ובחינה מעמיקה של הרשויות המוסמכות, החלטה אשר לבקשת בית המשפט הועברה לעיוןך.

1. כידוע, פירמידת אי.די.בי, המהווה את קבוצת האחזקות הגדולה במשק, נתונה במערבולת פיננסית חמורה. קשייה הפיננסיים של הקבוצה הובילו אותה להליך הסדר החוב מול נושיה, אשר כיום תלוי ועומד בפני בית המשפט המחוזי בתל אביב.

2. ביום 17.04.13 פנינו אלייך בקריאה לבדיקה דחופה של חובות החברות השונות בקבוצת אי.די.בי למערכת הבנקאית (לנוחותך, מצורף המכתב), אך בחלוף שמונה חודשים משליחת המכתב, טרם קיבלנו תשובתך. כעת, שעה שאנו עומדים על סף גיבוש הסדר החוב של חברות אי.די.בי, הסדר אשר עתיד להשפיע הן על כלל החברות בקבוצת אי.די.בי והיתכנות והיקף גביית החובות של נושיהם והן על כלל המשק הישראלי, קריאתנו אלייך דחופה מתמיד.

3. כידוע, חברות האחזקות במעלה פירמידת אי.די.בי חייבות סכומי עתק לנושיה. כך, על פי הדוח של מר אייל גבאי, הממונה מטעם בית המשפט לבחינת הסדרי החוב, התחייבויותיה הפיננסיות של חברת אי.די.בי אחזקות והחברות בבעלותה המלאה (למעט אי.די.בי פיתוח) מסתכמות בכשני מיליארד שקלים.¹ התחייבויותיה הפיננסיות של חברת אי.די.בי פיתוח והחברות בבעלותה המלאה (למעט אי.די.בי תיירות) מסתכמות בקרוב לשישה מיליארד שקלים.² על פי פרסומים שונים, טומהוק, חברת האחזקות העליונה בפירמידה, שקועה בחובות של 400 מיליון שקלים לפחות וגנדרן, חברת הבת של טומהוק - 500 מיליון שקלים לפחות.³
4. על פי ההערכות, הבנקים בישראל חשופים בכ-2 מיליארד שקלים לחובותיה של פירמידת אי.די.בי.⁴ בין היתר, דווח כי סך החובות של הפירמידה לבנק הפועלים עומדים על מיליארד שקלים; לבנק לאומי - 500 מיליון שקלים; לבנק מזרחי-טפחות - 110 מיליון שקלים; ולבנק דיסקונט - 100 מיליון שקלים.
5. על פניו, הבנקים נסחפו למערבולת החובות של אי.די.בי, וכעת כספים במיליארדי שקלים, אשר העמידו כאשראי, עלולים להימחק במחי יד תחת אפו של הציבור.
6. התנהלות הבנקים וועדות האשראי שלהם, אשר הובילו לכך שהחזר החובות של קבוצת אי.די.בי לבנקים עתידו לוט בערפל, ספגו ביקורת קשה מבית המשפט המחוזי בתל אביב. זאת בקובעו כי מדובר במקרה קיצוני מאין כמותו, בו האשראי אשר העמידו הבנקים לחברות אי.די.בי ניתן ללא ביטחונות וללא נימוק לכך. בית המשפט מצא התנהלות לקויה זו כמחייבת בדיקה של הרגולטור המוסמך, ולכן החליט להעביר לידייך את החלטתו. ובלשונו של כבוד השופט אורנשטיין:⁵

¹ דוח המומחה גבאי 25

² דוח המומחה גבאי 28

³ ראו, למשל, כתבה מיום 15.4.2013 בעיתון דה-מרקר: <http://www.themarket.com/markets/1.1994895>

⁴ ראו, למשל כתבה מיום 8.4.2013 בעיתון כלכליסט: <http://www.calcalist.co.il/markets/articles/1,7340,L-3599452,00.html>

⁵ פרייק (תי"א) 13-04-36681 הרמטיק נאמנות (1975) בע"מ ואח' נ' אי.די.בי חברה לפתוח בע"מ ואח', פסי' 19 לפסק דינו של השופט אורנשטיין (פורסם בבנו, 30.04.2013).

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

"מצאתי לנכון להביע את הסתייגות בית המשפט מהתנהלות הגורמים המממנים: הבנקים וחברות הביטוח. אלה העניקו, כאמור, אשראים במיליארדי שקלים, לחברות בקונצרן אי די בי. ככלל, ולחברה בפרט, החל מהחברות שמצויות בראש הפירמידה, ועבור עד בסיסה. כאמור, לחברה ניתנו אשראים בסך של כ-2 מיליארד ש"ח, ולאחזקות בסך של 260 מיליון ש"ח. כל אלה, ללא כל בטוחות. בעמדת הגורמים המממנים לא מצאתי כל התייחסות למתן אשראים ללא כל בטוחות, כמו גם למניע שביסוד החלטת מי מהגורמים האמורים, לנהוג שלא כדרכם של אלה, באופן שבו נהגו. עסקינן בסכומים אדירים, שמצופה היה כי אלו יגובו בבטוחות הולמות, למצער, שעבוד על מניות חברות הבנות או נכסיהן של אלה"

"בית משפט זה הדן בהליכי חדלות פירעון, לא נתקל במקרה כה קיצוני, שבו ניתנו אשראים על ידי מוסדות פיננסיים, קל וחומר בסכומים כה ניכרים, ללא כל ביטוחונות ומבלי שניתן הסבר לכך, ולא הוצגו החלטות של ועדות האשראי של אותם גורמים שבהם הוחלט להעמיד את האשראי ללא ביטוחונות, ורב הסתום על הנגלה. אין ספק כי התנהלות זו מחייבת בדיקה ובחינה של הרשויות המוסמכות"

...
"המזכירות תמציא החלטתי למנהל בתי המשפט, על מנת שיעבירה למפקח על הבנקים"

[ההדגשות הוספו ע"י הח"מ ואינן במקור]

7. בחלוף למעלה משבעה חודשים מהחלטתו של בית המשפט הנכבד, אנו פונים אליך בקריאה לסיים את בדיקתך ולפרסם את הממצאים בהתאם להחלטתו של בית המשפט הנכבד. כמי שמפקח מכוח החוק על יציבות התאגידיים הבנקאיים, על ניהולם התקין ועל טובת הלקוחות, אנו סבורים כי עליך מוטלת החובה לקדם טיפול מתואם ומושכל בחובות הבנקאיים של פירמידת אי.די.בי.

8. נבקש, אם כן, לברר הכיצד פעלת בנושא עד כה, האם התנהלה בדיקה ואלו הליכים היא כללה. אנו מתכבדים לקרוא לך לפרסם את ממצאיי בדיקתך אודות התנהלות הבנקים בהקשר החובות הרבים של קבוצת אי.די.בי, הן בשלב אישור ההלוואה והביטוחונות שניתנו להן והן בשלב מאוחר יותר בהם מוחזרו ההלוואות או נפרסו על פני שנים רבות יותר בהתאם להחלטת בית המשפט. במסגרת זו, ככל שטרם נבדק, יש לבדוק מדוע הבנקים לא מימשו ערבויות אישיות באם ניתנו כאלה.

9. בחינתך, כאמור, מקבלת משנה חשיבות על רקע הסדר החוב המתגבש של חברת אי.די.בי ונושיה, אשר יש בו להשפיע על כלל המשק הישראלי. בהקשר זה, עולה התמיתה מדוע בנק

רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 * العنوان للبريد: ص.ب. 4207، القدس 91043 * هاتف: 02-5000073 * فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ד)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

הפועלים, אשר על פי פרסומים הלווה כ-400 מליון שקלים לחברת טומהוק וטרם קיבל את כספו בחזרה,⁶ אינו פועל בנחישות, כמצופה מנושה אשר רואה כי חובו אינו מוחזר, כדי לקחת את השליטה והניהול על נכסי טומהוק, אשר באמצעותם חולש מר דנקנר על כלל קבוצת אי.די.בי.

10. ההלוואות של בנק הפועלים לחברת טומהוק מעלים תהייה נוספת, ודומה כי זוהי העגומה מכל. ניטול את "גברת ריקי כהן מחדרה", אשר מתקשה לעמוד בתשלומי המשכנתא. איש בבנק לא היה מעלה בדעתו לוותר לריקי כהן. אין ספק כי הבנק היה ממצה עמה את הדין, כולל הטלת עיקולים ומגבלות ואף פינוי מן הדירה. אך דבר מכל זה לא התרחש ביחס למר דנקנר. מדוע לא נוהג בנק הפועלים עם מר דנקנר כפי שהיה נוהג עם ריקי כהן? האם דינה של ריקי כהן לכרוע תחת נטל חובותיה, רק כדי שאצולת הממון תוכל להמשיך ללוות כספים ולא להחזירם?

11. צורמים במיוחד דבריו של גרנובסקי, שותפו העסקי של מר דנקנר, אשר בראיון לידה מרקרי הודה בפה מלא כי מר דנקנר זוכה ליחס מועדף מהבנקים:⁷

"אני ביחסים מעולים איתו, ואני רואה שאנשים רבים אוהבים אותו. יש לו יחסים טובים עם הבנקים. בלי דנקנר הבנקים יעמידו את החוב של כל הפירמידה לפירעון מיידי." [ההדגשות הוספו ע"י הח"מ ואינן במקור]

12. כאן נתכבד להזכיר את דבריו מועדת הכספים, בהם הצגת את ה-"אני מאמין" של אגף הפיקוח על הבנקים, לפיו יש לדרוש את החזרתן של ההלוואות שמעמיד הבנקים עד השקל האחרון, ללא התחשבות בזהות הלווה:

"הנחת היסוד שלנו היא שהלוואות צריך להחזיר עד השקל האחרון, גדול כקטן, משק בית, עסק בינוני, עסק קטן ועסק גדול. על זה מושתת כל התיווך הפיננסי. מבחינתנו זאת לא שאלה פתוחה".⁸

13. בראי האמור, אנו קוראים לפרסם את ממצאי בחינתך אודות התנהלות הבנקים לאורך כל הליך מתן ההלוואות לקבוצת אי.די.בי, החל משלב אישור ההלוואה ועד השלב בו מועד החזרת ההלוואות חלף ואלה נפרסו או מוחזרו בהתאם להחלטתו של בית המשפט. אנו

⁶ <http://www.themarker.com/markets/1.2166988>

⁷ <http://www.themarker.com/markets/1.2182745>

⁸ וועדת הכספים, 23.4

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

קוראים לך להפעיל את מלוא הסמכויות על מנת להבטיח טיפול כולל, יעיל ושוויוני בצבר החובות הענק של פירמידת אי.די.בי. אנו קוראים לך לדחות על הסף כל ניסיון למחוק סכומי עתק מחובותיה של הפירמידת. אנו קוראים לך לעמוד על המשמר ולודא כי הבנקים מפעילים את זכותם לקבל בחזרה את כספם, ובמידת הצורך – מממשים את הבטחונות והערבויות שניתנו להם תמורת ההלוואות.

14. לתגובתך המהירה, נודה.

בכבוד רב,

צרויה מידד-לוזון, עו"ד
היועצת המשפטית

גיא אלוני
מחלקת כלכלה ומחקר

Date/Time: 8. Dec. 2013 15:54

File No.	Mode	Destination	Pg(s)	Result	Page Not Sent
3813	Memory TX	026669590	P. 5	OK	

Reason for error

- E. 1) Hang up or line fail
- E. 3) No answer
- E. 5) Exceeded max. E-mail size

- E. 2) Busy
- E. 4) No facsimile connection

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel

שם המאשר ..... (5) ז"ל
 תאריך 8/12/13
 שעה 16:06

תאריך: תיבות, תשע"ד 08/12/2013
סומן: 10968-12

לכבוד
מר דוד זקן
המפקח על הבנקים
ירושלים

מכובדי שלום רב,

הנדון: קריאת דוחות לפרסום ממצאי בדיקה בדבר חובות פירמיות

א.י.די. בני למערכת הבנקאית

תמונת מיום 17.04.13

בשם התנועה לשמן איכות השלטון בישראל, ניד, (להלן: התנועה) חרינו לפנות אליך כדלקמן:

מכתב זה עניינו קיומו למיני הבדיקה של המפקח על הבנקים והפרסום משאיו אודות חובות הבנקים בתקופה של חובות התגרות השונות במסגרת א.י.די. בני למערכת הבנקאית, תן בשלב אישורי ההסמכות הבדיקתיות שניתנו לך וכן בשלב בהם מוזכרו החלואות או הפרסום על פני שנים רבות יותר זאת, על רקע העובדה שעברו כשבעה חודשים מאז נכתב ביד המשפט הנכבד ביקורת המורה על החובות הבנקים ומאז החלטתו אשר משמעותה, כי החובות הבנקים שדייקת בדיקה והולגה מעמיקה של הרשויות המוסמכות, החלטתו אשר לבקשת ביד המשפט והמורה ליוגן.

1. כידוע, פירמיות א.י.די.בי, והשוואה את קבוצת האחזקות והדולר במשק, נחתה במסגרת פינוסקת המורה. קשיחה והפניסקים של הקבוצה הריביל אותה לחלק הסדר החוב של השנה, אשר כיום תלוי ועמד כפי ביד המשפט והמורה בכל אביב.

2. ביום 17.04.13 פנינו אליך בקריסה לבדיקה דוחות של חובות והחברות השונות בקבוצה א.י.די.בי לעקרית הבנקאית (לנתון), מצורך המכונן, אך בחלק שמונה חודשים משליחת המכתב, סרם קיבלו השנת. כעת, שעת שאנו עומדים על סף גיבוש הסדר השוב של חברות א.י.די.בי, הסדר אשר שנוי לחשיפה תן על כלל החברות בקבוצה א.י.די.בי והחובות והיקף הבית החברות של שנייה וכן על כלל המעק הישראלי, קריאנו אליך דוחות בנוגע.

רח יו 2013 דואר 9483 סמן למכונן: 0267, 0267 קריאה 1043 יול: 02-5000773 סמן: 02-5000773
 22 ק"מ סמן: 02-5000773 * 0267-0267 * 0267-0267 * 0267-0267 * 0267-0267 * 0267-0267 * 0267-0267 * 0267-0267
 208 Jaffa St., Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000773 * Fax: 02-5000773
 E-mail: ecom@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

נספח ע/8

**העתק מכתבה של העותרת מיום
03.03.2014 למשיב 1 ולנגידת בנק
ישראל ואישורי קבלתו**

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

תאריך: א' אדר ב, תשע"ד, 03/03/2014

סומן: כ-13-11112

ד"ר קרנית פלוג
נגידת בנק ישראל
ירושלים

לכבוד
מר דודו זקן
המפקח על הבנקים
ירושלים

באמצעות דוא"ל ודואר רשום

נכבדי שלום רב,

הנדון: קריאה להתערבות המפקח על הבנקים בסוגיית חובות פירמידת

אי.די.בי למערכת הבנקאית

מכתבנו מיום 08.12.13
מכתבנו מיום 17.04.13

בשם התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר, (להלן: "התנועה") הריני לפנות אליך כדלקמן:

מכתב זה עניינו קריאה נוספת אל המפקח על הבנקים (להלן: "המפקח") כי ימצה סמכויותיו ויבחן את התנהלות הבנקים, ביניהם חברי הדירקטוריון, ועדות האשראי הביצועיות וועדות האשראי הדירקטוריוניות, בכל הנוגע לקבוצת אי.די.בי, הן בשלב אישורי ההלוואות והן בשלבים בהם מוחזרו ההלוואות או נפרסו על פני שנים רבות יותר. זאת, מתוקף סמכותו הכללית לפקח ולהפעיל ביקורת על תאגידים בנקאיים. על המפקח לוודא כי הגורמים אשר אישרו את ההלוואות שקבוצת אי.די.בי קיבלה, ייחקרו וככל שיתגלו מחזלים או כשלים בהתנהלותם, עליו לוודא כי הם יישאו באחריות המלאה בגין מעשיהם, על פי דין.

בנוסף, התנועה קוראת למפקח להפעיל את סמכותו המנויה בס' 8א לפקודת הבנקאות ולקרוא לבנק הפועלים, לאומי, מזרחי-טפחות ודיסקונט לפעול באופן מיידי לגביית חובות הקבוצה.

קריאה זו מתבקשת נוכח תפקידיו של המפקח לפי חוק, ואף מתחזקת לאור העובדה שעברו יותר מתשעה חודשים מאז שבית המשפט מתח ביקורת חמורה על התנהלות הבנקים בהקשר זה וחיוב למעשה את המפקח לחקור באופן מעמיק את הסוגיה.

א. פניות קודמות

1. בתאריך 08.12.13, פנתה התנועה אל המפקח על הבנקים בבקשה כי ימצה את סמכויותיו על מנת להבטיח טיפול כולל, יעיל ושוויוני בצבר החובות הענק של פירמידת אי.די.בי לבנקים אשר נעמד בכ-שני מיליארד שקלים (לנוחותך, מצ"ב המכתב כנספח א').

רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 * العنوان للبريد: ص.ب. 4207، القدس 91043 * هاتف: 02-5000073 فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

2. פנייה זו הצטרפה לפנייה נוספת של התנועה מתאריך 17.04.13, אשר עסקה אף היא בפיקוח הנדרש מצד המפקח בהליך גביית חובותיה של קבוצת אי.די.בי על ידי הבנקים השונים ובעובדה כי נדרש לשים סוף לשתיקתם ההיסטורית של גופי הפיקוח בכל הנוגע להתנהלותה של אי.די.בי (לנוחותך, מצ"ב המכתב כנספח ב').

3. לצערנו, שתי הפניות הללו נותרו יתומות ללא מענה או התייחסות מצידכם.

ב. רקע עובדתי

4. כידוע, קבוצת אי.די.בי הינה אחת הקבוצות הגדולות במשק הישראלי. היא מעורבת בלא פחות משמונה מגזרים ושולטת בכ-28 תאגידים.¹ היטיב לתאר עובדה זו, מר גבאי, הממונה מטעם בית המשפט לעניין הסדר החוב אשר כתב כי "ידה של הקבוצה בכל, ויד כל בה".²

5. באופן קיצוני יותר מכל קבוצה עסקית אחרת, מבנה המימון של קבוצת אי.די.בי נשען ברובו על חוב, אם זה בגין הלוואות שונות שהיא לקחה מהבנקים ואם זה בשל אגרות החוב הרבות שהיא הנפיקה לציבור. לא בכדי, ציינה חברת הדירוג "מעלות" שאחת הסיבות אשר הובילו אותה להוריד את דירוג הקבוצה, הייתה העובדה שזו התנהלה באמצעות מינוף גבוה.³

6. להמחשה, להלן סך התחייבויות קבוצת אי.די.בי כפי שתואר על ידי ביהמ"ש (נכון לסוף חודש אפריל 2013):⁴

- לאי.די.בי חברה לפיתוח בע"מ, חוב בסך של כ-6 מיליארד ₪. בין נושיה: מחזיקי אג"ח-המבקשות ביחד עם אג"ח ח', כ-4 מיליארד ₪; בנק הפועלים כ-770 מיליון ₪; בנק BNP כ-310 מיליון ₪; בנק מזרחי טפחות כ-200 מיליון ₪; הראל חברה לביטוח בע"מ כ-190 מיליון ₪; בנק לאומי כ-160 מיליון ₪; בנק דיסקונט כ-130 מיליון ₪; בנק HSBC כ-130 מיליון ₪. אין לנושים אלה כל בטוחות לחובם, חרף היקף הסכומים המדוברים, וסוג הנושים - מוסדות פיננסיים.
- לאי.די.בי אחזקות חוב בסך של כ-3.960 מיליארד ₪; נושיה הם: מחזיקי אג"ח 1.75 מיליארד ₪; קרדיט סוויס כ-160 מיליון ₪; בנק לאומי כ-100 מיליון ₪. גם נושי אחזקות נעדרים בטחונות להבטחת חובם.

¹ מומחה מטעם בית המשפט ד"ח המומחה לעניין אי די בי לאחזקות בע"מ ואי די בי לפתוח בע"מ 11 (2013).
² שם, בעמ' 11-16.

³ חברת מעלות קבוצת אידיבי- הורדת דירוג לאידיבי חברה לאחזקות ואידיבי חברה לפתוח; אשרור דירוג לחברת השקעות דיסקונט, כור תעשיות וכלל תעשיות והשקעות; תחזית הדירוגים שלילית www.maalot.co.il/publications/47/OTRIDB20120513184247.pdf (2012)

⁴ פרייק (תי"א) 13-04-36681 הרמטיק נאמנות (1975) בע"מ נ' אי.די.בי חברה לפתוח בע"מ, פס" 3 לפסק דינו של השופט אורנשטיין (פורסם בבנו, 04.05.2013).

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

- לחברת גנדן חובות לבנק לאומי כ-450 מיליון ₪, ולבנק מזרחי טפחות כ-80 מיליון ₪.
  - לחברת טומהוק חובות לבנקים שונים בסך כולל של 330 מיליון ₪.
7. לאור המשבר הכלכלי אליו נקלעה הקבוצה אשר הוביל אותה, בסופו של דבר, להליך הסדר חוב שהביא להחלפת בעלי השליטה בקבוצה, לא יהיה זה מוגזם לתאר את **ההתנהלות הפיננסית של הקבוצה כבלתי אחראית בעליל**. שהרי, מעבר לעובדה שחברות רבות בקבוצה מומנו באמצעות חוב, המדיניות הנוהגת בקבוצה הייתה לחלק דיבידנדים במעלה הפירמידה, באופן גס, אגרסיבי ולא מידתי.⁵
8. בכל הנוגע לחלוקת הדיבידנדים האגרסיבית, נבקש להזכיר כי רק לאחרונה נתקפה חלוקת הדיבידנדים של חברת אי.די.בי פיתוחי בית המשפט הכלכלי בתל אביב. תביעה זו התקבלה על ידי כבוד השופטת רות רוט, אשר אישרה תביעה נגזרת כנגד החברה בשל חלוקה אסורה של דיבידנדים.⁶
9. מדיניות "חליבת הדיבידנדים" של אי.די.בי הותירה הון עצמי נמוך בקופות של החברות בשכבות התחתונות בפירמידה. משכך, אין זה פלא כי כאשר התרחשו שינויים חיצוניים במשק הישראלי אשר פגעו בפעילות העסקית והפיננסית של החברות בקונצרן, לא נותר לחברות מקור כספי שיעזור להן לשרוד את תקופת השפל.
10. להתנהלות הפיננסית הבעייתית שתוארה לעיל יש להוסיף **התנהלות עסקית ששאפה למקסם סיכונים** אשר לא תמיד היו בעלי היגיון עסקי. סיכונים אלו נלקחו בפועל על ידי בעלי השליטה, אולם למעשה מומנו על ידי כל הקבוצה.
11. הרכישה של אי.די.בי את כלי התקשורת "מעריב", עסק מפסיד, שאינו רווחי, הינה דוגמה מובהקת לאופן ניהול הסיכונים של הקבוצה. שהרי, אפילו בעת הרכישה מדובר היה בעסקה תמוהה שעוררה **חשד רב**. ואכן, חשש זה התממש כאשר דסק"ש ספגה בעקבות עסקה זו הפסד כלכלי משמעותי בעלות של 370 מיליון ₪. בהקשר זה, נבקש להזכיר, כי בעלי מניות המיעוט בקבוצה אף הגישו תביעה כנגד דסק"ש בנוגע לכך שרכישת מעריב לא הונעה משיקולים כלכליים וגרמה להם להפסדים כבדים.⁷

⁵ אייל גבאי "דו"ח המומחה אי די בי חברה לאחזקות בע"מ" 8 (13.11.2013).

⁶ תנייג (ת"א) 49615-04-13 רונן להב נ' אי די בי חברה לפתוח בע"מ, פסי' 32 לפסק דינה של השופטת רוט (פורסם בנבו, 06.11.2013).

⁷ הילה רז "תביעה נגד דסק"ש: רכישת מעריב הונעה משיקולים תמוהים ולא ענייניים" *TheMarker* 04.09.12 www.themarker.com/law/1.1816548

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

12. לאור ההתנהלות הפיננסית והעסקית הבעייתית, מפתיע לחזות בכמות האשראי שהקבוצה קיבלה מהבנקים, לרוב אף מבלי לקבל בטחונות או ערבויות בגין אשראי זה.

13. על פי הערכות שונות,⁸ סך החובות של קבוצת אי.די.בי לבנקים עומד על כ-שני מיליארד שקלים. בהערכה גסה, החובות לבנק הפועלים עומדים על קרוב למיליארד שקלים; לבנק לאומי – 500 מיליון שקלים; לבנק מזרחי-טפחות – 110 מיליון שקלים; ולבנק דיסקונט – 100 מיליון שקלים.

14. במצב הנוכחי, החזר החובות של קבוצת אי.די.בי לבנקים איננו ודאי ועתידו לוטה בערפל. לאור זאת, התנהלות הבנקים וועדות האשראי שלהם, ספגו ביקורת קשה מבית המשפט המחוזי בתל אביב.

15. השופט אורנשטיין קבע כי מדובר במקרה קיצוני מאין כמותו, בו האשראי אשר העמידו הבנקים לחברות אי.די.בי ניתן ללא ביטחונות וללא נימוק לכך. בית המשפט מצא התנהלות לקויה זו כמחייבת בדיקה של הרגולטור המוסמך, ולכן החליט להעביר לידיך את החלטתו. ובלשונו של כבוד השופט אורנשטיין:⁹

"מצאתי לנכון להביע את הסתייגות בית המשפט מהתנהלות הגורמים המממנים: הבנקים וחברות הביטוח. אלה העניקו, כאמור, אשראים במיליארדי שקלים, לחברות בקונצרן אי די בי. ככלל, ולחברה בפרט, החל מהחברות שמצויות בראש הפירמידה, ועבור עד בסיסה. כאמור, לחברה ניתנו אשראים בסך של כ-2 מיליארד ₪, ולאחזקות בסך של 260 מיליון ₪. כל אלה, ללא כל בטוחות. בעמדת הגורמים המממנים לא מצאתי כל התייחסות למתן אשראים ללא כל בטחונות, כמו גם למניע שביסוד החלטת מי מהגורמים האמורים, לנחוג שלא כדרכם של אלה, באופן שבו נהגו. עסקינן בסכומים אדירים, שמצופה היה כי אלו יגובו בבטוחות הולמות, ולמצער, שעבוד על מניות חברות הבנות או נכסיהן של אלה".

"בית משפט זה הדן בהליכי חדלות פירעון, לא נתקל במקרה כה קיצוני, שבו ניתנו אשראים על ידי מוסדות פיננסיים, קל וחומר בסכומים כה ניכרים, ללא כל ביטחונות ומבלי שניתן הסבר לכך, ולא הוצגו החלטות של ועדות האשראי של אותם גורמים שבהם הוחלט להעמיד את האשראי ללא ביטחונות, ורב הסתום על הנגלה. אין ספק כי התנהלות זו מחייבת בדיקה ובחינה של הרשויות המוסמכות".

...
"המזכירות תמציא החלטתי למנהל בתי המשפט, על מנת שיעבירה למפקח על הבנקים".

[ההדגשות הוספו ע"י הח"מ ואינן במקור].

⁸ אייל גבאי "דו"ח המומחה אי די בי חברה לאחזקות בע"מ" 26, 35, 38 (28.07.2013); עניין להב, לעיל ה"ש 7, פסי 19 לפסק דינו של השופט אורנשטיין.
⁹ שם.

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

16. לחובות החברה לבנקים, יש אף להוסיף את **חובותיו האישיים** של בעל השליטה הקודם של הקבוצה, מר נוחי דנקנר, אשר נאמדים בכ-**חצי מיליארד** ₪. החובות הללו מקורם בערבויות אישיות אשר העמיד בעל השליטה לבנקים בגין ההלוואות שהם נתנו לחברות אשר בבעלותו.¹⁰
17. התערבות המפקח נדרשת לאור העובדה, שבשבועות האחרונים מר דנקנר מנסה לגבש הסדר החזרת חובות בין-בנקאי, אשר במידה שאכן יקרום עור וגידים, עשוי להקטין משמעותית את הסכום אשר יוחזר לכל בנק.¹¹
18. לסיכום, תיאור השתלשלות העניינים חושפת שורה ארוכה של מחדלים והחלטות חמורות ביותר, הן מהכיוון של מקבלי ההחלטות באי.די.בי, והן מהכיוון של מקבלי ההחלטות בבנקים השונים, **ביניהם הדירקטורים וחברי ועדות האשראי, הביצועית או לחילופין הדירקטוריונית, אשר לאורך השנים המשיכו להזרים אשראי לקבוצה מבלי לוודא כי הם מקבלים בטחונות או ערבויות אישיות להלוואות הללו.** זאת, תוך התעלמות גסה מתמרורי האזהרה השונים שהתעוררו באופן תדיר בשנים האחרונות ואשר חשפו ניהול פיננסי ועסקי בלתי אחראי, המבוסס על סיכונים רבים.

ג. ועדות האשראי והפיקוח של הדירקטוריון

19. ככלל, ככל שגובה ההלוואה המבוקשת הינו גבוה יותר, כך מנגנון האישור של אותה הלוואה הינו מורכב יותר. כך למשל, הלוואות קטנות ויומיומיות, מאושרות באופן תדיר על ידי פקידי הבנק השונים. באם סכום ההלוואה הנדרשת עולה על סכום מסוים, הנקבע על ידי כל בנק ביחס לשיעור רווחיו, אזי נדרש כי ההלוואה תאושר כל ידי גורמי ניהול בבנק המתכנסים בוועדת האשראי הביצועית ומחליטים האם להעניק את האשראי. ולבסוף, כאשר עסקיננו בהלוואות בהיקפים גדולים, אישור האשראי הינו בידי הדירקטוריון המקבל את החלטתו באמצעות ועדת האשראי הדירקטוריונית. למיטב הבנתנו, נוהג זה הינו אחיד למדי בין הבנקים, זאת למרות שאין אף רגולציה המסדירה את הנושא.
20. מלבד פרקטיקה זו, לא ידוע לנו על נוהל המסדיר את הפרמטרים לפיהם בנק רשאי לתת הלוואה, אילו בטחונות הוא נדרש לגבות וכיצד עליו למדוד ולפקח לאורך כל תקופת ההלוואה כי זו אכן תוחזר לבנק, מלבד הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 319.

¹⁰ שניר הנדלר "נוחי דנקנר יישאר עם חוב אישי של מאות מיליוני שקלים לבנקים" **כלכליסט** 09.12.13
www.calcalist.co.il/markets/articles/0,7340,L-3618894,00.html

¹¹ "הסדר החוב של דנקנר: מציע את הווילה למכירה ב-45 מ' ש"י **גלובס** 02.03.14
www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000920837; גולן חזוני "צעד ראשון במלחמה על הבית: דנקנר במגיעים להסדר משותף מול הבנקים" **כלכליסט** 28.01.14
www.calcalist.co.il/markets/articles/0,7340,L-28.01.14-3622779,00.html

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

21. אמנם, למיטב ידיעתנו, כל בנק נדרש לקבוע מדיניות אשראי ולאשר אותה בהנהלה ובדירקטוריון. אולם, הוראות המדיניות הללו משתנות מבנק לבנק ורחוקות מעינו הפקוחה של הציבור. בהתאמה לכך, ברי כי בנק מחויב לפקח על האשראי שהוא מעניק ללווים שונים ולכתוב תכנית עבודה שנתית ורב שנתית לביצוע בקרת האשראי, אולם אף תכנית זו אינה חשופה בפני הציבור.

22. הוראות נוספות השזורות בנושא הלוואות האשראי של הבנקים, הינן הוראות חוק החברות לעניין אישור עסקה הנגועה בעניין אישי והוראת ניהול בנקאי תקין מס' 312 (עסקי תאגיד בנקאי עם אנשים קשורים). לפי ההוראות הללו, אם ההלוואה העומדת לאישור בפני ועדת האשראי או הועדה הביצועית כרוכה בעניין אישי, נדרש לאשר את העסקה באמצעות מנגנון מיוחד שתפקידו לגשר על החשש לניגוד עניינים.

23. מתוקף תפקידו לפקח על ההנהלה, הדירקטוריון של כל בנק נדרש לבקר את פעילות הגורמים הביצועיים ובין השאר לוודא כי הפעילות של הבנק תואמת את מדיניות האשראי שלה. גורם נוסף אשר אמון על הפיקוח הינו בנק ישראל ובתוכו המפקח על הבנקים אשר אמור לקבל את מדיניות האשראי של כל בנק ואת הדיווחים התקופתיים של הבנק בנושא, מכוח הסמכות הכללית המוקנית לו בס' 5(א) לפקודת הבנקאות – 1941 (ראה להלן פרק "הדין הרלוונטי").

24. משכך, בידי המפקח אמורים לעמוד נתוני האשראי שכל בנק מעניק. ככל שנתוני האשראי הללו מחולקים לחתכים לפי סוגי הלוואות או לפי סוג הלווים, כפי שראוי שהנתונים הללו יועברו למפקח, ניתן להסיק כי המפקח קיבל או לכל הפחות היה זכאי לקבל, לאורך השנים, נתונים אודות האשראי שקבוצת אי.די.בי מקבלת מהבנקים. למרות זאת, לא נעשתה שום פעולה מצידו למנוע את מתן ההלוואות או לכל הפחות להתערב בתנאי ההלוואה כך שזו תבטיח הגנה על האינטרסים של הבנק.

25. לגישתנו, חרף העובדה כי ראוי היה שהמפקח יפעיל סמכותו בנושא מוקדם יותר, נדמה כי אין זה מאוחר לשנות את פני הדברים באמצעות בדיקה ופיקוח אודות ההתנהלות הקודמת והנוכחית של כל אחד מהבנקים מול אי.די.בי ובעל השליטה הקודם של הקבוצה.

26. יש לערוך חקירה מעמיקה ומקיפה אשר תבחן מיהם הגורמים שאישרו את הלוואות בכל אחד מהבנקים. יש לבדוק באיזו פרוצדורה אושרו הלוואות לחברות השונות בקבוצת אי.די.בי. בייחוד, יש לבחון האם תנאי ההלוואה לקחו בחשבון את כל הסיכונים אשר היו כרוכים במתן ההלוואה, כמו למשל את העובדה שהחברות הינן חלק מפירמידה גדולה ולכן תלויות זו בזו ברמה הפיננסית.

27. יתרה מזאת, נבקש כי המפקח יבדוק כיצד התנהלה הביקורת של הדירקטורים וועדות האשראי לאורך חיי ההלוואה. למשל, כיצד הבנקים הגיבו כאשר ערך המניות ירד ולמעשה

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

הבטחות שלהם להלוואה איבדו מערכן? האם הבנקים שינו את התנהלותם כאשר אי.די.בי החלה לפגור בתשלומי הריבית?

28. לסיום, יש לוודא כי כאשר ועדות האשראי אישרו את ההלוואות לגורמים אשר היו מקורבים לגורמי השליטה בבנקים, אכן פעלו משיקולים עסקיים ולא הונעו משיקולים אישיים. שהרי, ככל שפרשת אי.די.בי חושפת מחדלים באישורים הנדרשים למתן הלוואה, יש לוודא שהקרבה הממשית שהתקיימה לאורך שנים בין בעל השליטה בקבוצת אי.די.בי, מר נוחי דנקנר, לבין בעלי השליטה וגורמי קבלת ההחלטות בבנקים השונים, לא היא שגרמה לאישורים התריגים ולהלוואות בתנאים מועדפים שהקבוצה קיבלה.

29. מאחריות המפקח לגלות כיצד ארע מצב בו שני מיליארד שקלים מכספי הבנקים הושקעו בקבוצה אחת מבלי שאלו הותנו בביטחונות או לכל הפחות לא הותנו בביטחונות אשר הולמים את גובה הסיכון אליו כל בנק נחשף.

30. יתרה זאת, על המפקח להדביק למחדל רב הממדים, שתואר במכתב זה, שם וכתובת. מחובתו, לחקור ולגלות מי האשמים אשר אחראים למחדל ולפעול למצות עימם את מלוא חומרת הדין. שהרי, בסופו של יום, מאחורי המחדל עומדים אנשים בשר ודם אשר הפגינו זילות בכספי הבנקים, אשר הינם למעשה כספים של הציבור ופעלו באופן רשלני וייתכן שאף פלילי בעת מילוי תפקידם. יש להעניש את אותם גורמים על מנת לוודא שלא ייצאו חוטאים נשכרים ובעיקר בכדי לדאוג לכך שבעתיד תופעות שכאלו ימוגרו מהנוף הישראלי.

ד. הדין הרלוונטי

31. סמכותו הכללית של המפקח על הבנקים מעוגנת בסעיף 5(א) לפקודת הבנקאות - 1941 (להלן: "הפקודה"), לפיה המפקח אחראי על הפיקוח הכללי והביקורת על כל תאגיד בנקאי (להלן: "בנק").¹² לפי סמכות זו, רשאי המפקח לדרוש מבנק וכן מדיריקטור, מעובד או מרואה החשבון של הבנק, למסור לו ידיעות ומסמכים שבידיהם הנוגעים לעסקי הבנק וכל תאגיד שבשליטתו, או לאפשר לו לעיין בכל מסמך כאמור, להעתיקו או לצלמו.

32. לפי סעיף 5(ג1), "רשאי המפקח, לצורך הפיקוח כאמור בסעיף קטן (א) ...ליתן הוראות הנוגעות לדרכי פעולתו וניהולו של תאגיד בנקאי, של נושא משרה בו ושל כל מי שמועסק על ידיו, והכל כדי להבטיח את ניהולו התקין ואת השמירה על ענינם של לקוחותיו, וכדי למנוע פגיעה ביכולתו לקיים את התחייבויותיו..."

¹² דיון (ארצי) נא/4-5 ההסתדרות הכללית נ' בנק ישראל, פד"ע כב (1) 345, פסי' 17 לפסק דינו של השופט אליאסוף (1990).

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

33. נוסף על כך, לפי סעיף 8א לפקודה, אם המפקח סבור שתאגיד בנקאי מסוים מתנהל בדרך העלולה לפגוע ביכולתו לקיים את התחייבויותיו או בניהולם התקין של עסקיו, על המפקח להפעיל את סמכותו מול הבנק ולדרוש את תיקון הפגמים תוך זמן קצוב.

34. לא למותר להוסיף, כי המפקח אף ממונה על שמירת האינטרסים של לקוחות הבנקים ועל מענה לפניית הציבור בנוגע לתלונות על הבנקים השונים.¹³

35. משכך, ברי כי מצויה בידי המפקח הסמכות לפעול מול הבנקים הרלוונטיים על מנת לחקור את התנהלותם בשלבי מתן האשראי לקבוצת אי.די.בי, בשלבי הביניים בהם ירד ערך הבטוחות שאי.די.בי נתנה לבנקים ואף כעת בשלבי גבייתו.

36. בהקשר זה נבקש להוסיף, כי אמנם העמדה הרווחת בפסיקה הינה כי נתון למפקח שיקול דעת רחב בהפעלת סמכויותיו, כפי שלכל בעל תפקיד מנהלי נתון.¹⁴ אולם, יחד עם זאת, לאורך השנים שופטי בית המשפט בחרו להדגיש כי דרך הפעלת סמכותו של המפקח על הבנקים נתונה לביקורת שיפוטית.¹⁵ יתרה מזאת, נשמעה עמדה מטעם הפסיקה לפיה המפקח אמון על קידום האינטרס הציבורי ומשכך עליו לטפל בפניות של הציבור המשקפות בעיה תשתיתית ורחבה בהתנהלות הבנקים.¹⁶

37. אין ספק, כי גודל האשראי שניתן לקבוצת אי.די.בי על ידי הבנקים השונים ובייחוד העובדה שיש חשש כי הן ניתנו על בסיס נורמות התנהגות פסולות של ועדות האשראי והדירקטורים, מחייבות התערבות המפקח. עובדה זו נגזרת הן מהסמכויות המנויות למפקח לפי חוק, הן מעמדתה של הפסיקה הכללית והן באופן ספציפי, מעמדתו של השופט אורנשטיין לפיה נדרש מהמפקח לפעול במהרה בנושא זה.

ה. סיכום

38. האשראי הגבוה שניתן על ידי ארבעת הבנקים הגדולים במשק הישראלי, חושף שורה של נורמות פסולות בהתנהלות הבנקים. לאור זאת, נדמה כי החלטותיהם של ועדות האשראי והדירקטורים בכל אחד מהתאגידים הבנקאיים צריכה להיחקר, על מנת למצוא את הגורמים האחראים למחדל, במישור האזרחי והפיליני.

¹³ סי' 16 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981.

¹⁴ בג"ץ 5048/07 ארבל נ' בנק ישראל המפקח על הבנקים, פסי' 8 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה (פורסם בנבו, 9.10.07).

¹⁵ בג"ץ 10788/06 גזונטהייט נ' בנק ישראל המפקח על הבנקים, פסי' 5 לפסק דינו של השופט פוגלמן (פורסם בנבו, 02.08.07).

¹⁶ עניין ארבל, לעיל הי"ש 15, פסק דינו של השופט רובינשטיין.

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

39. ברמה המעשית, להתנהגות החשודה של הבנקים בכל הנוגע לקבוצת אי.די.בי, **השלכות רוחב על כל המשק הישראלי**. שהרי, לולא ההלוואות הרבות שהקבוצה קיבלה ספק אם היה ביכולתה להמשיך ולהגדיל את סיכונה וליטול הלוואות נוספות מהציבור. במובן זה, **אין זה מן הנמנע להסיק כי לולא ההתנהלות החשודה של ועדות האשראי והדירקטורים של הבנק, ייתכן כי אי.די.בי לא הייתה מגיעה כלל למצב בו היא נדרשת להסדר חוב**.

40. בנוסף, ההתנהלות החריגה של הבנקים, אשר מרבית הבנקים המרכזיים בישראל לקחו בה חלק, מעבירה **מסר שעורייני לציבור הרחב, לפיו טייקונים ובעלי הון זוכים ליחס מיוחד ומועדף, ביחוד כאשר בוועדות האשראי ובדירקטוריונים השונים יושבים גורמים אשר מקורבים אליהם**. זהו מצב בלתי נסבל, המנציח את שליטת הטייקונים על המשק הישראלי, ולכן יש להתייחס לכך בחומרה רבה.

41. **ההלוואות שניתנו לקבוצת אי.די.בי מעניקות כוח רב למתי מעטים השולטים במשק הישראלי**. שהרי, ברי שכאשר מספר גדול של בנקים מושקע בקבוצה אחת, נוצרת הטיה מובהקת של הבנקים בישראל לטובת הקבוצה העסקית ועסקיה.

42. הטיה זו מגבירה את החשש, אשר עולה באופן כללי בכל משק ריכוזי, לפיו כאשר מרבית הבנקים בישראל תומכים פיננסית בקבוצה אחת, הם עשויים להימנע מתמיכה זהה במתחרות שלה. יתרה מזאת, כאשר מרבית הבנקים מושקעים בקבוצה אחת, קשה יותר לשנות נורמות במשק הישראלי, משום שכל שינוי שעלול לערער את יציבות הקבוצה, עשוי בעקיפין אף לערער את יציבות הבנקים.

43. לסיום, נבקש להזכיר כי **האשראי שהוענק לקבוצת אי.די.בי מבוסס על כסף של הציבור**, שהרי לבנקים עצמם יש הון עצמי מאוד נמוך והכספים שהם משקיעים הינם למעשה כספים של הלקוחות שלהם. משכך, באם הבנקים לא יצליחו לגבות מהקבוצה את מלוא החוב, סביר להניח כי יהיה זה הציבור שיישא בעלויות של ההפסד.

44. אנו פונים אל המפקח על הבנקים כי יפעל באופן מיידי ויתערב בהתנהלות הבנקים מול קבוצת אי.די.בי ובעל השליטה הקודם שלה:

א. **יש להתערב בהליך גביית החובות של קבוצת אי.די.בי וחובותיו האישיים של מר דנקנר**, זאת על מנת לוודא שהחובות לבנקים, השומרים בנאמנות על כספי הציבור, נגבים באופן ראוי מבלי שנעשות "תספורות" הרחק מעינו הפקוחה של הציבור.

ב. יש לבחון לעומק כיצד התאפשר מצב בו ארבעת הבנקים המרכזיים במשק נתנו הלוואות על גבי הלוואות לאותה הקבוצה, מבלי שגודל החוב וההתנהלות הפיננסית של הקבוצה נלקחו בחשבון.

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

יש לבחון את הנסיבות של כל הלוואה, לוודא כיצד היא אושרה ומיהם הגורמים שאחראיים לאישורה. זאת, על מנת לוודא שכל הלוואה ניתנה בהתאם לפרוצדורות המתאימות והראויות ביותר ובכדי למצוא את הגורמים האשמים למצב הנוכחי. בנוסף, יש לבדוק מדוע הבנקים נכונים לשתף פעולה כאשר הם נדרשים לגבות את החובות שלהם, כפי שקורה בימים אלה מול נוחי דנקנר, אולם לא טרחו לעשות זאת כאשר הם אישרו את מתן הלוואה.

ג. בעקבות החקירה המקיפה שנדרש לבצע (בהתאם לסעיף ב' לעיל), יש להחליט אילו גורמים בכל בנק צריכים לשאת באחריות אישית בגין הלוואות הכושלות שהם אישרו. בהקשר זה, נבקש להזכיר, כי מעבר לסמכויות שצוינו לעיל, אף עומדת לך הסמכות לפי סעיף 8 לפקודה להטיל אחריות אישית אזרחית או פלילית על נושאי משרה בתאגיד הבנקאי אשר הפרו את הוראותיו של המפקח או הנגיד.

ד. לאור ההתנהלות הבעייתית שתוארה במכתב זה, יש לפרסם הנחיות חדשות המגדירות לתאגידי בנקאים כיצד עליהם להעניק הלוואות לקבוצות עסקיות, בייחוד כאשר מדובר בחברות פרטיות שהינן חלק מפירמידה עסקית. יש לבחון כיצד ניתן לערוך "הסתכלות רחבה" על הקבוצה העסקית שחברה מסוימת הינה חלק ממנה וכיצד עובדה זו צריכה לבוא לידי ביטוי כאשר ועדת אשראי ביצועית או דירקטוריונית שוקלת האם לאשר הלוואה לאותה החברה.¹⁷

45. אנו סבורים שמחובתך על פי חוק לפעול בארבעת המישורים הללו. נודה להתייחסותך למכתב זה בהקדם האפשרי על מנת שנוכל לכלכל צעדינו להמשך.

שחר וינברג
מחלקת כלכלה ומחקר

בכבוד רב,
נדאל תאיק, עו"ד
מנהל מחלקת ליטיגציה

נילי אבן-חן, עו"ד
מנהלת מחלקת כלכלה ומחקר

העתיקים:

עו"ד יהודה וינשטיין, היועץ המשפטי לממשלה.
מר יאיר לפיד, שר האוצר.

¹⁷ כפי שלא ניתן למשכן בית אחד לעשר הלוואות שונות, יש לוודא כי קבוצות עסקיות לא יוכלו "למשכן" את אותה הבטוחה (מבחינה מהותית) כאשר הם לוקחים הלוואה מהבנקים. שהרי, אין שום משמעות לכך שבנק מסוים מקבל כבטוחה מניות של חברת סלקום למשל ובנק אחר מקבל מניות של חברת אי.די.בי אחזקות, כאשר מבחינה מעשית לאור העובדה ששתיהן חלק מקבוצת אי.די.בי, בשעה שהמניות של סלקום יקראו אי.די.בי אחזקות לא יחזיקו מעמד, תרחיש שהיינו עדים לו בשנה החולפת.

קריאה להתערבות המפקח על הבנקים בסוגיית חובות פרמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית

ella ben baruch <office@mqq.org.il>

Mon, Mar 3, 2014 at 10:11 AM

To: dadid.zaken@boi.org.il

Bcc: Nilli Even Chen <nilli@mqq.org.il>, economic mqq <economic@mqq.org.il>

מר זקן בוקר אור,

מצ"ב מכתב התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר) בנושא לעיל.

אנא, אשר באימייל חוזר למייל הנ"ל את קבלת המכתב.

בתודה מראש,

--

אלה בן ברוך

מנהלת משרדי התנועה ורכזת פניות הציבור

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

טלפון: 02-5000073

פקס: 02-5000076

office@mqq.org.il

 קריאה להתערבות המפקח על הבנקים בסוגיית חובות פרמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית.pdf
713K

ella ben baruch <office@mqq.org.il>

Mon, Mar 3, 2014 at 4:18 PM

To: elinor.peretz@boi.org.il

[Quoted text hidden]

 קריאה להתערבות המפקח על הבנקים בסוגיית חובות פרמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית.pdf
713K

Elinor.Peretz@boi.org.il <Elinor.Peretz@boi.org.il>

Mon, Mar 3, 2014 at 4:18 PM

To: office@mqq.org.il

שלום אלה,

מאשרת קבלת המייל.

בכבוד רב,

אלינור פרץ

לשכת המפקח על הבנקים

מנוע דוא"ר (מקביל) | תלמידי תיכונת ממשל ירושלים

קריאה להתערבות המפקח על הבנקים בסוגיית חובות פרמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית

7 messages

ella ben baruch <office@mqq.org.il>
 To: governor@boi.org.il
 Bcc: economic mqq <economic@mqq.org.il>

Mon, Mar 3, 2014 at 10:30 AM

ד"ר פלוג בוקר אור,

מצ"ב מכתב התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר) בנושא לעיל.

אנא, אשרי באימייל חוזר למייל הנ"ל את קבלת המכתב.

בתודה מראש,

--

אלה בן ברוך

מנהלת משרדי התנועה ורכזת פניות הציבור

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

טלפון: 02-5000073

פקס: 02-5000076

office@mqq.org.il

 קריאה להתערבות המפקח על הבנקים בסוגיית חובות פרמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית
 713K

Cooperman.Sharona@boi.org.il <Cooperman.Sharona@boi.org.il>
 To: office@mqq.org.il

Mon, Mar 3, 2014 at 10:37 AM

אלה שלום,

מאשרת קבלת המייל בלשכת הנגידה.

בברכה,

שרונה

שרונה קופרמן-חובב | לשכת הנגידה | בנק ישראל

טל': 02-655-2701 | פקס: 02-652-8419

[ella ben baruch [mailto:office@mqq.org.il] : From
 Monday, March 03, 2014 10:30 AM : Sent
 To: לשכת הנגיד

Subject: קריאה להתערבות המפקח על הבנקים בסוגיית חובות פרמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית

[Quoted text hidden]

נספח ע/9

העתק כתב המינוי של ועדת אנדורן מיום

07.05.2013

07 מאי 2013

לכבוד :

גבי יעל אנדרון, מנכ"לית משרד האוצר - יו"ר הוועדה
פרופ' שמואל האוזר, יו"ר הרשות לניירות ערך
פרופ' נתן זוסמן, מנהל חטיבת המחקר, בנק ישראל
מר דוד זקן, המפקח על הבנקים, בנק ישראל
פרופ' עודד שריג, הממונה על שוק ההון, הביטוח והחיסכון, משרד האוצר
פרופ' יוג'ין קנדל, ראש המועצה הלאומית לכלכלה
עו"ד אבי ליכט, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (כלכלי-פיסקאלי)
פרופ' ישי יפת, דיקן בית הספר למנהל עסקים, האוניברסיטה העברית בירושלים
מר יואל נווה, מנהל בנק הדואר, דואר ישראל

הנדון: ועדה לבחינת תהליכים לעריכת הסדרי החוב בישראל

שוק האשראי בישראל נאמד בכ-1,240 מיליארדי ש"ח, והוא נסמך על שלושה מקורות מימון עיקריים: המערכת הבנקאית, הגופים המוסדיים והציבור הרחב באמצעות שוק ההון.

סך האשראי שניתן לציבור על ידי המערכת הבנקאית עומד על כ-860 מיליארדי ש"ח וסך האשראי שניתן לציבור באמצעות הגופים המוסדיים ושוק ההון נאמד בכ-380 מיליארדי ש"ח (יתרה מאזנית לסוף 2012, ללא אגרות חוב מיועדות בסך של כ-150 מיליארדי ש"ח).

על רקע המשבר הפיננסי העולמי שפרץ בשנת 2008 (להלן: "המשבר") והשלכותיו, ועל רקע סיבות נוספות, לרבות מינוף יתר, נאלצו חלק מהחברות להיכנס להליכים של הסדר חוב מול בעלי החוב השונים. ההסדרים שנחתמו, ואלו שבתהליכי גיבוש שונים, מכילים מגוון רחב של רכיבים, כגון פריסה מחדש ודחייה של תשלומי החוב תמורת פיצוי, המרת החוב במניות החברה, הזרמת הון על ידי הבעלים או גורמים חיצוניים, ובחלק מהמקרים גם ויתור של המלווים על חלק מהחוב.

הסדרי החוב מתרחשים על רקע תמורות עזות שחלו בשוק ההון הישראלי בעשרים השנים האחרונות, ושהובילו לפיתוחו המהיר של שוק הון סחיר ובלתי-סחיר מגוון ומשוכלל. פיתוחו של שוק ההון הציב חלופה למערכת הבנקאית בתחום האשראי לעסקים גדולים, והביא להגדלה ניכרת של היצע האשראי ולהגברת התחרות בו.

אחת מהתופעות הבולטות, שהעלו את נושא הסדרי החוב לסדר היום הציבורי, היא מעורבותן של חברות גדולות במשק, המשתייכות לקבוצות עסקיות, בהסדרי חוב. במסגרת הדיון הציבורי אף עלה הצורך בהתערבות רגולטורית בהסדרי חוב, וזאת מטעמים שונים בהם:

- התגברות החשש מהתרחבות התופעה בשנים הקרובות, והשלכותיה על כספי ציבור החוסכים והמשקיעים;
- חשש מהשלכות התופעה על הנורמות הרצויות לגבי עמידה בהחזר חובות על ידי החברות ומשקי הבית;
- חשש כי הטיפול של בעלי חוב שונים אינו נעשה על פי אמות מידה ברורות.

בהקשר זה ראוי לציין כי הסדרי חוב, כשלעצמם, הם חלופה אפשרית, כשחברה נקלעת לקשיים כלכליים. בנסיבות מסוימות התועלת המצרפית למלווים, למשקיעים, ולבעלי עניין אחרים שאינם בעלי שליטה, מהליכה להסדר חוב תעלה על התועלת מכניסה להליך של פירוק. הסדר חוב עשוי בנסיבות אלה להוות צעד ראשון והכרחי בהליך של הבראה ויצירת ערך. בנוסף יש לציין כי הרגולטורים המפקחים על הפעילות הפיננסית בישראל – רשות ניירות ערך, הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל ואגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר – פעלו בשנים האחרונות לשיפור הליכי חיתום האשראי בגופים שתחת פיקוחם.

אשר על כן, ומתוך הכרה בהשלכות הרחבות של תופעת הסדרי החוב על המערכת הפיננסית ואמון הציבור בה, ומאידך, על יכולתן של החברות העסקיות להמשיך ולגייס חוב לצורך הרחבת פעילותן העסקית, אשר תומכת בצמיחתו של המשק הישראלי, הגענו לכלל מסקנה כי קיים צורך בבחינה מקיפה של ההיבטים השונים בנושא הסדרי החוב במשק. בחינה כאמור צריכה להתבצע בשנים לב לתמורות שחלו בתשתית המשפטית והרגולטורית מאז פרוץ המשבר. בחינה כאמור היא צורך השעה, גם על רקע הריכוזיות במשק הישראלי בכלל ובתחום האשראי בפרט.

אשר על כן, הנכם מתמנים בזאת לבחון כתברי ועדה שתפקידה לבחון את תחום הסדרי החוב בישראל, ולגבש המלצות להסדרת היבטים שונים של הנושא, ובכלל זה:

1. לבחון קביעת עקרונות, לרבות משותפים, להסדרי חוב של לווים ממגזרים שונים, וכן את השלכותיהם על מתן האשראי ותמחורו;
2. לבחון הסדרת תהליכים לגיבוש ואישור הסדרי חוב, לרבות באופן שימנע חשש לניגוד עניינים, בגיבוש ואישור ההסדר;
3. לבחון קביעת עקרונות להטלת מגבלות על בעל שליטה בתאגיד שמצוי בהסדר חוב הכולל פגיעה משמעותית במלווים, לרבות תנאים להעמדת אשראי בידי בנקים או גופים מוסדיים לחברה שביצעה הסדר חוב שכלל מחיקה, או לחברה הנשלטת על ידי מי שהיה בפירוק, בפשיטת רגל או בהסדר חוב שכלל מחיקה;
4. לבחון את הצורך במתן גילוי בדבר הסדרי חוב הנערכים בחובות שאינם סחירים, במקרים בהם להסדרים אלו היבטים ציבוריים.

בראש הוועדה תעמוד גבי יעל אנדורן. נציג משרד האוצר ישמש מזכיר הוועדה.

יושבת ראש הוועדה תקבע את סדרי עבודתה. הוועדה תתייעץ ותשמע גורמים רלוונטיים לפי שיקול דעתה. נוסף על חבריה הקבועים, הוועדה רשאית לזמן לדיוניה מוזמנים שונים, ככל שתמצא לנכון, ותהיה רשאית להיעזר ביעוץ חיצוני לפי שיקול דעתה.

הוועדה תגיש את המלצותיה לשר והאוצר ולנגיד בנק ישראל בתוך 180 ימים ממועד הקמתה.

אנו מודים לכם על נכונותכם ליטול חלק בוועדה ומאחלים לכם הצלחה ועבודה פורייה.

בכבוד רב,

2017

פרופ' סטנלי פישר
נגיד בנק ישראל

יאיר לפיד
שר האוצר

נספח ע/10

**העתק עמ' 1 ועמודים נבחרים מדו"ח
מרכז המחקר והמידע של הכנסת,
"סקירת מגזר העסקים הקטנים וניתוח
משקלו באשראי העסקי ובתוצר
העסקי", מיום 30.10.2013**

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

המחלקה לפיקוח תקציבי

סקירת מגזר העסקים הקטנים וניתוח משקלו באשראי העסקי ובתוצר העסקי

מוגש לוועדת הכלכלה

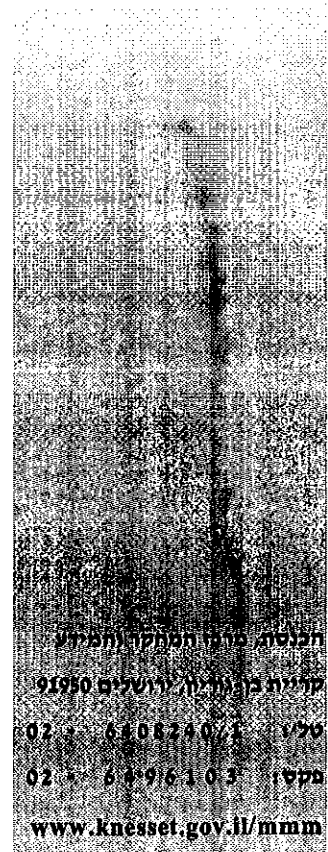
כתיבה: איתמר מילרד, עמי צדיק

אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ"ו חשוון תשע"ד

30 באוקטובר 2013

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קרית כנסת, ירושלים 91950

טל' : 64-0524071

פקס' : 64-916103

www.knesset.gov.il/mmm

והבינוניים כ-85% מכלל מקומות העבודה החדשים (עם זאת, יש לציין כי בהגדרת מגזר העסקים הקטנים הבינוניים באירופה נכללים עסקים שבהם עד 250 עובדים, בהשוואה להגדרה של עד 100 עובדים בישראל).¹⁰

את מגזר העסקים הקטנים והבינוניים אפשר לחלק לשלוש קבוצות, על-פי יכולת צמיחת העסקים, בעיקר בשוקי יצוא:¹¹

פלח מקומי: עסקים הפועלים באזור צר יחסית, בעיקר בענפי המסחר הקמעונאי והשירותים, ואין להם יכולת לצמוח בשוקי יצוא. לפי הערכות שונות מדובר בשני-שלישים מן העסקים.

פלח בר-צמיחה: עסקים הפועלים בשוק המקומי בעיקר בענפי התעשייה והשירותים המקצועיים ויש להם פוטנציאל ליצוא. לפי הערכות, מדובר ב-20%-25% מכלל העסקים.

פלח טכנולוגי: עסקים אשר הוקמו במטרה לפנות לשוקי יצוא – בעיקר מיזמים במגזר החיי-טק; לפי הערכות מדובר בכ-8%-9% מכלל העסקים.

1.4. החסמים העיקריים העומדים בפני עסקים קטנים ובינוניים

הקשיים העיקריים של עסקים קטנים ובינוניים הם גישה מוגבלת לאשראי (המובילה לחסר בהשקעות, לרבות בהון פיזי, מחקר ופיתוח, ייצוא ושיווק, ולמחסור בהון חוזר); חסמי ביורוקרטיה (כגון עלות הציות לרגולציה ולחוקי מס) ומחסור בידע ובמשאבי ניהול. בשל קשיים אלו עסקים קטנים לא מעטים אינם מצליחים להתקיים לאורך זמן.

בפני כל עסק עומדים חסמים ביורוקרטיים בכמה תחומים, כגון הקמת העסק, קבלת רישיונות, העסקת עובדים, רישום נכסים, קבלת אשראי, הגנה על משקיעים, תשלום מסים, סחר בין-לאומי, אכיפת חוזים וסגירת העסק.

הבנק העולמי מדרג בכל שנה את מדינות העולם לפי מדד Doing Business, המשקף את מידת הידידותיות של המדינה לעסקים. בראש המדד העולמי לשנת 2013 עומדות מדינות מפותחות, ובהן סינגפור, ניו-זילנד, ארה"ב, דנמרק, נורבגיה, בריטניה, קוריאה, גיאורגיה ואוסטרליה. ישראל מדורגת במקום ה-38 בין 185 המדינות שדורגו. בטבלה 4 להלן מוצג מיקומה של ישראל בתחומים נבחרים.

טבלה 4 – מיקום ישראל בתחומים השונים במדד הידידותיות לעסקים¹²

מדינה	מיקום שנת 2013	שינוי משנת 2012
רישום רכוש	144	+9
השגת היתרי בנייה	139	-5
אכיפת חוזים	94	-1
חיבור לחשמל	91	-5
מסים	82	0
פתרונות לחדלות פירעון	47	+2
פתיחת עסק	41	-8
השגת קו אשראי	12	-3
סחר בין-לאומי	10	-1
הגנה על משקיעים	6	0
מיקום כללי	38	-2

¹⁰ The European Commission, The Overall Perception of the Small Business Act Model, May 2012.

¹¹ "עדליא ייעוץ כלכלי בע"מ", דוח שלב א' של העבודה האסטרטגית בתחום הסיוע הממשלתי לעסקים קטנים ובינוניים, מוגש לסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, נובמבר 2011.

¹² The World Bank, Doing Business, accessed: May 22, 2013.

מנתוני הטבלה עולה כי ישראל מדורגת במקומות הגבוהים בהגנה על משקיעים, סחר בין-לאומי והשגת קו אשראי. בתחומים הביורוקרטיים, כמו השגת היתרי בנייה, רישום רכוש וחיבור לחשמל, ישראל נמצאת במקומות נמוכים לעומת מדינות אחרות. לדוגמה, הזמן הנדרש בישראל לפתיחת עסק הוא 21 ימים, לעומת ממוצע של 12 ימים במדינות OECD; מספר הימים הממוצע הנדרש להשגת היתרי בנייה בישראל הוא 212 ימים, לעומת 143 ימים במדינות OECD ומספר ההליכים הנדרשים בישראל הוא 19, לעומת 14 במדינות OECD.

בטבלה 5 להלן מוצגים החסמים העיקריים העומדים בפני הצלחת עסק, כפי שעולה מסקר שערכה הסוכנות לעסקים קטנים במשרד הכלכלה בקרב בעלי עסקים קטנים ובינוניים.

טבלה 5 – חסמים עיקריים להצלחת עסק על-פי בעלי עסקים קטנים ובינוניים¹³

חסם להצלחת העסק / עובדים	עובד אחד	עובדים 2-4	עובדים 5-19	עובדים 20-49	עובדים 50-100
תחרות	8%	20%	21%	29%	15%
עומס ביורוקרטי	10%	9%	18%	16%	5%
אשראי ומימון	11%	11%	13%	12%	20%
מיתון ואווירה כללית	14%	6%	7%	14%	5%
גיוס עובדים מקצועיים	10%	7%	7%	8%	20%
שיווק	14%	14%	2%	2%	0%
ביקוש	11%	6%	7%	4%	10%
הכנסות נמוכות ביחס להוצאות הקבועות	6%	8%	7%	2%	15%
אשראי לקוחות וספקים	7%	6%	7%	8%	0%
ידע, ניהול ותשתיות	3%	3%	6%	4%	5%
מצב פיזי ומשפחתי	4%	3%	2%	0%	0%
מוטיבציה	0%	5%	1%	0%	5%

מהנתונים בטבלה עולה כי כ-11% מהעסקים שבהם עובד אחד, כ-13% מהעסקים שבהם 5-19 עובדים וכ-20% מהעסקים המעסיקים 50-100 עובדים דיווחו שאשראי ומימון הוא חסם העיקרי להצלחת העסק. כלומר, לפי דיווחי בעלי העסקים, קושי המימון מרכזי יותר בעסקים הבינוניים (שבהם 50-100 עובדים) לעומת המצב בעסקים הקטנים (עד 50 עובדים). כ-10% מהעסקים שבהם עובד אחד וכ-18% מהעסקים שבהם 5-19 עובדים דיווחו כי החסם העיקרי להצלחת העסק הוא העומס הביורוקרטי. לעסקים שבהם 50-100 עובדים החסמים העיקריים הם אשראי וקושי בגיוס עובדים מקצועיים

מהסקר שערכה הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים עולים נתונים נוספים:¹⁴

- 6% מהעסקים דיווחו שהם שוקלים לסגור את העסק בשל בעיית תזרים מזומנים, ובקבוצת העסקים שבהם 11-20 עובדים דיווחו כאמור 20.2% מהעסקים.
- 66.7% מבעלי העסקים ציינו כי קשיי מימון ואשראי הם הגורם העיקרי שבגינו הם אינם משקיעים את ההשקעות הרצויות להתפתחות העסק (כמו פרסום, גיוס עובדים חדשים, מחשוב, הכשרת עובדים וייעוץ מקצועי).

נוסף על כך, מספר ימי האשראי¹⁵ בישראל גדול בהשוואה למדינות אירופה, ולפיכך גדל הצורך באשראי לשם גישור בין תזרים ההוצאות לספקים לתזרים ההכנסות מהלקוחות. בשנת 2012 מספר ימי האשראי בהסכמה בישראל היה 93 ימים, לעומת 52 ימים בממוצע באירופה¹⁶ – פער של 41 ימי אשראי.¹⁷

¹³ משרד הכלכלה, הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, דוח מצב תקופתי בנוגע לעסקים קטנים ובינוניים בישראל, יולי 2013.

¹⁴ שם.

נספח ע/11

**העתק עמ' 1 ועמ' 141 לדו"ח בנק
ישראל, "ישראל והמשבר העולמי 2007-
2009" מספטמבר 2011**

ישראל והמשבר העולמי 2007-2009

עורכים: צבי אקשטיין, סטנלי פישר וקרנית פלוג
כותבים: קובי ברוידא, צביה ארדמן ומרב שמש

אלול התשע"א - ספטמבר 2011

(6) לקחים נוספים

- ◆ **מבנה התמריצים במערכת הפיננסית:** אחד מהלקחים החשובים מהמשבר בעולם הוא כי מבנה התמריצים במערכת הפיננסית לקה בכשל מוסרי ועודד את הפעילים בשוק ליטול סיכוני יתר. לקח זה נכון גם לגבי המערכת הפיננסית המקומית, ובפרט בשוק האשראי החוץ-בנקאי ובפעילות המתווכים הפיננסיים. כך, למשל, המתווכים הפיננסיים, שהכנסותיהם תלויות בהיקפי ההנפקות ובגודל התיקים שהם מנהלים, לא פיקחו באופן נאות על איכות איגרות החוב המונפקות; לכן התאפשרה התרחבות מואצת ולא מאוזנת של שוק האשראי החוץ-בנקאי, כשכל סיכון האשראי נפל על כתפי העמיתים. על רקע זה יש לבחון את כל מבנה התמריצים במערכת הפיננסית המקומית ולהבטיח שהוא לא יעודד נטילת סיכוני יתר.
- ◆ **קביעת אמות מידה לתגמול מנהלים:** אחד הגורמים שהאיץ את התפתחות המשבר בעולם היה שיטת התגמול של מנהלים בחברות פיננסיות. שיטת התגמול התבססה על ביצועים בטווח הקצר, ולא "הענישה" על הפסדים, ועל כן יצרה תמריץ לנטילת סיכוני יתר. לצורך תיקון ליקויים אלה דרש המפקח על הבנקים מהתאגידים הבנקאיים, באפריל 2009, לאמץ מדיניות תגמול הולמת המבוססת בין היתר על רווחיות ארוכת טווח ואינה מעודדת נטילת סיכונים עודפים. באותו אופן דרש הממונה על שוק ההון מהמשקיעים המוסדיים, בנובמבר 2009, לקבוע שיטת תגמול המתבססת על הביצועים בטווח הארוך. במקביל יש לשקול לחייב חברות פיננסיות סחירות לקבל את אישור בעלי מניות המיעוט, אשר אינם מייצגים את האינטרסים של בעלי השליטה, לתוכנית התמריצים למנהלים. לגבי מוסדות פיננסיים בעלי חשיבות מערכתית יש מקום לשקול התערבות רגולטורית נוספת, אם שיטת התמריצים תמשיך להוות מוקד סיכון.
- ◆ **הקטנת הריכוזיות במשק:** המשק הישראלי לוקה בריכוזיות גדולה של המגזר העסקי, הן בתחום הריאלי והן בתחום הפיננסי, ובשליטה של קבוצות עסקיות מעטות על נתח נכבד של הפעילות הכלכלית. (כך למשל 20 קבוצות עסקיות שולטות ב-25 אחוזים מהחברות הבורסאיות ובכ-50 אחוזים משווי השוק שלהן.) הריכוזיות הגדולה מגדילה את הסיכון המערכתי במערכת הפיננסית, שכן אותן קבוצות שליטה הן קבוצות הסיכון הגדולות ביותר של הבנקים, וקריסה של קבוצה עסקית גדולה עלולה לזעזע את המערכת הבנקאית כולה. המענה שניתן לבעיה זו עוד בראשית העשור הקודם היה הטלת הגבלות על החשיפה של התאגידים הבנקאיים ללווה בודד או לקבוצת לוויים. אולם על אף ההגבלות הללו קיומן של קבוצה עסקית גדולה מגדיל את הסיכון המוסרי והמערכתי במערכת הפיננסית, ולפיכך יש להגביר את הפיקוח והרגולציה עליהן, וכן ליצור תמריצים שליליים להיווצרותן של קבוצות נוספות כאלה.
- ◆ **חברות הדירוג:** המשבר העולמי חשף ליקויים רבים בשיטות העבודה של חברות הדירוג, ובימים אלה מתנהלת בעולם התאמה של הרגולציה עליהן. גם בישראל לא הייתה רגולציה מתאימה, וחברות הדירוג לא היו נתונות לפיקוח ממשי של אף רשות סטטוטורית, למעט הממונה על שוק ההון, שקבע כללים לאישור של חברה מדרגת והתיר למשקיעים המוסדיים להסתמך רק על דירוגיהן של חברות שקיבלו את אישורו. על רקע עליית חשיבותן של חברות הדירוג גם במשק הישראלי כתוצאה מהתפתחותו המהירה של שוק איגרות החוב התאגידיות, והכשלים שהתגלו בשוק זה מקדמת

נספח ע/12

**העתק כתבתו של לי-אור אברבך,
"מתקפה חריפה נגד לאומי וההסדר עם
דנקנר", מיום 17.04.2014 מאתר
"גלובס"**

מתקפה חריפה נגד לאומי וההסדר עם דנקנר

שדרן הרדיו נתן זהבי קרא לציבור להחרים בנקים שימחקו חובות לטייקונים ■ עו"ד איתן ארז לרקפת רוסק-עמינח: "אם עד סוף החודש לא תחזרי בך מהמחיקה לדנקנר - אמשוך עשרות מיליונים מבנק לאומי" ■ ניצני חרם נגד לאומי בפייסבוק
לי-אור אברבך ושירות גלובס 17/4/13

סערת בנק לאומי ומחיקת החובות ל**נתן דנקנר**: שדרן הרדיו נתן זהבי קרא היום (ד') לציבור להחרים בנקים שימחקו חובות לטייקונים. זאת, על רקע המגעים להסדר חוב שמנהל דנקנר עם בנק לאומי למחיקת חוב של 150 מיליון שקל לחברת גנדן שבשליטתו.

להאזנה לקטעי התוכנית של זהבי היום - לחצו כאן

"הסצינה הזו שטייקון ממשיך לגור בוולה מפוארת עם מטוס וצי מכונות חייבת להיגמר - הוא חייב לשלם למכור את רכושו ולהחזיר את חובותיו לבנק. אם לא, יש לעקל במידי ולהוציא אותו מהבית ולקחת לו את המטוס ואת הרכב. שהטייקונים יעברו לגור בדירה שכורה ויממנו את חובותיהם לבנק", אמר היום זהבי בתוכניתו ברדיו 103FM.

זהבי הזמין מאזינים לעלות לשידור ולספר על חובות שלהם לבנקים ודרכי ההתמודדות. המטרה הייתה להראות את דורסנות הבנקים כלפי האזרח הקטן בטיפול בחובות קטנים יחסית, אל מול מחיקות הענק של חובות הטייקונים.

אחד המאזינים סיפר על גיסו שביקש ממנו לחתום ערבות של עד 25 אלף שקל, אך לדבריו החתימו אותו על ערבות ללא הגבלה: "גיסו משך כספים והגיע לחובות של 65 אלף שקל. בבנק אמרו לי שאני חתום ללא הגבלה. גיסו חלה בסרטן והידרדר ולא היה יכול לשלם. אני נשארתי עם ערבות של 65 אלף שקל".

זהבי אמר לאותו מאזין: "לא מחקו לו כמובן את החוב כי הוא אזרח קטן וחולה סרטן". המאזין הוסיף: "התחננתי לבנק לעזרה, וסירבו לי. ביקשתי פריסה ל-10 שנים, ואמרו לי שאין דבר כזה. אמרו שייקחו לי את הכסף מהחסכונות שלי".

מאזינה אחרת, לקוחה של בנק הפועלים, סיפרה על תאונה שעברה, שבעקבותיה היא נכנסה לרשימה השחורה של הבנק. "הייתי ילדה בת 20, חיילת בודדת בצבא עם אישור עבודה, יתומה. פירנסתי את עצמי. הבנק הסכים לתת לי הלוואות, והכול היה טוב ויפה, וניצלתי את המסגרות. אבל אז עברתי תאונת דרכים קשה ולא יכולתי לעבוד. בגיל 21 פגשתי את מערכת המשפט, הוצאה לפועל... לפני 4 שנים סיימתי את החוב לבנק, שהיה 30 אלף שקל בהתחלה, ועם הריביות זה עלה ל-70 אלף שקל. הם גבו ממני 18%-14% ריבית שנתית. לא יכולתי לקחת משכנתא כי הייתי ברשימה השחורה של הבנק".

מאזין אחר סיפר בכעס: "זהבי, אתה מתעסק פה עם מאפיונרים. אתה לוקח הלוואה קטנה ומרגיש שאתה מתעסק עם השוק האפור. הם מעקלים לך את החשבונות, את החיים. גם אם תגיע להוצאה לפועל - הם לוקחים לך את רישיון הנהיגה. לא יודע באיזו מדינה לוקחים רישיון נהיגה. אני חייב לבנק הפועלים 20 אלף שקל. אתה מגיע למצב שהם אומרים לך ללכת להביא מהשוק האפור".

זהבי: "אם בנק הפועלים יוותר לטייקונים על חובות - אני אעזוב"

"החל פסטיבל המחיקות לחובות של דנקנר בשל קשריו ההדוקים עם מנהלי הבנקים", הוסיף

זהבי בתוכניתו. "למה שלא ימחקו את חובות האזרח הקטן? הרי אפשר היה למחוק את חובותיהם של אלפי אזרחים שנזרקו מבתיהם. אם יש מדיניות של מחיקת חובות, אז במטותא - מכולם. למה דווקא למר דנקנר מוחקים חובות?"

זהבי קרא לאזרחים להחרים בנקים שימחקו חובות עתק לטייקונים: "צלצלו לבנק שלכם והודיעו לו שתעזבו את הבנק אם הם יוותרו על מאות מיליוני שקלים לעשירים הגדולים. אל תתביישו - הכוח אצלכם. אני מבטיח לכם שהם יפחדו. אתם לא תוותרו לדנקנר או זיסר על מאות מיליונים ולנו תקרעו ת'צורה!"

זהבי עצמו הודיע בשידור חי לבנק הפועלים: "אם בנק הפועלים יוותר על חובות ולא ישלח לטייקונים מעקלים הביתה - אני אעזוב. ואני עומד בהבטחות שלי. זוכרים איך פתאום ירדו מחירי הקוטג'?" הייתה לזה סיבה. אזרחים זעמו ועשו חרם...

"אני יודע שהדיבורים האלה יגיעו למנהלי הבנקים ולא אכפת לי. אני לא חייב לאף אחד כלום, הלשון שלי לא בתחת של אף אחד. מבחינתי הם יכולים להיות מנהלי בנקים ומיליארדרים, אני לא עושה להם חשבון וגם אתם אל תעשו להם חשבון".

בתוך כך, הזעם הציבורי כלפי הבנקים רק הולך וגובר. בפייסבוק **נפתחה עצומה** הקוראת ל**רקפת רוסק-עמינח**, מנכ"לית בנק לאומי, למחול לאזרחים קטנים על חובותיהם. "אוספים חוב של 150 מיליון שקל, ורוסק-עמינח תוותר גם לנו", נכתב בראש העמוד.

בעמוד אחר בפייסבוק ישנה קריאה מפורשת להחרים את בנק לאומי. ברשת מתארגנת הפגנה נגד הבנק ברחוב הרצל 19 בתל-אביב, הסניף הראשי של לאומי. יוזמה זו מובלת על-ידי אלדד יניב, מנהיג תנועת "ארץ חדשה" (**לחצו כאן להגיע לעמוד**).

היוזמה של עו"ד איתן ארז

עו"ד **איתן ארז**, סגן ראש לשכת עורכי הדין, פנה במכתב לרוסק-עמינח בתור "לקוח מועדף" בבנק לאומי. ארז מנהל כ-70 חשבונות בלאומי בהיקף כספי של עשרות מיליוני שקלים - ומאיים לעזוב את הבנק.

"חורה לי שכך מנהל בנק שנוסד על-ידי התנועה הציונית לפני 110 שנים ושייך לציבור", כתב ארז. "נדהמתי גם לשמוע שאחותך כיהנה כדירקטורית בחברה שבשליטת דנקנר. הצטערתי לקרוא כי בנה של קודמתך בתפקיד מנהל את עסקי חיפוש הגז של אותו דנקנר. אין בכונתו לתבוע את הבנק. אני פשוט מודיע לך כי אם עד ליום 30 באפריל בשעה 13:00 לא אקבל אישור שהמחיקה בוטלה - אפעל להוציא את כל הכספים שאני מחזיק לבנק אחר.

"במקרה כזה, אפנה לכל מאות מכריי בבקשה להוציא את כספיהם מהבנק. בנוסף לכך, אפנה מתוקף תפקידי כסגן ראש לשכת עורכי הדין לוועד המרכזי של הלשכה בבקשה לדון בנושא, על מנת שלשכת עורכי הדין תמליץ לכל 50 אלף עורכי הדין בישראל שימשכו את פקדונותיהם מהבנק".